

SVOBODNA BESEDA

33 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE /

70 LET
ZVEZE BORCEV

julij 2018

cena 3 eur

Letnik IV

ISSN 2463-8218

9 772463 821805

Tovarištvo, solidarnost, humanost

Kolumna / Jože Poglajen

Partija Črnega Petra

STRAN 6

Kolumna / Martin Premk

Normalna država

STRAN 7

Aktualno / Cvetka Hedžet Toth

Marksist zahodnega kova

STRAN 9

Spominska slovesnost na Menini planini

Epopeja slovenskega partizanstva

Približno 2000 obiskovalcev se je 7. julija zbralo na Menini planini, kjer so počastili spomin na 73. obletnico legendarnega preboja iz sovražnikovega obroča, 75. obletnico ustanovitve IV. operativne cone za Štajersko in 70. obletnico ustanovitve Zveze borcev Slovenije. Slovesnost so pripravile občine Zgornje Savinjske doline in sodelujoča Združenja borcev za vrednote NOB Zgornje Savinjske doline, Celja, Kamnika, Maribora, Zasavja in Žalca.

// BESEDILO: Jan Ukmar // FOTO: Občina Kamnik

Prisotne sta na Menini planini nagovorila župan občine Gornji Grad Stanko Ogradi in podžupan kamniške občine Igor Žavbi. »To ni le planina, ki povezuje dve občini, ampak je tudi planina, ki povezuje vse ljudi. Vse ljudi, ki imajo radi naravo. Ljudi, ki spoštujejo slovensko zgodovino in cenijo dejanja, ki so jih storili borke in borci narodnoosvobodilnega boja. Vsak izmed nas na planino prihaja iz svojih razlogov. Nekateri zato, ker so sami v tistih strašnih časih sodelovali v hudi bitki in se jim je uspelo prebiti iz sovražnikovega peklenskega obroča. Drugi zato, ker jih na narodnoosvobodilni boj vežejo čustva ali pa preprosto

nine sveta partizanska gora, je epopeja slovenskega partizanstva in predstavlja pomembno prelomnico junaškega odpora naših borcev. Dodal je še, da so bile partizanske enote v začetku leta 1945 zelo moteč dejavnik pri umiku Löhrove sovražne armade in domačih sodelavcev okupatorja z Balkana na sever, zato je bila po planu nemškega esesovskega generala Erwina Rösenerja na to območje poslana 14. SS-divizija Galizien, dobro opremljena vojaška enota, ki je štela 12 tisoč mož, za nalogo pa je imela uničiti partizansko gibanje na Štajerskem, saj je ravno slovensko partizanstvo ogrožalo zadnjo obrambno linijo tretjega rajha na Balkanu. Ta voja-

dnoosvobodilnem boju, ki jo blatijo celo najvišje državniške avtoritete. Ne razumem, kako so lahko tako mačehovski do svoje domovine, ko pa bi morali pred vsem svetom ponosno kazati delo zmagovite partizanske vojske, katero častijo Rusija in zahodni zavezniki. Doma pa se do partizanov obnašamo, kot da bi bili okupatorji lastnega naroda. Zveza borcev Slovenije zato odločno protestira zoper takšen odnos državnikov do vloge narodnoosvobodilnega boja, saj je bil ta

Valerija Skrinjar (levo) in Franc Sever - Franta (desno), udeleženca bojev pred 73 leti na Menini planini

odločilnega pomena, da smo Slovenci kot narod sploh obstali. Samo na tej podlagi smo si lahko ustvarili lastno domovino. Borci so leta 1945 odložili orožje in s tako rekoč golimi rokami začeli graditi domovino. Večina današnje infrastrukture je rezultat njihovega dela. Niso potrebovali dolgoletnih in dragih študij, da bi kaj zgradili. Potrebovali so zgolj veliko mero odločnosti, volje in spoznanja, da si bodo samo sami lahko pomagali pri zgraditvi porušene domovine. Njihove vrednote bi morale predstavljati svetel vzor današnjim oblastnikom, kako se predano služi svoji domovini in kako se kažejo rezultati napredka in blaginje,« je dodal Verhovnik.

Slovesnosti na Menini planini so se med drugim udeležili tudi še živeči borci Menine planine Franc Sever - Franta, Valerija Skrinjar Tvrz, Franc Bera in Rudolf Pfajfar, ministrica za obrambo Andreja Katič, poslanec Državnega zbora Republike Slovenije dr. Darij Krajčič, nekdanji predsednik Republike Slovenije Milan Kučan, župani sosednjih občin, predsedniki in predstavniki veteranskih organizacij skupaj z zastavonošami in številni pohodniki. ●

Na Menini planini se je zbralo približno 2000 udeležencev, med njimi številni pohodniki.

spoštujejo domovino,« je med drugim dejal Žavbi. Slavnostni govornik, generalni sekretar Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije Aljaž Verhovnik, pa je v svojem govoru bogato orisal zgodovinske dogodke tega območja in poudaril, da je pogorje Menine pla-

ška enota, katero so sestavljali pretežno Ukrajinci, je v vseh akcijah na širšem območju delovanja slovenskega odporiškega gibanja zakrivila smrt približno 400 borcev narodnoosvobodilne vojske.

»Žalostno je, da se moramo po več kot 70 letih bojevati za resnico o naro-

Dediščino partizanstva prenesti v vsakdanje življenje

// PIŠE: Aljaž Verhovnik, generalni sekretar ZZZB za vrednote NOB Slovenije

Za nami je 70 let prehojene poti Zveze borcev Slovenije. Predstavimo lahko pomembne dosežke in najdemo napake. Oboje je bilo potrebno, da smo toliko let preživeli. Da je ta organizacija zrasla v sistem, ki jo je tako rekoč rodil, in da je preživela družbenopolitične spremembe, ki so grozile uničiti to organizacijo. Ta pot ni bila preprosta. Zgodovinska dejstva dokazujejo, kako se je morala Zveza borcev vseskozi prilagajati aktualnim razmeram, in celo še več, Zveza borcev je bila tista, ki je dejavno oblikovala politični vsakdanjik.

Kakšna je današnja vloga Zveze borcev? Res je, da smo še vedno ena največjih organizacij civilne družbe v Sloveniji, da štejemo več kot štirideset tisoč članov. Vprašanje pa je, ali smo storili dovolj, da kot organizacija predstavljamo moralno avtoriteto, po kateri bi se družba zgledovala in oblikovala vsakdanje vrednote.

Iskreno si priznajmo, da naše delo ni ravno »in« oziroma moderno. Pa vendar je zelo pomembno. Na srečo nismo več v vojni. Kljub vsemu pa ostajamo borci, in to borci za »vrednote NOB«. Te vrednote pa je mogoče preslikati v naš vsakdan. Vrednota svobode danes prav gotovo ni tako zaželeno dobrota, saj nam je tako rekoč samoumevna. Kadar pa je svoboda načeta, se človek hitro prebudi v borca. Iz svobode izhaja mnogo drugih vrednot, kot so delavnost, tovarništvo, solidarnost, pogum in upor.

Iz tega sledi, da je poslanstvo Zveze borcev, zlasti na podlagi izkušenj iz preteklosti, zelo pomembno za ustvarjanje prihodnosti. V ospredje prihajajo mlajše generacije, ki v Zvezo borcev vnašajo moderne oblike dela, s tem pa organizacijo prilagajajo trenutnim družbenim razmeram. Velika organizacija smo, zato gre to nekoliko počasneje. Vendar se napredek kaže in gre v smeri, da bo postala Zveza borcev ena vodilnih moralno-političnih avtoritet naše družbe.

Najprej je naše poslanstvo negovati spomin in tradicijo NOB. Skrbeti za borce, ki so še med nami, in poskrbeti, da njihovo delo ne bo nikoli pozabljeno. Gledano širše pa je naše poslanstvo skrb za razvoj blaginje naše domovine. Ne moremo samo križem rok gledati, kako nam agresivni in nepravilni kapitalizem, ki se širi kot rak, vceplja vrednote potrošništva in materializma. Država samo še gasi požare in državniki kot da nimajo vizije, kako popeljati Slovenijo iz te godlje.

Zakaj ne bi bila Zveza borcev tista, ki bi znala kot moralna avtoriteta pripraviti odgovore na pomembna državotvorna vprašanja? V naših vrstah imamo kompetentne ljudi, ki to znajo. Prepričan sem, da lahko Zveza borcev ob praznovanju 70-letnice delovanja ponudi veliko širši spekter delovanja, kot ga ima danes. Zato pozivam vse članstvo in privržence, da se nam pridružite pri snovanju programa za boljši jutri. ●

SVOBODNA BESEDA

6-7: Kolumni

Jože Poglajen:

Partija Črnega Petra

Martin Premk:

Normalna država

9-11: Aktualno

Cvetka Hedžet Toth:

Marksist zahodnega tipa

12-14: V metežu zgodovine

Franc Mihelčič: Po sledovih Črne roke

18-19: Reportaža

Miran Hladnik: »Iz spomeničarjevega dnevnika«

43: Obletnica

MORS: Zapotok 2018

Fotografija na naslovnici:

Spominska slovesnost ob 70-letnici Zveze borcev na Kongresnem trgu v Ljubljani. Foto: Iztok Pipan

SVOBODNA BESEDA je revija ZZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik

Odgovorni urednik: Janez Alič

telefon: 041 686 322

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o., Ljubljana

Predavanje o Kobariški republiki

V organizaciji ANPI – VZPI (Vsedrjavno združenje partizanov Italije) Nadiških dolin in občine Špeter je bilo konec aprila v dvorani občine predavanje na temo Kobariška republika, svobodno ozemlje med drugo svetovno vojno in svobodno ozemlje vzhodne Furlanije. Udeleženci predavanja so bili učenci iz dvojezične šole Špeter, Italijanske srednje šole Špeter in sre-

Predavanje je poslušalo približno sto učencev, dijakov, njihovih profesorjev in gostov.

dnje šole Liceo Špeter. Približno sto učencev, njihovih učiteljev in drugih gostov je poslušalo Zdravka Likarja, enega izmed ustanoviteljev Kobariškega muzeja in predsednika Fundacije Poti miru v Posočju. Orisal je nastanek, delovanje in konec svobodnega ozemlja Kobariške republike, ki je nastalo po kapitulaciji Italije septembra leta 1943. Republika je živela 52 dni in je segala tudi v Beneško Slovenijo.

V nadaljevanju je Flavio Fabbroni učence seznanil tudi z boji za osvoboditev in vzpostavitev svobodnega ozemlja vzhodnega dela Furlanije, ki je pripeljalo do osvoboditve izpod fašizma in nacizma, kar je bilo osnova za ustanovitev nove republike Italije leta 1948. Učenci so pozorno poslušali oba izvajalca in tako spoznali del zgodovine prebivalstva na tem območju, ki jim je bil do zdaj malo poznan.

Besedilo in foto: Vojko Hobič

Skrunitev partizanskih obeležij na Kočevskem

V združenju borcev za vrednote NOB Kočevje skrbimo za 84 spominskih obeležij. Vsako leto po sprejetem programu in s pomočjo lokalnih skupnosti obnovimo posamezne spomenike, ki so del kulturne dediščine in so z zakonom zaščiteni.

Na dan, ko je bila maša pod Krenom, so vandali poškodovali grob in spomenik neznanih partizanov ob cesti Željne–Rog.

Ob tem pa odkrivamo naraščajoči vandalizem, ki ga javnost ne bi smela tolerirati. V zadnjem času je bil poškodovan spo-

menik – grob neznanega partizana ob cesti Koprivnik–Planina proti Mirni gori. Zlikovci so odtrgali in uničili tablo z napisom in zvezdo. Poškodovan je bil tudi grob neznanih partizanov ob cesti Željne–Rog, in sicer na dan, ko je bila maša pod Krenom (!). Odstranjena je bila tabla z napisom in poškodovana rdeča zvezda na naravnem kamnu ob grobu. Tretje vandalsko dejanje pa je bilo skrunitev obeležja na Taborski steni (Kamenček k piramidi za Vinka in Jakca). Piramida raste na mestu, kjer je italijanski okupator ob napadu na partizane 24. julija 1942 najprej ubil stražarja in dva pionirčka (Vinka in Jakca). Tu so storilci podrli tretjino piramide, ki je več desetletij rasla kamenček za kamenčkom.

Ni bilo prvič, da so neznanci uničevali partizanske spomenike, kar je posledica sovražnega govora in širjenja neresnic o NOB. V borčevski organizaciji v Kočevju obojamo takšno ravnanje in pozivamo neznane storilce in pristojne k prenehanju početja, ki omadežuje NOB slovenskega naroda.

Besedilo in foto: Jože Oberstar

Srečanje vojnih invalidov v Podčetrtku

Letos so se vojni invalidi, njihovi svojci in prijatelji ter zagovorniki miru, tovarštva in domoljubja 26. maja zbrali na 19. srečanju v Podčetrtku. Najstarejši udeleženec je bil 102-letni tovariš Bajc iz Društva vojnih invalidov Celje.

Prisotne sta pozdravila predsednik Društva vojnih invalidov Celje Stane Mele in župan občine Podčetrtek Peter Misja, osrednji govornik pa je bil predsednik ZDVIS Janez Podržaj, ki je spomnil na pomembne obletnice v tem letu: na 100. obletnico konca prve svetovne vojne in zavarovanja severnih meja generala Maistra, na 75. obletnico zбора odposlancev slovenskega naroda in ustanavljanja stacioniranih partizanov

Pogled v dvorano med uradnim delom srečanja

skih bolnišnic na slovenskih tleh, na 50. obletnico ustanovitve Teritorialne obrambe Slovenije in 10. obletnico delovanja koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije. Poudaril je, da so vsa ta zgodovinska obdobja pomembni mejniki in tudi premiki v slovenskem osamosvojanju in pojmovanju domoljubja.

Podržaj je tudi opozoril na pričakovanje vojnih invalidov o povrnitvi pravice do zdraviliškega zdravljenja in o ureditvi usklajevanja osnove z rastjo življenjskih stroškov ter na pričakovanja vseh invalidov glede izvajanja zakona o osebnih asistenci in zakona o socialnem vključevanju invalidov. Spomnil je na predvolilne strankarske obljube, da se bodo zavzeli za ukinitve zakona o davku na srečke ter za stabilno financiranje invalidskih organizacij. Posebna pozornost je bila na letošnjem srečanju namenjena spominu na pomen partizanskega zdravstva. O primeru obnove partizanske bolnišnice Zalesje na Borštu v Brkinih je zbranim spregovoril Lojze Maslo. Posebej je opozoril

na predanost in človekoljubje zdravnika Magomeda Gadžijeva in domačink, ki so skrbele za bolnico in jo oskrbovale s hrano.

S svojo udeležbo so praznik počastili predstavniki invalidskih, veteranskih in domoljubnih organizacij iz Slovenije in zamejstva. Tudi tokrat ni manjkal veličasten mimohod praporov zveze, društev vojnih invalidov ter drugih domoljubnih in veteranskih organizacij. Kulturni program je obogatil Moški pevski zbor Ipavci.

Besedilo in foto: Andreja Markovič

Žrelec/Ebenthal, Avstrija

Za poln avtobus članic in članov Taboriščnega odbora Ravensbrück, ki deluje pri ZZB za vrednote NOB Slovenije, se je konec junija podalo na tradicionalni obisk na avstrijsko Koroško, k Zvezi slovenskih žena v Celovcu, s katerimi jih družijo dolgoletno in iskreno prijateljstvo in tovarišstvo. Članice in člani obeh organizacij se tradicionalno srečujejo nekajkrat na leto,

Člani taboriščnega odbora Ravensbrück pred spomenikom pregnanim koroškim Slovincem v Žrelcu

skupaj praznujejo 8. marec, mednarodni dan žena, septembra pa se družijo v Portorožu na vsakoletnem srečanju slovenskih internirancev in internirank. Prav tako tradicionalen pa je tudi vsakoletni obisk na dvojezičnem območju v Avstriji.

Med več kot petdesetimi udeleženci iz Slovenije so bili tokrat potomci nekdanjih internirank v drugem, tretjem in celo četrtem kolenu. Med nami sta bili samo še dve nekdanji interniranki iz Ravensbrücka: Dana Valič iz Ljubljane in Pavla Simšič z Razdrtega. Z njima je takoj po prihodu v Mladinski dom v Celovcu, kjer so nas pričakali gostitelji, novinarka Daniela Topar posnela daljši pogovor za slovenski program radia ÖRF. Toparjeva bo jeseni od dolgoletne predsednice Milke Kokot prevzela tudi predsedovanje Zvezi slovenskih žena v Celovcu. Zato je uvodno srečanje minilo v znamenju zahval Milki Kokot za dolgoletno sodelovanje in iskreno prijateljstvo med obema organizacijama z upanjem, da se bodo prisrčni odnosi nadaljevali.

Obiskovalci iz Slovenije so se nato ustavili pri železniški postaji Žrelec/Ebenthal in položili venec k spomeniku, ki opominja na izgon koroških Slovincem leta 1942 v različna nemška in poljska delovna in koncentracijska taborišča. Milka Kokot je osvetlila zgodovinske dogodke in povedala, da so z železniške postaje Žrelec odpeljali 227 slovenskih družin s Koroškega, med njimi je bilo veliko otrok. Spomenik je po dolgoletnih prizadevanjih 27. oktobra 2012 postavila Zveza slovenskih izseljencev. Spomenik v železu je delo Valentina Omana, ob odkritju pa so izdali tudi dvojezično knjigo o tem za Slovence v Avstriji tragičnem zgodovinskem dogodku.

Besedilo in foto: Jožica Hribar

Četrti pohod Po partizanski poti upora

Občina Dolenjske Toplice je v sodelovanju z društvi in organizacijami za poletje 2018 pripravila pester program dogodkov v Kočevskem rogu. Dogodki so se začeli vrstiti 21. aprila z dogodkom »En dan za Bazo 20«. Na ta dan smo člani Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto, Semič in Dolenjske Toplice skupaj z Društvom za vzdrževanje partizanskih grobišč v Rogu uredili in očistili Bazo 20, bolnici Jelendol in Zgornji Hrastnik ter okolico Lukovega doma.

V program delovanja je Društvo za vzdrževanje partizanskih grobišč v Rogu 19. maja vključilo izobraževalni pohod »Po poti upora«, ki je letos potekal četrtič. Zainteresirani smo se zbrali pred Lukovim domom, kjer sta nas pozdravila Peter Žunič Fabjančič in predsednik Društva za vzdrževanje partizanskih grobišč v Rogu Alojz Puhan.

Na Točki 20, kot se je sprva imenovala, nam je Jože Saje, strokovni sodelavec iz Dolenjskega muzeja, orisal kratko zgodovino Baze 20. Po ogledu celotne lokacije smo se po gozdni

Grobišče v Kočevskem rogu

poti odpravili proti bolnišnici Jelendol. Na poti smo naleteli na mnogo ovir, saj je neurje podrlo kar nekaj mogočnih dreves. Spretno smo morali splezati čez debla, da smo prišli do zelene lokacije. Sledil je ogled partizanskega grobišča pri bolnišnici Jelendol. Tam smo namenili minuto tišine vsem padlim. Naslednja točka je bila bolnišnica Jelendol, v kateri so se partizani zdravili med drugo svetovno vojno. Bila je uspešno skrita vse do konca vojne.

Dobro poldrugo uro hoda smo nadaljevali vse do Bunkerja 44, katerega smo si tudi ogledali. Nato smo pot nadaljevali do naše zadnje in začetne postojanke, Lukovega doma. Društvo za vzdrževanje partizanskih grobišč v Rogu je uspešno izpeljalo pohod. Se vidimo prihodnje leto!

Besedilo in foto: Petra Šinkovec

Oris zgodovine pred prvo barako v Bazi 20

Jože Poglajen

Partija Črnega Petra

Pravijo, da imajo volivci zmeraj prav. A to ni čisto res. Je prej nekakšna tolažba tistih, katerim so volivci namenili manj glasov, kot so pričakovali. Po junijskih volitvah je bilo tudi pri nas kar nekaj razočaranih. Ob pogledu na volilni izid si marsikdo izprašuje politično vest in se sprašuje: sem prav volil oziroma je bilo prav, da sploh nisem volil? Ne sprašujejo se samo tisti na tej strani črte proti jansizmu, ampak tudi Janševi volivci. Slednjih je glede na mesijansko naravo SDS najbrž le peščica z dvomi o smiselnosti voliti stranko na čelu z Janšo, ki ga velika večina očitno ne mara za partnerja v vladi, še manj seveda kot trajnega političnega zaveznika, še posebno ker je bilo že pred volitvami popolnoma jasno, da bo v tej igri Janša Črni Peter. Če izvezemo NSi, so vse stranke, ki so jim ankete kazale uvrstitev v državni zbor, svojim volivcem vnaprej sveto obljubljale, da se z Janševimi strankami ne bodo povezovale v povolilne koalicije. Ko pišem ta komentar, je še vedno tako. Razlika je samo v tem, da je svoj lonček k političnemu kupčkanju pristavil še en Črni Peter, Zmago Plemeniti.

Najbrž je o več razočaranih mogoče govoriti med volivci stranke s krščanskodemokratskim pedigrejem v podnaslovu stranke. Veliki met vodstva stranke, da z igro sedenja na dveh politično nespravljivih stolih doseže vsaj deset odstotkov, volivcev ni kaj prida prepričal – bolj natančno, prepričal je le 63.792 volivcev – in NSi je pristala zgolj pri sedmih poslanskih sedežih. Tonin kljub neuspehu ni odstopil. Nasprotno, tudi po volitvah je njegova stranka kazala podobo Buridanovega osla, ki gleda enkrat na levo in drugič na desno med dvema kupoma sena in ne ve, katera bi pojedel. No, po skoraj dveh mesecih besednega natezanja so v NSi (in zanimivo, tudi na POP TV) odkrili, da ta koalicija zaradi notranjih razprtij med šefi strank ne bi delovala. Toda ta Toninov as iz rokava je bolj križeva sedmica, kajti za to, da se v teh strankah ne gledajo ravno prijazno, je novopečeni prvak NSi vedel že zdavnaj!

Zato je utemeljeno sklepati, da je Tonin v resnici odigral le vlogo Janševoga krta v morebitni Šarčevi koaliciji. Da je bil torej v stalni navezi z Janševim štabom, tako da je bil ta sproti na tekočem

o vsem, kar so se za zaprtimi vrati pogovarjali njegovi politični nasprotniki. Da morebitni novi premier Šarec tega ni takoj uvidel, lahko pripišemo tudi njegovi politični naivnosti. A ne gre popolnoma izključiti niti tega, da sta bila Šarec in Tonin vnaprej dogovorjena in sta z Janšo v ozadju izpeljala to predstavo za ljudstvo. Navsezadnje sta Tonin in Šarec kar dolgo politična zaveznika na občinski ravni. Če preštejemo glasove ob predpostavki, da bi Janšo za predsednika vlade podprlo vseh 13 poslancev SMŠ in vseh sedem poslancev NSi (kar sicer ni samoumevno), bi koalicija SDS, SMŠ in NSi s pomočjo vsaj enega poslanca – verjetno poslanca madžarske narodnosti Ferenca Horvátha – imela zagotovljenih 46 glasov večine v parlamentu. Toda hudič se kot vedno skriva v podrobnostih. Šarec in Tonin skupaj premoreta samo 20 glasov, s čimer sta lahko v Janševi vladi zgolj drugi violini. Ali bolj grobo povedano, vedno bi bila v podrejenem položaju. Kako je to pri

Janši videti, priča razvpita izjava enega od krščanskih demokratov iz časa Janševih volitev: režejo nas kot salamo! Nič kaj obetavna prihodnost torej. Razen če za vstop v to koalicijo prepričajo še Cerarjevo SMC ali Bratuškovo. Tudi če bi tandem Šarca in Tonina to nekako uspelo, je vprašanje, ali bi v to privolili v SDS, kajti v tem primeru bi se oni znašli v podrejenem položaju. Kakorkoli že, očitno se prava igra dogaja za odrom. Nelagodne občutke še dodatno vzbuja nespodobni politični tango predsednika Pahorja z Janšo.

Po izstopu Tonina iz pogajanj s peterico sredinskih strank lahko postane glavna kretnica odločanja parlamentarnih strank možnost takojšnjih novih volitev. Tonin je celo napovedal, da bi bile te predčasne volitve letos oktobra. Nove volitve kot Damoklejev meč visijo nad večino strank, kajti po zadnjih raziskavah javnega mnenja bi na njih pridobila zgolj Janševa stranka. Pri Dnevniku ji napovedujejo kar šest dodatnih (31) sedežev v parlamentu, medtem ko bi druge ostale na svojem ali celo kakšen sedež izgubile. Poleg tega so blagajne strank bolj kot ne prazne, volitve pa stanejo. Kot vedno velja tudi zdaj, da poslanci ne bi bili ravno navdušeni, da že po pol leta tvegajo dokaj udobno in dobro plačano službo. Predčasne volitve so torej lahko zgolj Janšev cilj, čeprav tudi on nima nobenega zagotovila, da tudi po teh ne bo ostal – Črni Peter.

Martin Premk

Normalna država

Kot »normalno« državo, kjer so »stvari urejene«, nam večkrat dajejo za zgled republiko Avstrijo. Predvsem različni desničarji, ki nočejo imeti nič skupnega z »balkanci«. In prav v tej državi se je zgodilo, da so po pritiskih javnosti in protifašističnih združenj na sodišču obsodili šest balkanskih Hrvatov, ker so pri Pliberku častili »kvizlinško vojsko pod poveljstvom Adolfa Hitlerja«, kot je bilo to opredeljeno v obsodbi. Jasna in neposredna oznaka za ustaše in njihovo vojsko, ki so bili še za Hitlerja in njegove generale preveč okrutni in barbarski. Vseh šest obsojenih Hrvatov je na sodišču jokalo in hlipalo, da niso mislili nič hudega, da so bili pijani in da niso nacisti. Pustimo ob strani, kaj nekdo pijan kot čep počne na »pietetni slovesnosti«, vsem je bilo jasno in glasno povedano, koga so častili, a proti temu nihče ni ugovarjal. Tako je in tako tudi mora biti v »normalni državi«, kjer se o zgodovini govori le v dejstvih in zgodovine ni dovoljeno zlorabljati za politične namene, sploh pa je prepovedano kakršnokoli čaščenje nacistične preteklosti. Pri nas pa najvišji predstavnik države mirno stoji ob napisu »ustaškim junakom«, vendar se zaradi tega nihče od uradne oblasti ali političnih strank ne razburja. Da je bolj »uravnotežen in povezovalen« ter vsem všečen, isti najvišji predstavnik države pride tudi na kakšno slovesnost Zveze borcev, a se na vseh borčevskih slovesnostih kot hudič križa izogiba izreči besedo partizani. Na proslavi sedemdesetletnice Zveze borcev pa smo slišali celo klobasanje o »državljanski vojni«.

No, zgodovina pozna ameriško državljansko vojno v 19. stoletju, pa špansko državljansko vojno od leta 1936 do 1939, državljansko vojno v Grčiji med letoma 1946 in 1949 in številne druge. Od leta 1939 do 1945 pa je po vsem svetu divjala druga svetovna vojna. Za Slovence v Italiji in Avstriji se je začela že leta 1939, za večino Slovencev pa leta 1941, ko je bila napadena in premagana Kraljevina Jugoslavija, Slovenci pa razdeljeni med tri okupatorje in namenjeni uničenju. Kot po vsem svetu je bila tudi v Sloveniji druga svetovna vojna boj med zavezništvom Sovjetske zveze, Velike Britanije in ZDA proti »silam osi« pod vodstvom nacistične Nemčije. V Sloveniji in Jugoslaviji so bili zavezniška vojska edinole partizani oziroma Narodnoosvobodilna vojska in partizanski odredi Jugoslavije pod vodstvom maršala Tita. Vse preostale vojske so bile pod poveljstvom nacistov ali fašistov. Obstaja kar mnogo razlag o tem, kaj je državljanska vojna, vse pa se strinjajo, da je to spopad v okviru države ali republike, nekateri pa opredeljujejo tudi, da mora biti ena od strani v državljanski vojni vladna. Kdo je »vladal« sloven-

skemu ozemlju med letoma 1941 in 1945, naj bi bilo jasno vsakomur, ki je končal osnovno šolo. Državljanska vojna pod okupacijo ni mogoča. Razen če »predpostavimo«, da so domobranci predstavljali »vladno vojsko« nacistične Nemčije ter je bila to državljanska vojna v tretjem rajhu. Vsekakor sta med drugo svetovno vojno nastala tudi državljanski spopad med samimi Slovenci in boj raznih političnih sil za oblast. Nastala je bratomorna vojna, za katero je, potem ko so nastali prvi belogardistični oboroženi oddelki, tudi partizanska stran nekajkrat uporabila izraz »državljanska vojna«. Ko je bilo vzeto prvo

orožje iz rok okupatorja, so partizani obsodili kleroburžujske slovenske politike, da so odgovorni za začetek »državljanske vojne«. Le v okviru oborožene izdaje lastnega naroda je zato mogoče omenjati »državljansko vojno«, sam upor proti okupatorju pa je bil narodnoosvobodilni boj v okviru druge svetovne vojne.

Tega je priznala tudi Kraljevina Jugoslavija, ko je priznala partizansko vojsko, tako da tudi ni mogoče, da je kakršnakoli »državljanska vojna« divjala v okviru Kraljevine Jugoslavije. Danes pa razni klečplazneži in hujskači govorijo le o »državljanski vojni«, kot da sploh ni bilo nacistične in fašistične okupacije oziroma druge svetovne vojne. Izraz »državljanska vojna« se ponavlja danes zgolj zato, da se izniči narodnoosvobodilni boj in se spreobrača zgodovina. Cilj te propagande je še vedno isti, enačenje partizanov in domobrancev v imenu neke že povsem mrtve »sprave«. Namen je tiste, ki so se bojevali za okupatorja in prisegli Hitlerju, izenačiti s tistimi, ki so se kot zavezniška vojska bojevali proti okupatorju. Prav nič žal ne kaže, da bo kdaj naš najvišji predstavnik države rekel jasno in glasno, kot so to rekli v Avstriji, da so bili tudi domobranci »kvizlinška vojska, ki se je bojevala pod poveljstvom Adolfa Hitlerja«, kot so to bili ustaši. Česa takega ne moremo pričakovati niti od drugih predstavnikov naše politične elite, saj »desnica« drugo svetovno vojno kot še marsikaj drugega uporablja le za hujskanje in širjenje sovraštva. Na »levici« pa partizane in rdečo zvezdo uporabljajo predvsem v volilne namene, ukvarjanje z zgodovino pa se jim zdi nepomembna tema, od katere ni nobene koristi. Bolje jo je kar pustiti pri miru, da se ne bi komu »zamerili«. Kot da se nihče ne zaveda, da je zgodovina poleg jezika in ozemlja eden najpomembnejših dejavnikov, ki opredeljujejo narod. Dokler tudi pri nas predstavniki oblasti ne bodo jasno in glasno o zgodovini govorili z dejstvi, ne bomo »normalna država«. Do takrat bo treba še veliko »pritiska javnosti« in protifašističnih združenj.

KOMENTAR

Kaj vpliva na zaposlovanje

dr. France Križanič

Gospodarjenje je zavestna dejavnost za zmanjšanje omejenosti sredstev, s katerimi zadovoljujemo svoje potrebe, oziroma dejavnost, katere namen je zmanjšanje omejenosti dobrin. Gospodarjenje poteka s proizvodnjo, razdelitvijo, menjavo in porabo. V procesu proizvodnje je rezultat odvisen od različnih proizvodnih dejavnikov oziroma od razmer, v katerih proizvodnja poteka (naravne danosti, oprema, infrastruktura, ipd.), eden med temi dejavniki pa je neizogiben: delo. To so storitve delovne sile različnih umskih in fizičnih sposobnosti (povzeto po: Bajt A., Štiblar F, Ekonomija, ekonomska analiza in politika).

Koliko dela potrebujemo v produkcijskem procesu, je odvisno od tega, koliko pripomore k rezultatu tega procesa, torej k povečanju količine dobrin. Na to pa vplivajo povpraševanje po dobrinah oziroma pričakovani proizvod, obseg kapitala, tehnologija in njene spremembe ter plače. Na ponudbo dela vpliva korist, ki jo imajo delavci od zaslužka, ta pa je odvisna od višine plač, potreb prebivalstva in od demografskih dejavnikov. Dejanska zaposlenost je rezultanta povpraševanja po delu in njegove ponudbe v danih institucionalnih okoliščinah.

Za povečevanje obsega proizvodnje potrebujejo podjetja (ob dani tehnologiji) več dela. Zato naraščanje proizvodnje vpliva na povečanje števila zaposlenih. Ta vpliv ima določene meje:

– Zaradi zakona padajočih donosov dosega vsaka dodatna enota dela (ob danem kapitalu, po določeni točki pa tudi ob proporcionalnem povečevanju dela in kapitala) manjše rezultate kot prejšnja. Na ta način ostaja v agrarnih družbah tretjega sveta ob hitri rasti prebivalstva njegov velik del nezaposljiv in prisiljen v migracijo.

– Podjetja zaposlujejo zaradi pričakovanega obsega proizvodnje. Pri njenem dejanskem upadanju najprej skrajšujejo delovni čas (prisilni dopusti ipd.) in produktivnost ter šele na koncu samo zaposlenost. Odpuščanje in ponovno zaposlovanje delavcev sta strošek (zaradi časa, potrebnega za uvajanje novih delavcev), ki vpliva na podjetja v dilemi med začasnim znižanjem produktivnosti in zmanjšanjem števila zaposlenih. Ta strošek je tem višji, čim večje so delovne izkušnje, potrebne za dano proizvodnjo. Kadar podjetje pričakuje ponovno povečanje povpraševanja ter možnost rasti proizvodnje, ne znižuje zaposlenosti, vendar je po dejanski rasti proizvodnje tudi ne povečuje. Primer finančne krize po letu 2008 v Sloveniji kaže, kako velik gospodarski pesimizem (načrtno medijsko podprt) vpliva na odločitev podjetij, da hitreje, kot bi bilo pričakovati, zmanjšajo število zaposlenih.

– Pri vplivu upadanja proizvodnje na zaposlenost so pomembne tudi institucionalne okoliščine, v katerih je bilo pred neoliberalno revolucijo odpuščanje delavcev bolj ali manj omejeno, do danes pa se je ta vpliv, povezan z učinkom selitve proizvodnje v države s slabše zaščiteno delovno silo, zmanjšal.

Povečanje obsega kapitala vpliva na večje ali manjše potrebe po delu. Kadar je kapital relativno redek, delo pa obilen produkcijski

faktor, je kapital v glavnem (razen pri nekaterih sektorjih z večjim vplivom naravnih danosti) pogoj za zaposlovanje in naraščanje kapitala vpliva na povečevanje zaposlenosti. Kadar imamo omejeno možnost trženja povečanega obsega proizvodnje, postane kapital

Povečanje obsega kapitala vpliva na večje ali manjše potrebe po delu. Kadar je kapital relativno redek, delo pa obilen produkcijski faktor, je kapital v glavnem (razen pri nekaterih sektorjih z večjim vplivom naravnih danosti) pogoj za zaposlovanje in naraščanje kapitala vpliva na povečevanje zaposlenosti.

delu konkurenčen produkcijski faktor in njegovo povečevanje nadomešča povpraševanje po delu. Ta proces je povezan s spreminjanjem tehnologije oziroma z delovno štednim tehnološkim napredkom.

Delo koristi produkcijskemu procesu do točke, na kateri je produktivnost na novo zaposlenega delavca (zaradi omenjenega zakona padajočih donosov se za vsako dodatno enoto dela zmanjšuje) enaka realni plači. Po tem sklepu je povezava med realno rastjo plač in zaposlovanjem negativna. Čim višje so realne plače, tem manj dela se splača zaposliti. Kadar pa zaradi povečevanja kapitala in izboljševanja tehnologije produktivnost dela narašča, se tudi potrebe po delu povečujejo kljub rasti realnih plač. Te vplivajo na ponudbo dela in večje število zaposlenih. Na povezavo med spreminjanjem plač in zaposlenosti vplivajo tudi druge okoliščine, kot so: monetarna politika, pričakovana inflacija in podražitve surovin. Zaradi vsega tega je vpliv plač na zaposlenost različen po sektorjih, obdobjih in območjih.

Naraščanje prebivalstva vodi v povečevanje povpraševanja po dobrinah in s tem v rast proizvodnje, obenem povečuje ponudbo dela in vpliva na znižanje realnih plač. Podobne posledice imajo spremembe v družbenih odnosih in vstopanje novih socialnih skupin (prej nezaposlenih oziroma nezaposljivih) v delovno silo.

Tehnološki napredek ob danem obsegu kapitala potrebe po delu povečuje, zmanjšuje ali pa nanje ne vpliva. V tej zvezi govorimo o kapitalsko štednem (primer je uvedba opreme z učinkovitejšo porabo surovin), delovno štednem (primer je digitalizacija opreme v tradicionalnih panogah) in nevtralnem (primer je uvedba novih izdelkov ali storitev) tehnološkem napredku.

Marksist zahodnega kova

Eric Hobsbawm – lev na levici

Zakaj je bilo 20. stoletje tako zelo spolitizirano? Ne toliko odgovor, ampak predvsem osebnodoživljajsko, analitično, zgodovinsko, topisno, filozofsko, sociološko usmerjeno razmišljanje o tem posreduje Eric Hobsbawm (roj. leta 1917) v svojem delu Zanimivi časi. Moje doživetje 20. stoletja, ki je v slovenskem prevodu izšlo leta 2004. Omenjeno delo in še vrsto drugih je izdal že precej v letih, zato ne preseneča s svojim odkritosrčnim priznanjem, da je »vztrajal pri tem, da je marksist, ki pa je nadaljeval s polno produkcijo«.

// BESEDILO: Cvetka Hedžet Tóth // FOTO: arhiv Svobodne besede

Nekomu, ki je sam marksist, je njegov zgled več kot dobrodošel. Izrazito individualna drža posameznika kot opazovalca, ki še verjame v socialno pravičnost, dobi izdatno intelektualno oporo v marksistu zahodnega kova, kot je angleški socialnopolitični zgodovinar Eric Hobsbawm. Velja mu prisluhniti – prepričljiv je. To ni življenjska zgodba nekoga, ki bi ga usmerjali oblastniški in še manj zarotniški nameni, ni se drenjal pri prepolni mizi boljšeizma kot terorja oblasti.

V svojem dolgem življenju je Hobsbawm moral zelo pogosto pojasnjevati, zakaj je sploh bil, predvsem pa ostajal v komunistični partiji tudi po letu 1956. Pri novinarjih je bil znan kot univerzitetni profesor, ki ima rad džez in ki je partijec. Kljub svojim kritičnim pogledom in že skoraj disidentskim nazorom o tem, kaj se je dogajalo v komunizmu, še posebno v času hladne vojne, je vztrajal in ni prenesel misli, da bi bil v družini »nekdanjih komunistov, ki so postali fanatični antikomunisti, ker so se zmogli posloviti od službe 'bogu, ki mu ni uspelo', samo tako, da so ga spremenili v satana«. Tudi ni bil levičarski »šminker, left-wing painter«, in ob 150. obletnici Marxovega rojstva je opazoval nemirna pozna šestdeseta leta kot človek, ki ni nikoli oblekel kavbojk, doživljal pa je »tako enotnost kot nekompatibilnost« svoje generacije levičarjev, se pravi starih z novimi, mladimi.

Rojen v Egiptu, živel na Dunaju

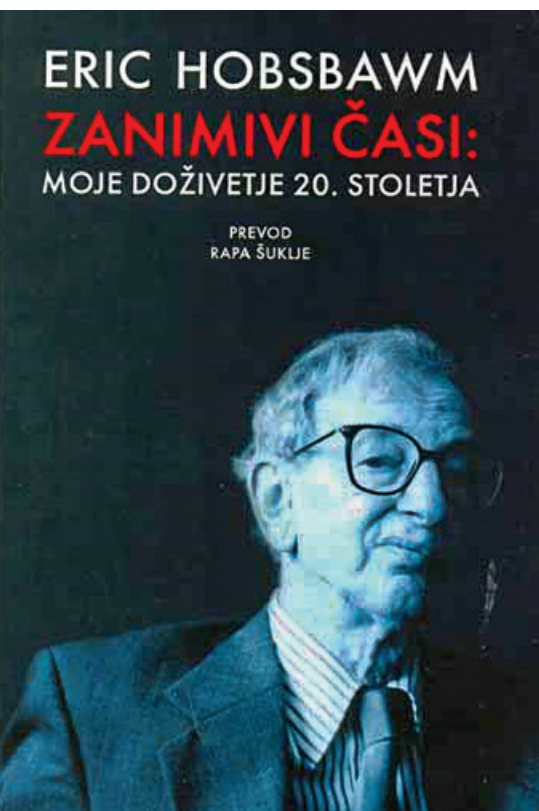
Živeti življenje kot komunist – kaj to pomeni? Eric Hobsbawm je dejstvo »biti komunist« kar z isto naslovno formulacijo preanaliziral v posebnem poglavju Zanimivih časov. Zanj seveda ostaja vprašanje, »zakaj je komunizem pritegnil toliko najboljših moških in žensk moje generacije in kaj nam je biti komunist pomenilo, ena izmed osrednjih tem v zgodovini 20. stoletja. Ker je ni stvari, ki bi bila značilnejša za to stoletje, kot je tisto, kar imenuje prijatelj Antonio Polito 'eden velikih demonov 20. stoletja: politična strast'. In bistveni izraz tega je

Avtorica prispevka Cvetka Hedžet Tóth

bil komunizem.« Kakšne poglede dobimo pri Hobsbawmu, ki ni nikdar živel v Vzhodni Evropi, temveč obvarovan pred fašizmom in nacizmom, namreč v Angliji, v akademskem okolju? Rodil se je sicer v Aleksandriji v Egiptu, deželi, ki je ni doživljal kot del svojega življenja. Pozneje je odraščal na Dunaju v ozračju, ki je bilo zelo spolitizirano, čeprav ne v kakšnem izjemnem pomenu. Dunaj je zapustil leta 1931 in se ni vrnil vse do leta 1960, kajti najprej je odšel v Berlin, mesto, kjer se je zanj zares začelo in v katerem je živel dve leti. Hobsbawmov avtobiografski zapis nam zelo resnicoljubno pojasnjuje: »Berlinski meseci so naredili iz mene dosmrtnega komunisto ali vsaj človeka, čigar življenje bi izgubilo svojo naravo in pomen brez političnega projekta, ki se mu je zavezal kot šolarček, četudi je ta projekt očitno spodletel in mu je bilo, to danes vem, namenjeno spodleteti.« To je ena njegovih najbolj zgovornih, osebno iskrenih misli oziroma izpovedi v delu Zanimivi časi, misel, mimo katere ne more nihče, ki je vsaj tu pa tam kaj prebral v tej njegovi zajetni knjigi.

Vsekakor v tridesetih letih ni bil sprejemljiv tradicionalni nacionalizem in še manj Hitlerjev nacionalsocializem, torej so mlademu levičarju preostajali samo še komunisti. Njegovo revolucionarno nagnjenje se od teorije počasi pomika k praksi, seznanjani nas z vrsto imen, ki so zelo usodno povezana s takratnim protifašizmom, izstopa ime Rudolf Lederer. Njegova in Hobsbawmova levičarska pot postane za kulturno levico zanimiva še posebej po letu 1989. Da je bila politika nemške komunistične partije, ko je bil nacizem v vzponu in si je prisvajal oblast, s tem, ko je sledila Kominterni, »samomorilsko idiotska«, pove Hobsbawm naravnost. Razmere leta 1932 so bile zelo nestabilne, gospodarsko in politično, tako levica kot desnica sta se do skrajnosti angažirali za prevzem oblasti, to je bil celo prvi in neogibni korak. To tudi ni čas, v katerem bi bili komunisti intelektualci kulturni disidenti, ampak

Eric Hobsbawm: Zanimivi časi

čas zaverovanosti v prihod neizogibno uspešne svetovne revolucije.

Biti zraven pri demonstracijah je posebno doživetje in občutek »množične ekstaze«, telesna dejavnost, petje in najvišja stopnja čustvovanja, ure in ure dolgo, so za Hobsbawma nepozabni. 25. januarja 1933, ko je KPD organizirala svoj zadnji zakoniti shod, je bila to enkratna izkušnja, posameznik se je zlil z množico, bil eno z njo, domov se je vrnil v transu. Pet dni po teh demonstracijah proti fašizmu in nacizmu pride na oblast Hitler, zapore in mučilnice polnijo s komunisti, neuradna koncentracijska taborišča postanejo uradna, prvo med njimi Dachau.

Po 30 letih vrnitev v Berlin

V aprilu Hobsbawm z družino odide v Anglijo, v Cambridge, in se šele po tridesetih letih vrne v Berlin, ki ga ni nikdar pozabil; to je bilo okolje, v katerem je bil »srečen in doma, kulturno in politično«. Poznejši razvoj dogodkov je šel v drugo smer, Hobsbawm je v Angliji preživel vojno, ki ga je stala šest let in pol življenja. V britansko armado je bil vpoklican leta 1940 in tam je pustil celih šest let življenja. Ko v svoji pozni starosti spregovori o tem obdobju, izvemo, da osebno ni doživel ne dobre in ne slabe vojne, »temveč prazne«, v njej ni storil čisto nič pomembnega in to so »bila najbolj nezadovoljiva leta mojega življenja«.

Kljub vsemu mu je uspelo ohraniti kar najživahnejši odnos do stvarnosti, v kateri je bil prisiljen bivati. Njegovi opisi krajev, kjer je živel, so zanimivi tudi zato, ker opisuje svoj preživetveni mehanizem kot način življenja, ko si kar se da ustvarjal, in nekatera okolja so seveda primernejša kot druga. Ves čas se je intelektualno razvijal in njegovo levičarstvo je zgodba o intelektualizmu, ki je enakovredno ohranjal in negoval čut za teorijo kot tudi za konkretnost in politizacijo, celo za umetnost in estetiko, in pri tem »razvil instinkte torijskega komuniste, v nasprotju z uporniki in revolucionarji, ki jih je k Stvari privlačil sen popolne svobode posameznika in družbe brez pravil«. To je zanj v takratnih časih vere v socializem pomenilo, da naj bi skupnost temeljila na jasnih pravilih, trdni in utemeljeni strukturi pričakovanj, skratka na »socialističnem dogovoru«, ki bi vse dobro iz tradicije upošteval, celo negoval in ohranjal te prednosti.

Tako v nazorih Hobsbawma komuniste ni zaslediti kakšnih hudih prevratniških misli, ki bi ga spravljele v bližino

čistk, terorja, revolucionarnih pokolov ali česa podobnega. Njegovo angleško obdobje je zelo študijsko, ogromno je bral in prebranemu skušal dati marksistično, kar pomeni pretežno zgodovinsko razlago. To je tudi čas njegove politične radikalizacije, »partija je bila kajpada moja največja strast«, toda akademizem in politizacija sta enakovredna; priznati si mora, da lahko deluje samo osebno politično, kajti hitro je uvidel, da kariera, ki si jo je želel, namreč biti poklicni, kar je pomenilo partijski revolucionar, ni zanj. Najvišja politična funkcija, ki jo je kdaj imel, je bilo njegovo članstvo v tričlanskem sekretariatu v študentski sekciji komunistič-

no, po lastni izjavi torijski komunist, je šlo za nekaj, kar je odlikovala izredno močna samoorganizacijska sposobnost na podlagi določene idejne opredelitve, kar je, kot vemo, trajna privlačnost leninizma ne glede na to, ali nam je ime danes simpatično ali ne. Pri komunistu Hobsbawmu se pridružujeta intelektualizem najvišjih akademsko teoretskih dosežkov in zavidljivo ohranjanje pozitivne plati tradicije, celo nekaj aristokratskega.

Znanstvenik, aristokrat in komunist

Biti aristokrat in komunist je za nekoga, ki je znanstvenik, drža, odločitev, sicer

»Berlinski meseci so naredili iz mene dosmrtnega komuniste ali vsaj človeka, čigar življenje bi izgubilo svojo naravo in pomen brez političnega projekta, ki se mu je zavezal kot šolarček, četudi je ta projekt očitno spodletel in mu je bilo, to danes vem, namenjeno spodleteti.«

ne partije v Cambridgeu. Vse, kar nam sporoča komunist Hobsbawm, je zato zelo osebno in v tem je dragocena plat njegovih Zanimivih časov, namreč da nekaj političnega lahko neguješ izrazito osebno in ne samo in izključno kolektivno. V tem je tudi razlog, zakaj svoji drži in nazorom ostaneš trajno, celo »živalsko« zvest. Je pa to tudi pot, ki nikogar takšnega ne more ustvariti za politika.

Še enkrat: kaj je pomenilo biti komunist? Pri Hobsbawmu, ki je, kot že reče-

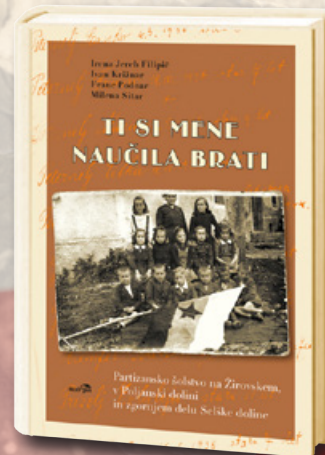
zelo osebna, predvsem želja posvetiti svoje življenje stvári, v katero verjameš – in verjameš v to, da je pravičnost dosegljiva, in »komunizem je predstavljal ideal preseganja egoizma in služenja vsemu človeštvu brez izjeme«. Vendar ta ideal ni dosegljiv s terorističnimi sredstvi in tudi ni primeren za avanturizem, prav tako komunistične partije niso primerne za romantike. »Nasprotno, bile so za organizacijo in rutino. Zato so lahko skupine nekaj tisoč članov – kot

PARTIZANSKO ŠOLSTVO NA ŽIROVSKEM, V POLJANSKI DOLINI IN ZGORNJEM DELU SELŠKE DOLINE

Redna cena: 25€

Št. strani: 200

Vezava: trda

Knjigo lahko naročite na:
080 23 64
prodaja@modrijan.si
www.modrijan.si

Modrijan

vietnamska KP na koncu druge svetovne vojne – postale, če se je ponudila priložnost, ustvarjalke držav. Skrivnost leninistične partije ni bila v sanjarjenju o boju na barikadah ali celo o teoriji marksizma. Povzamemo jo lahko v dveh frazah: 'odločitve je treba izvršiti' in 'partijska disciplina'. Privlačnost partije je bila v tem, da je izpeljala stvari, ki jih drugi niso.« Kajti: »Leninistična 'avantgardna partija' je bila kombinacija discipline, delovne učinkovitosti, popolne čustvene identifikacije in občutka totalne predanosti.« Zakaj je bila partija smisel življenja neke generacije komunistov, ki so ji tako kot Hobsbawm dajali vse, kar so imeli? Če se sprašujemo, kaj so ti ljudje dobili nazaj, potem nam Hobsbawm spet naravnost odgovarja: »V povračilo smo dobili gotovost svoje zmage in izkušnjo bratstva.«

Hobsbawmova zgodba je izpoved življenja »o komunistih brez oblasti«, teh, ki niso spadali v izbrano družbeno elito, skratka, niso nikdar bili oblast, ta, ki se je po letu 1989 povsem sesula, ne moremo pa ga imenovati salonski levičar, čeprav je imel to izjemno prednost, da je varno bival znotraj akademske znanosti. Svoje deveto poglavje knjige v Zanimivih časih, naslovljene kot Biti komunist, sklene s temi mislimi: »Ali more človeštvo preživeti brez ideala svobode in pravičnosti ali brez tistih, ki temu idealu posvetijo življenje? Ali morda celo brez spomina na tiste, ki so to storili v 20. stoletju?« Ne, ne more, je edini možni odgovor, tudi s Hobsbawmovo pomočjo – in ne sme. Svet, v katerem

živimo, je soočen z naraščajočo socialno bedo, tako kot da bi imeli pred seboj filmski posnetek tega ali onega poglavja Marxovega Kapitala. To je stvarno življenje, konkretna beda, siromaštvo v njem, nezaposlenost, begunci in ne dogma, še manj leporečje kake ideologije. Postavimo si vprašanje, zakaj in čemu vztrajati – tako kot Hobsbawm sam. To je vprašanje, ki ves čas spremlja celoto dela Zanimivi časi, in Hobsbawm poudarja dvoje: »Komunizma se nisem oprjel kot mlad Britanec v Angliji, temveč kot Srednjeevropjec v propadajoči Weimarski republiki. In vstopil sem, ko biti komunist ni pomenilo samo boja proti fašizmu, temveč svetovno revolucijo. Še vedno pripadam skrajnemu koncu prve generacije komunistov, tistih, ki jim je oktobrska revolucija središčna referenca v političnem univerzumu.« Odločitev torej na podlagi zavestne izbire, ki jo je utemeljeval objektivno, nihče ga ni silil, in zadostnih razlogov, da bi tej svoji mladostni odločitvi pokazal hrbet, jo zapustil in odšel, ni imel. Je pa tukaj še subjektivna plat, ko spregovori kot človek, ne kot zgodovinar, namreč čisto osebno čustvo, ki mu pravimo ponos.

Kot intelektualec bi se bil lahko umaknil elegantno čisto po tiho in ne bi imel več težav, toda vztrajal je. V tem je nemajhen razlog za njegovo samozavestno držo. Biti in ostati zvest predvsem samemu sebi mu je v angleško govorečem prostoru prineslo vzdevek »unrepentant communist« – komunist, ki se ni skesal. Bolj hudomušno rečeno: bil je in ostaja »the lion

of the left« – lev na levici ali junak levice. Hobsbawm pa je ponosno vztrajal: »Ker sem ostal, kar sem bil vse od leta 1956, namreč znan, čeprav heterodoksen komunist, čigar dela v SZ nikoli niso bila objavljena, so mi nekateri, ki so bili v mladosti morda bolj stalinistični ali celo maoistični, kot sem bil jaz kadarkoli, zamerili – po njihovem mnenju svojeglavo – zavračanje tega, da bi krenil po njihovi poti.« In posvaril nas je s temi besedami. »Svet bo nemara še obžaloval, da se je soočen z alternativo Rose Luxemburg – socializem ali barbarstvo – odločil proti socializmu.« Umrl je leta 2012. ●

Jelenov žleb

*V Jelenov žleb me nese pot,
da spomnil bi se davnih let,
ko tu se slišal je ropot.
Med drevjem gostim tih šepet:*

*»Postoj, popotnik, in miruj!
Saj borbe jek še tu drhti,
poglobi vase se in čuj,
kako še danes log trpi.*

*Razvnela se je strašna bitka,
tu Italijan je bes spoznal,
v nebo je lila tožba bridka,
ko krogel dež je zaoral.*

*Pobili smo fašiste krute,
ki so požigali vasi,
spomin na hiše, vse sesute,
dodajal bes nam je, moči!*

*Bil narod naš je maščevan,
sovragi mrtvi so ležali.
Nikdár ne bo pozabljen dan,
ko Lahi v strahu so bežali.«*

*Pokazal je naš mali narod
to večno željo po svobodi.
Ne bo več tujec hodil tod,
kdor misli da, ta v blatu brodi!*

Franc Živič, iz zbirke Skozi točo krogel k svobodi (Združenje borcev za vrednote NOB Brežice, 2013)

NE PREZRITE

Na voljo je še nekaj izvodov knjige Zlomljena krila s podnaslovom Reševanje zavezniških letalcev na slovenskem med drugo svetovno vojno. To je dolga zgodba o 237 zavezniških letalih in letalcih, ki so bili sestreljeni in so pristali na slovenskih tleh oziroma obmejnih ozemljih. Letalce so reševali domoljubi in partizani ter jih vodili na osvobojeno ozemlje v Belo krajino. Knjiga na 632 straneh je v velikem formatu (24 x 32 cm), na kakovostnem papirju, opremljena z vrsto dokumentarnih fotografij, zemljevidom ameriškega letalca in kazalom osebnih imen.

REDNA CENA: 75,00 EUR

Akcijska cena: 20,00 EUR*

Stroški pošiljanja po pošti: 4,6 EUR

Vaša naročila sprejemamo na tel. št. 01 434 44 45 ali po e-pošti: romana.jemec@zzb-nob.si.

Po sledovih Črne roke v Loški dolini

S petnajstimi leti odšel v partizane

Vse več je teženj, da se danes izbrišejo pridobitve NOB in se rehabilitira slovenska kolaboracija. V tem članku zato objavljamo dokumente o delovanju in zločinih 2. Rupnikovega udarnega bataljona. Omenjena domobranska enota je imela v svoji sestavi fanatične mlade domačine, ki so za obrambo vere posebno ob koncu vojne storili hude zločine na območju nekdanje občine Cerknica. Ti fanatični mladi kleriki so v Rupnikovem udarnem bataljonu sestavljali jedro tako imenovane črne roke, ki je imela med domobranci poseben status.

// BESEDILO: Franc Mihelčič // FOTO: arhiv Franc Mihelčič

Delovali so predvsem v nočnem času v skupinah od pet do sedem ljudi, preoblečenih v partizanske uniforme. Izvajali so grozovite likvidacije partizanskih privržencev, kurirjev in ujetih partizanov. Nekateri, ki jim ni uspelo pobegniti, so bili ob koncu vojne sojeni na Rupnikovem procesu decembra leta 1946, drugi so bili zaradi mladoletnosti in pomanjkanja dokazov oproščeni. Njihovo zločinsko delovanje je bilo razjasnjeno ob prijemu in sojenju vojnemu zločincu Vinku Teliču leta 1982.

Mlakarjeva družina iz Loža, po domače Kolajeva, je bila zavedna delavska družina. Oče Jože je leta 1937 odšel na delo v Francijo, zato sta bili vsa odgovornost in skrb za oba mladolletna sinova Jožeta in Ivana prepuščena mami Ani in njeni materi Alojziji. Jože Mlakar, starejši sin, se je rodil 27. julija

Loški dolini izvajal represalije in streljal talce na Ulaki nad Starim trgom. Prvega avgusta so Italijani Lož požgali do tal. Pogorela je tudi Mlakarjeva hiša. Družina je dobila zatočišče na sosednji Pelanovi domačiji.

Jože je imel ob začetku vojne komaj 13 let, vendar je vedel, kdo je okupator, kakšen je njegov namen in zakaj domači izdajalci sodelujejo z njim. Že leta 1942 je sodeloval v mladinski organizaciji SKOJ, ki jo je v Loški dolini organizirala in vodila sekretarka Vera Hace, doma iz Podcerkve, sestra predvojnega komunista Matevža Haceta, pozneje znanega legendarnega komisarja XIV. divizije. Na začetku januarja 1944 je bil v SKOJ v Loški dolini sprejet tudi mlajši brat Ivan.

Po kapitulaciji Italije septembra 1943 je Jože s petnajstimi leti odšel v partizane. Tam je bil kmalu vključen v obveščevalne naloge nastajajoče Vojske

Jože Mlakar (drugi z leve), Lenarčič iz Starega trga (prvi z leve), neznan partizan (tretji z leve), Miro Volk iz Loža (desno)

1928, Ivan pa leta 1933. Po partizanskem napadu na Lož 19. oktobra 1941 je bil italijanski okupator vse okrutnejši do prebivalcev v Loški dolini, še posebno do podpornikov partizanov, katere so mu ovajali domači zaupniki po vaseh. S pomočjo duhovščine so v Starem trgu pripravljali spiske, po katerih je italijanski okupator izvajal aretacije in zapiral ljudi.

Okupator Lož požgal do tal

Med poletno italijansko ofenzivo na začetku avgusta leta 1942 je okupator v

Jože Mlakar, poleti 1944

državne varnosti (VDV) na območju bivše občine Cerknica. VDV je vodil Bine Logar, domačin iz Cerknice.

Na začetku je bil oddelek VDV nastanjen v Pudobu v Loški dolini, kjer je Jože poleg obveščevalnih nalog opravljal tudi glavno nalogo intendanta. Proti koncu leta 1944 sta bila omenjena enota VDV in z njo tudi Jože zaradi varnosti premeščena v Osilnico. Zaradi zbiranja obveščevalnih podatkov in materiala za potrebe svoje enote v Osilnici se je Jože občasno vračal na območje Loške doline. Tu je za pridobivanje podatkov uporabil tudi svojega enajstle-

Ivan Mlakar (levo) in Ana Mlakar (druga z leve) na ladji ob vračanju iz Barija leta 1945

tnega brata Ivana, staro mamo Alojzijo in svojo mamo Ano, ki je bila kuharica na rajonu v Viševku v Loški dolini.

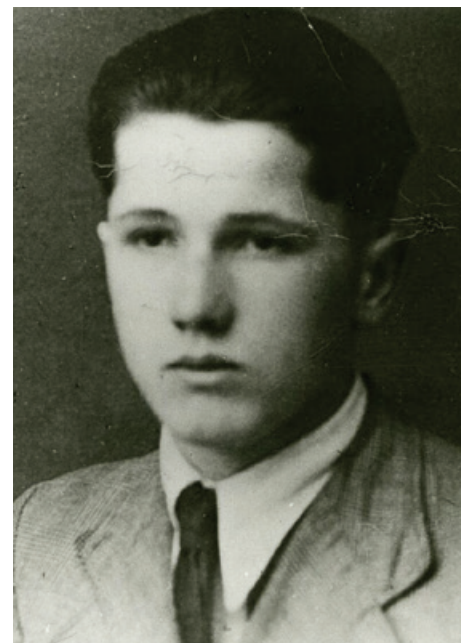
Delovanje Kolajeve družine ni ostalo skrito domačim izdajalcem v Loški dolini, ki so obveščali svoje sorodnike in znanke, aktivno vključene v Rupnikov domobranski udarni bataljon na Rakeku in v Cerknici. Kakor v drugih domobrantskih enotah na območju Ljubljanske pokrajine in Gorenjske se je tudi v 2. Rupnikovem domobrantskem udarnem bataljonu že letu 1943 formirala skupina črne roke, ki je na območju nekdanje občine Cerknica zagrešila hude zločine.

Velike peterokrake zvezde

Med pripadniki črne roke so bili domačini z Begunjsko-vidovske planote in iz Loške doline, vključeni v 47. četo 2. Rupnikovega domobrantskega udarnega bataljona. Po zdaj znanih podatkih je v okviru omenjene domobrantske čete delovalo 17 pripadnikov črne roke. Na tihotkah so nosili neobičajno velike peterokrake zvezde. Na hišah terenskih aktivistov OF in partizanskih simpatizerjev, predvidenih za likvidacijo, so puščali odtise rok, namočenih v črno barvo.

Tako so februarja 1945 »črnorokci« iz Loške doline, ki jih je vodil zloglasni Mirko Kraševac - Kuček, pustili svoj smrtonosni odtis črne roke na Pelanovi hiši v Ložu, kamor se je zatekla Mlakarjeva družina, ko ji je italijanski okupator na začetku avgusta leta 1942 požgal hišo. Usodnega 27. februarja 1945 se je Jože Mlakar po opravljeni nalogi vračal iz

Loške doline proti Osilnici. V noči s 26. na 27. februar je prespal v Kozariščah in se v jutranjih urah mimo gradu Snežnik s kolesom odpeljal po gozdni cesti proti Babnemu Polju in naprej proti Prezidu. Malo pred Prezidom so iz smeri vzpetine Vražji vrtec, ki se razteza med Babnim Poljem in Prezidom, odjeknili streli domobrancev. Eden od strelcev je Jožeta zadel v nogo. Težko ranjen je padel s kolesa, se pobral in se mimo prvih hiš v Prezidu umikal v bukov gozd nad vasjo. Domobranci, ki so ga pričakali v zasedi, so mu sledili. Po izjavah domačinov so se slišali rafali brzostrelke. Jože, ki je bil oborožen z nemško brzostrelko, se je očitno branil, dokler je imel strelivo. Domobranci so ranjenega Jožeta v gozdu dohiteli, ga mučili in nato kruto zak-

Jože Mlakar

Beseda o avtorju

Franc Mihelčič iz Cerknice je član ZB za vrednote NOB Loška dolina. Je upokojeni delavec organov za notranje zadeve. Pri svojem delu se je ukvarjal tudi z dogodki iz druge svetovne vojne na območju nekdanje občine Cerknica. Zbrane ima nekatere dokumente o delovanju NOB in tudi o razvoju kolaboracije. Glede na to, da so v sedanjem času vse večje težnje, da se izbrišejo pridobitve NOB in rehabilitira slovenska kolaboracija, se je odločil objaviti nekatere še neobjavljene dokumente o delovanju in zločinih drugega Rupnikovega udarnega bataljona.

lali. V štabu VDV v Osilnici so ga tega dne pričakovali. Ker se niti drugi dan ni pojavil, so ga obveščevalci iz njegove enote iskali doma v Ložu, ker pa se tudi doma ni pojavil, so predvidevali, da je padel. Mati Ana je začela poizvedovati o njegovih zadnjih dneh in sledila informacijam od Iga vasi, Kozarišč do Babnega Polja in Prezida. Po štirinajstih dneh poizvedovanja je od domačinov v Prezidu izvedela, da se je mlad težko ranjen partizan mimo njihovih hiš umikal v bližnji gozd in da mu je sledila manjša skupina domobrancev. Slišalo se je streljanje, nato le tišina. Domačini so materi pokazali smer Jožetovega umika. Takrat je bil z njo tudi mlajši sin Ivan. ▴

Žerjavica

Jože Mlakar v mrtvašnici v Babnem Polju marca 1945

Zaradi prisotnosti domobrancev v Babnem Polju so domačini v Prezidu sina Ivana skrili v klet med krompir, Ana pa je nadaljevala iskanje sina Jožeta. V bukovem gozdu nad hišami je bil še visok sneg. Kmalu je v snegu našla mrtvega sina. Bilo je na dan 14. marca 1945, ko so pripadniki domobranske črne roke napadli partizansko kurirsko postajo v Babnem Polju in postrelili vse kurirje.

Jože Mlakar umorjen z nožem

Zaradi domobranske prisotnosti v Babnem Polju je mati mrtvega sina pustila v gozdu in se vrnila v Prezid po skritega mlajšega sina Ivana. Po odhodu domobrancev iz Babnega Polja se je mati s tamkajšnjimi domačini dogovorila za prevoz sina iz Prezida v Babno Polje, kamor so ga prepeljali takoj naslednje dni po odhodu domobrancev. Jože je še nekaj dni ležal v mrtvašnici na babnopoljskem pokopališču, kjer je ogled opravil tudi predstavnik za ugotavljanje vojnih zločinov pri Okrajnem izvršnem odboru v Cerknici in poročal Komisiji pri predsestvu

SNSOS za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev. Ob tej priliki je bilo truplo Jožeta Mlakarja tudi fotodokumentirano. Iz fotografije je razvidno, da je bil Jože umorjen z nožem, kar dokazuje večja vbojna rana na vratu.

Naslednje dni, nekako med 16. in 20. marcem 1945, sta Matevž Mlakar, Jožetov stric, in mladoletni Jernej Zabukovec, doma iz Loža, krsto s pokojnim Jožetom na manjšem vozičku prepeljala iz Babnega Polja na domače pokopališče v Ložu. Med potjo ju je na mostu v Pudobu ustavila skupina domobrancev, med katerimi je mladi Jernej prepoznal zloglasnega »črnorokca« Kukca. Ta je zahteval, da odpreta krsto, kar sta tudi storila. Po ogledu Jožetovega trupla se je Kukec pohvalil: »Tega smo že pred 14 dnevi ubili v Prezidu.« Izjava Jerneja Zabukovca je bila sodno zabeležena na sodišču v Ljubljani leta 1982 na procesu proti ujetemu vojnemu zločincu Vinku Teliču, ki je sodeloval v več akcijah v skupini Kukčevih »črnorokcev« in bil njegov tesni sodelavec. ●

S pesmijo MoPZ Foltej Hartman iz Pliberka in s polaganjem vencev se je 24. junija začelo letošnje spominsko srečanje pri Peršmanu v Podpeci. Tokratnemu srečanju so tematski pečat vtisnili politično in družbeno pereči pojavi kot vseevropsko oživljanje neonacistične in totalitarne miselnosti in krhanje solidarnosti s tistimi, ki so potrebni pomoči, kar se dramatično odraža v nemoči in neenotnosti oziroma v nevolji Evrope nastopati proti skrajnejem in njihovim družbenim in političnim ciljem in pri jalovem urejanju begunskega in pribežniškega vprašanja.

// BESEDILO IN FOTO: Wafra

Na vse to je v svojem pozdravu opozoril predsednik Zveze koroških partizanov Milan Wutte in menil, da sta ukvarjanje z zgodovino in njeno posredovanje eden od odgovorov na oživljanje nacizma in fašizma in revizije zgodovine. Omenil je odmevno zborovanje avstrijskih, slovenskih, hrvaških in italijanskih pobud v Pliberku proti ustaškemu srečanju na Libuški gmajni, ki se je izrodilo v največjo evropsko prireditel desničarskih skrajnejev. Milan Wutte je od Cerkve in države zahteval prepoved ustaškega srečanja na Libuški gmajni. V imenu občine Železna Kapla je srečanje pozdravil podžupan Gabrijel Hribar in poudaril, da bomo samo z odločnim nastopanjem in ozaveščanjem ljudi kos pojavom desnega ekstremizma in oživljanja duha nacizma in fašizma.

Tako kot Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije tudi Zveza koroških partizanov letos obhaja sedemdesetletnico ustanovitve. V imenu Zveze borcev Slovenije je pri Peršmanu spregovoril generalni sekretar Aljaž Verhovnik. Kratko je orisal zgodovino

upanja ne sme ugasniti

ustanovitve in delovanja Zveze in podaril tesno sodelovanje z Zvezo koroških partizanov, ki je dejavno podprla vstop Slovenije v EU. Nadaljnji razvoj EU kot mirovnega projekta je zaradi vzpona desničarskih strank in gibanj ogrožen. Prav zato je Zveza borcev sprožila pobudo za prepoved nacističnih in fašističnih simbolov in vseh drugih aktivnosti v Sloveniji, ki spodbujajo k obujanju idej nacizma, fašizma in kolaborantstva.

»Upanje je ogenj, ki nas greje«

Avstrijski pisatelj Erich Hackl, ki se po literarni plati že dolgo ukvarja s pojavom nacizma, je svoj nagovor začel s citatom Helene Kuchar - Jelke, da je upanje ogenj, ki nas greje, ko je vsenaokrog mraz. Takšno upanje po svobodi in pravičnosti je izžareval boj proti Hitlerju in nacizmu. Upanje je kot žerjavica, ki ne sme ugasniti in ki jo moramo skupno ohranjati, je dejal Hackl. Stvarnost pa je drugačna. Trenutna avstrijska politika se obrača po vetru neoliberalizma.

Vprašanje, ali je boj proti nacizmu bil zaman, je vse glasnejše. Hackl je začel pri usodi Peršmanove domačije in družin Sadovnik in Kogoj naštel primere bork in borcev proti nacizmu, ki

pravičnost pa tudi mednarodna protifašistična solidarnost. Kakršnakoli že je bila njihova usoda, vsi so hoteli ohranjati žerjavico upanja po svobodi in pravičnosti in tudi upora.

Avstrijski pisatelj Erich Hackl, ki se po literarni plati že dolgo ukvarja s pojavom nacizma, je svoj nagovor začel s citatom Helene Kuchar - Jelke, da je upanje ogenj, ki nas greje, ko je vsenaokrog mraz.

so prišli iz drugih etničnih sredin, a so vsak po svoje prišli v stik s slovenskimi partizani, najsi po poti ljubezni ali pa kot člani zavezniških vojaških misij. Povezovala sta jih boj za svobodo in

Predstavili tri knjige

Srečanje pri Peršmanu, ki ga je povezovala Mirjam Zwitter - Šlemic in je na začetku prisrčno pozdravila člane družin Sadovnik in Kogoj, s petjem pa je olepšal MoPZ Foltej Hartman pod vodstvom Martina Kušaja, je končal tajnik ZKP in predsednik Društva Peršman Andrej Mohar. Na kratko je predstavil načrte muzeja in podčrtal njegov pomen za živo spominsko kulturo v deželi in v regiji. Pred proslavo so avtorica in avtorja iz vrst Društva Peršman predstavili tri knjige, ki so tematsko vezane na upor koroških Slovencev: Jonas Kolb: Präsenz durch Verschwinden, Brigitte Entner: Kaj človek vse doživi – Was der Mensch alles erlebt in Andrej Mohar: Ponosni na prednike – Stolz auf die Vorfahren. ●

Udeleženci srečanja pri Peršmanu

Dan mladosti in Titova štafeta

Postali smo individualna in

Nosilci štafetne palice v vasi Otočec (hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, OE Novo mesto; Kronika OŠ Otočec 1962/1963)

Štiri leta trpljenja, življenje v strahu in bedi je po drugi svetovni vojni zamenjalo obdobje veselja in upanja na boljšo prihodnost. Prva po-vojna leta so bila v znamenju delovnih akcij, na katere so pozivali vse mlade, ti pa so se radi odzvali, saj so vedeli, da delajo dobro za celotno državo. Tako so težko orožje zamenjali lopate in krampi, namesto zvokov bombardiranja in strelav so se slišali glasovi petja in veselja.

// BESEDILO: **Petra Šinkovec** // FOTO: **Zgodovinski arhiv Ljubljana**

Temu požrtvovalnemu duhu mladih, ki so se trudili za boljši jutri, pa je bilo treba posvetiti en dan. Ta bo namenjen vsej jugoslovanski mladini, ki so jo vzgajali v duhu narodnoosvobodilnega boja, ki je povečevala herojske in tragične dogodke ter svojega predsednika. Takoj po koncu druge svetovne vojne je mladina želela z nečim počastiti svojega predsednika. Spomnili so se olimpijske štafete, ki je leta 1936 potekala mimo

Kragujevca. Porodila se jim je ideja, da ustvarijo podoben simbol, s katerim bodo počastili predsednika Tita. Uvedli so Titovo štafeto, ki je bila vez prebivalstva vseh republik z maršalom. Ta je vsebovala iskrene čestitke za rojstni dan maršalu, prejel pa jo je za svoj rojstni dan 25. maja na beograjskem stadionu JNA, kjer so pripravili slavnostno proslavo. Po trasi, kjer je potekala štafeta, so se ljudje zgrinjali na ulice in jo pozdravljali. Nosilci štafete so bili trije

običajno uspešni učenci, ki so lepo brali. Ti so jo prenesli z ene točke do druge, kjer so jo predali naslednjim trem nosilcem štafete. V večjih mestih je bil prihod štafetne palice zelo slavnosten. Izo-bešene so bile zastave, mesto praznično okrašeno, nastopili so govorniki, imeli so kulturni program.

Praznovanje rojstnega dne Tita

Vse do leta 1956 se je 25. maj praznoval kot rojstni dan maršala Tita in kot končna predaja Titove štafete. V ome-njenem letu pa je Josip Broz Tito izrazil željo, naj bo ta dan praznik vse mladine. Tako se je Titova štafeta preimenovala v štafeto mladosti. Predsednik jo je prejemal vse do svoje smrti, zadnjo je osebno prejel leta 1979. Kljub smrti predsednika Tita je štafeta mladosti potekala do leta 1987. Poleg spremembe njenega imena se je preimenoval tudi praznik. Niso več proslavljali le rojstne-

zaprta družba

ga dne predsednika, ampak celotne mladine, zato se je praznik preimenoval v dan mladosti.

Mladina je svoj praznik proslavljala s športnimi dogodki in kulturnimi programi. Pionirji so na dan mladosti sprva imeli kratek kulturni program z deklamacijami, recitacijami, nastopi pevskih zborov in telovadnimi točkami. Kulturnemu delu je sledil športno obarvan dan. Igrali so različne športne igre, šli na pohod ali imeli različna tekmovanja. V navadi je bilo, da so se zbrali pionirji iz sosednjih osnovnih šol, skupaj so praznovali praznik in med seboj tekmovali v različnih disciplinah. Mladinci so svoj praznik nadaljevali vse v noč. Na hribih so zagoreli kresovi, mladina je rajala ob ognju in prepevala. Dan mladosti je bil bolj slavnosten ali pomemben praznik je bil dan mladosti, še posebno ne akcije Titove štafete oziroma štafete mladosti. Po osamosvojitvi nismo imeli nobene karizmatične osebnosti, ki bi jo vsi častili in imeli radi, kot so imeli radi predsednika Tita v Jugoslaviji. Samo zamislimo si, da zdaj v počastitev rojstnega dne predsednika Slovenije priredimo velik spektakel v Stožicah! Da mu najuspešnejše podjetje izdelata štafetno palico, da ta prepotuje celotno Slovenijo in na koncu pristane v predsednikovih rokah. Mislim, da bi bile ulice dokaj prazne, malokdo bi z navdušenjem pričakoval štafeto in tudi ne bi nam bilo mar, ali vzpostavimo navidezno vez s predsednikom ali ne. To je le moje skromno mnenje.

Pomladni praznik – dan mladosti – je bil v Jugoslaviji za vse mlade res nekaj posebnega. Bil je v znamenju druženja mladih, športnih prireditev in kulture. Dan, ki se ga je veselila vsa mladina iz vseh republik. Zadnje proslavljanje dneva mladosti seže v leto 1990, po tem letu se praznik ni več proslavljal. V zadnjih letih pa na družbenih omrežjih in

menim, da so za praznovanje dneva mladosti v današnjem času krive te generacije, ki obujajo spomine na mladost. Ne vem, ali lahko še govorimo o jugonostalgikih, prej o nostalgikih za mladostjo.

Primanjkuje sproščenega druženja

Mladi si ne moremo predstavljati, kako velik in pomemben praznik je bil dan mladosti, še posebno ne akcije Titove štafete oziroma štafete mladosti. Po osamosvojitvi nismo imeli nobene karizmatične osebnosti, ki bi jo vsi častili in imeli radi, kot so imeli radi predsednika Tita v Jugoslaviji. Samo zamislimo si, da zdaj v počastitev rojstnega dne predsednika Slovenije priredimo velik spektakel v Stožicah! Da mu najuspešnejše podjetje izdelata štafetno palico, da ta prepotuje celotno Slovenijo in na koncu pristane v predsednikovih rokah. Mislim, da bi bile ulice dokaj prazne, malokdo bi z navdušenjem pričakoval štafeto in tudi ne bi nam bilo mar, ali vzpostavimo navidezno vez s predsednikom ali ne. To je le moje skromno mnenje.

Za konec pa naj si odgovorim na zgornja vprašanja. Da, primanjkuje nam druženja, ker smo postali indivi-

Mladi si ne moremo predstavljati, kako velik in pomemben praznik je bil dan mladosti, še posebno pa ne akcije Titove štafete oziroma štafete mladosti.

spletu lahko zasledimo poplavo različnih dogodkov ob dnevu mladosti.

Ali se bo jugoslovanski praznik vrnil? Nam primanjkuje druženja? Smo zaradi tehnologije postali zaprta in individualistična družba? Je treba v koledarsko leto uvrstiti vsaj en dan, ko se bomo brez obveznosti vsi družili, se športno udeleževali in imeli koncerte, proslave? Ali pa je to le produkt jugonostalgikov?

Moje mnenje je, da praznik dan mladosti obujajo dejansko generacije, ki so ga proslavljale v Jugoslaviji. Saj večina mladih sploh ne ve za ta praznik, če jim seveda niso povedali njihovi starši. Zato

dualistična in zaprta družba. Raje se pogovarjamo po mobitelih, kot pa da bi skupaj sedli za mizo in se pogovarjali. Da, lahko bi v koledarsko leto uvedli praznik ko bi se mladi in vsi drugi sproščeno družili. Praznik dan mladosti bi lahko doživeli tudi mi mladi, rojeni v samostojni Sloveniji. Posvečen bi nam bil en dan, ko bi se sproščeno družili, gojili bratstvo ter se športno in kulturno udeleževali. S tem bi razumeli naše starše in stare starše, kako lep je bil ta praznik v Jugoslaviji. Predvsem pa bi v tem hitrem življenju vsi dali moderno tehnologijo na stran in se pogovarjali med seboj ter uživali. ●

Nanoškim rodoljubom

*Nanos, stari naš očak
Tvoje močne roke vasi varujejo,
božajo nam kamen vsak
in naša polja srčno obdarujejo.*

*A kri naših prednikov je slavnih
tu tekla za svobodo po izvirih davnih,
še sliši v gozdovih pesem se herojev,
še čuti plamen njih se hrabrih bojev.*

*Ni bilo vasi v objemu Nanos - Tvojem,
ki rodno grudo ne bi ljubila,
domovino in jezik ne branila,
se zanjo s srcem ne borila.*

*O, kmečki fantje, žilavi, uporni,
ki pot Vas TIGRa je utrdila,
v partizanskih bojih prekalila
in z zmago nad fašizmom proslavila!*

*Širni gozdovi so bili zavetje Vam,
a kmečke hiše – aktivistov vezi in hram,
tu zbirala se obleka je in hrana,
partizanska sporočila in literatura
izbrana.*

*Kurirji pogumni so jih raznašali,
od vasi do vasi o svobodi razglašali,
zanjo je bilo plemenito srce,
eno srce - Nanosa svete goré.*

*In danes še vedno bije nam srce,
primorsko srce do Slovenije ljubljene,
zanjo naši očetje so krvaveli,
za svobodo in blagor plameneli.*

*Modro pa naš stari očak molči,
globoko v sebi čuva prednikov sledi,
vsakemu od nas je dano jih odkriti,
in na njih pogumno pot stopiti.*

V spomin na pohod okrog spomenikov NOB, 2. rožnika 2018; napisala in recitala v Stranah Ana Horvat

Popisali 3200 partizanskih obeležij

»Iz spomeničarjevega dnevnika«

// BESEDILO IN FOTO: Miran Hladnik

»**O**prostite, partizanski spomenik v vasi iščeva, ali nama lahko pokažete, kje je?«

»Kakšen spomenik? Da bi bil tu kakšen spomenik?«

»Saj ste tu doma, kajne? Če vi ne veste, da bi bil tu spomenik, potem ga pač ni več. Tule je napisano, da je stal ob gozdu na robu vasi.«

»Ata, gotovo mislita na spomenik na koncu naše njive.«

»No, pojdi jima ga pokazat, kje je, če je to tisti spomenik, ki ga iščeta.«

Takole nekam zadregarsko se je odvil pogovor med nama z ženo ter domačinom in njegovim sinom pred njihovo hišo sredi vasi. Sedli smo na kolesa in fant naju je zapeljal do tristo metrov oddaljenega gozda.

»Tule je,« je pokazal na grmovje ob novem zabetoniranem prostoru za gnoj.

ušivih, ki so se upirali civilizirani nemški vojski. Pa še domačini niso bili, od bogve kod so jih privlekli sem pobit.«

Ko sva bila spet na glavni cesti, je z nje na kolovoz proti spomeniku zavil vaški stražar v terenskem vozilu; nekdo ga je očitno obvestil, da se po vasi sprehajajo nepoklicani ljudje, pa je prišel preverit, ali ne gre morda za kakšne migrante ali komunajzarje. Nasvidenje v naslednji vojni ...

Popisovanje spomenikov se običajno začne na Geopediji. Na spletnem zemljevidu poiščem tista območja, ki še niso posuta z rdečimi zvezdicami, ta namreč označujejo partizanska obeležja. Vključim sloj občin, da se pokaže, kateri občini pripada bela lisa, in v Cobiss, zbirko vseh knjig na Slovenskem, vtipkam dva iskalna izraza: ime občine in »spomeniki«. Včasih se ne pokaže nič, včasih pa se med zadetki znajdejo naslovi člankov, brošur ali knjig s popisom partizanskih spomenikov iz časov, ko so ljudje te stvari še vestno in z veseljem počeli. Izpišem si

v Registru nepremične kulturne dediščine. Z ministrstva za kulturo, ki zbirko vzdržuje, so mi poslali izpis partizanskih obeležij, ki sem ga prav tako postavil na projektno stran, kjer je na voljo prostovoljskim popisovalcem. Uredil sem ga po abecedi krajev in zdaj iščem po krajih v občini. Register vsebuje kakšnih 70 odstotkov vseh spomenikov, napak v njem ni malo, ampak za prvo silo bo. Na zemljevidu označim najdbe in s črto povežem od deset do petnajst spomenikov v obvladljivo kolesarsko turo s čim manj vzponi in spusti. Zdaj je treba le še počakati na prosti dan in na lepo vreme.

Po naseljenih krajih poteka evidentiranje hitro. Plošče najdeva po številkah hiš, kamor so pritrjene, če jih seveda niso preštevilčili ali preimenovali ulice. Ob pomanjkljivih podatkih pa dobiva lov za spomeniki skoraj detektivske lastnosti. Potrkati je treba na vrata in vprašati domačine, poiskati informacije pri nekdanjih lastnikih, skrbnikih, svojcih padlih po e-pošti ali telefonu, pobrskati po starih časopisih in občin-

Samo dvakrat bi bilo treba zamahniti s koso in spomenik bi bil viden

Skala z rdečim napisom in zvezdo se je pokazala šele, ko sem polomil veje in trnje in populil visoke trave, ki so zakrivali pogled nanj, sama ga brez pomoči domačina zlepa ne bi našla.

»Saj res ni vredno, da bi ga vzdrževali,« sem ironično pokomentiral njegovo zanemarjenost, »glej, samo osemnajst so jih postrelili na tem mestu, banditov

signaturo knjige in krenem v najbližjo knjižnico ponjo. Doma jo prekopiram na računalnik, tako da lahko iščem po besedilu in kopiram iz nje opise dogodkov. Pa na seznam priročnikov za vpisovanje spomenikov na projektni strani Partizanski spomeniki na Geopediji jo dodam, da bo še komu prišla prav. Kadar ne najdem nobenega tiskanega spomeniškega vodnika, obeležja poiščem

skih odlokih. Pomagali so že taborniki, gozdarji, lovci, krajevni turistični uradi, borci, naravovarstveniki ...

V vsakem kraju pogledava na fasado gasilskega doma, šole, krajevne skupnosti, v park sredi kraja in na pokopališče, v industrijskih krajih okrog vhoda v tovarno. Posamezni novi lastnik plošče ni pripravljen vrniti nazaj na fasado ob-

Spomenik po dekamufiliranju

novljene hiše in jo je spravil v klet. Takemu bi rad naročil, naj ploščo zanese v lokalni muzej, kot to zgledno počnejo v Trziču, ali na občino, da jo prestavi v spominski park, kot so se odločili v Litiji, pa si ne upam, ker se jih ponekod naravnost otepajo.

Nekoč se nama je lastnik hvalil, kako je ploščo odvrigel med ostanke gradbenega materiala, in nekoč se lastnik ni hotel prikazati na vratih. V krajih z domobransko razpoloženim prebivalstvom je potomcem partizanov nekako nerodno priznati, da se je njihov stari oče, ki mu je posvečena spominska plošča, bojeval proti Hitlerju, raje bi se ponašali s tis-

3200. Zbirko bomo v grobem dokončali čez kakšno leto (vsaka pomoč je zelo zaželena, spomenike lahko vpisuje na Geopedijo kdor kolil!), potem nas čakajo poenotenje, nenehno dopolnjevanje podatkov, osveževanje slik, obnova zbledelih napisov, povezovanje spomenikov v pohodne poti, izdelava informacijskih tabel, vključevanje v turistično ponudbo krajev ipd.

Partizanska spominska dediščina (grobišča, bolnice, tiskarne, obeležja na krajih spopadov, streljanja talcev, odhodov v partizane, kurirskih javk) ni nikjer po Evropi posejana tako na gosto in nikjer ni tako dobro ohra-

Po naseljenih krajih poteka evidentiranje hitro. Plošče najdeva po številkah hiš, kamor so pritrjene, če jih seveda niso preštevilčili ali preimenovali ulice. Ob pomanjkljivih podatkih pa dobiva lov za spomeniki skoraj detektivske lastnosti.

timi, ki so končali kot nemški mobiliziranci kje na ruski fronti. Sicer pa imajo ljudje do spominske dediščine v glavnem pietetni odnos, ne glede na nazorsko in politično pripadnost, in so iskreno veseli, da se kdo po dolgem času spet zanima za partizanska obeležja.

Vseh partizanskih obeležij je na Slovenskem vsaj 4000, do zdaj smo jih popisali

njena kot pri nas. Kjer so jo vključili na sezname turističnih znamenitosti, jih obiskujejo turisti iz nekdanjih zaveznških držav, spoštljivo postojijo pred njimi tudi obiskovalci iz Nemčije. Morda bo to prepričalo zdvo mljene domačine, da so njihovi predniki pri partizanih umirali v boju proti globalnemu zlu in da bi morali biti nanje ponosni. ●

Roška ofenziva

*»Okoli nas obroči trije
že stiskajo nas v svoj objem,
šumi zdaj drevje, luna sije,
oglejmo dobro si teren!«*

*Na jasi zbor je partizanov,
pred njimi komandant soji.
Ni strah jih horde Italijanov,
odločnost jim v očeh gori!*

*Čeprav na tisoče tatov,
ki radi bi teror sejali,
krvavi bodo šli domov
sadv tatvine ne pobrali!*

*Žvenket orožja v tihih noči,
brigada v borbo že hiti.
Prebiti bodo vsi obroči!
Orožje v noči zabobni.*

*»Na juriš, z bombami nad pse,
ki klali so slovenski rod!
Še malo, fantje, že beže!«
Orožje seka vsepovsod.*

*In so prebili se junaki.
Svobodni pesem so zapeli.
Doneli čvrsto so koraki,
se nismo v smrtno past ujeli!*

Franc Živič, iz zbirke Skozi točo krogel k svobodi (Združenje borcev za vrednote NOB Brežice, 2013)

Kurirka Dana

*V mrzli decembrski noči
hitela sem k samotni hiši
na koncu vasi, kjer slaba
še luč gori*

*Na vrata rahlo potrkala sem
od znotraj zaslišala sem glas
kdo je? jaz Dana povem*

*Vrata previdno se odprla so
počasi in tih
vstopila sem
tovariši nemo vame strmeli so
kdo si mlado dekle, komandant vprašal je*

*iz dobro skritega žepa
ponošnega starega plašča
potegnila brzojavko sem
in ponosno dejala
jaz sem vaša kurirka Dana!*

Danica Kovač

Slavnostna seja predsedstva Zveze borcev

Največja vrednota je resnica

Ob 70. obletnici ustanovitve Zveze borcev je bila v Viteški dvorani Muzeja novejše zgodovine Slovenije v Ljubljani slavnostna razširjena seja predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije. Slavnostna govornica je bila **dr. Maca Jogan**, članica Sveta ZB. Zbrane, med katerimi je bil tudi častni predsednik Zveze borcev Janez Stanovnik, je pozdravil predsednik ZB dr. Tit Turnšek. Nekaterim dolgoletnim članom, funkcionarjem, veteranskim in domoljubnim organizacijam so ob tej priložnosti podelili jubilejna priznanja.

// BESEDILO IN FOTO: **Janez Alič**

Zgodovinske okoliščine, ki so spodbudile odločitev o nastanku te organizacije, in njena do zdaj prehojena pot so nam tu zbranim zelo dobro znane. Vemo tudi, kako so se uresničevali cilji ZB v prvih štirih desetletjih in kako v zadnjih treh, ko sta se ob razburkanem in večinoma neprijaznem zunanjepolitičnem okolju pojavila tudi silovito notranjepolitično neurje in pravi protipartizanski cunami. Ves čas obstoja je ZB ostala v prvih vrstah obrambe humanih vrednot, ki so se z NOB potrdile in utrdile v skrajno krutih in surovih razmerah okupiranega slovenskega naroda od leta 1941 do 1945; vrednot, ki so se v zgodnjem socializmu začele postopoma uresničevati v vsakdanjem življenju, je v uvodu dejala slavnostna govornica.

»Njihov skupni imenovalec, ki je povezoval svobodoljubne in rodoljubne ljudi tako v času boja s puško in pesmijo kot pozneje pri ustvarjanju konkretnih razmer za življenje, se je glasil: »za svobodo in kruh«. To so s štirimi besedami izražene težnje po odporu zoper vsestransko iztrebljenje slovenstva (fizično in duhovno), za nacionalno osvoboditev ter samostojno (državno) odločanje, ki jih je dodatno okrepila Cankarjeva napoved »Narod si bo sodbo pisal sam!«. Uresničevanje te napovedi vključuje vrednote, ki so se »izkristalizirale v neizmernem trpljenju borcev, izgnancev in izseljencev, taboriščnikov in zapornikov, pogorelcev, ukradenih otrok, ustreljenih in obešenih talcev, vseh mučencikov slovenstva«, kot je poudaril

nem življenju, ki so se kmalu razblinila, saj so iz političnega podzemlja zelo hitro privreli kapitalistične ekonomske ponikalnice in do socializma odkrito sovražni (protikomunistični) duhovni hudourniki, ki so nezadržno poplavljali deželo. Neoliberalistična povodenj se pod dežnikom demokracije nadaljuje, spremlja pa jo izgubljanje rodovitne prsti (tako dobesedno bivanjsko nujne podlage za preživetje kot tudi vira za duhovno svobodno ustvarjanje) in v letu 2018 je le še nekaj zadnjih suhih otočkov suverenosti, je poudarila dr. Maca Jogan.

Slavnostne seje ob 70-letnici Zveze borcev v Muzeju novejše zgodovine se je udeležil tudi častni predsednik slovenske borčevske organizacije Janez Stanovnik.

Janez Stanovnik 27. aprila 2012 na Kongresnem trgu v Ljubljani; tedaj je tudi opozoril, da so se v tem odporu »rodili temelji suverene državnosti; v odporu sta se krepila nacionalni ponos in odporniška samozavest, ki nam je pol stoletja kasneje omogočila osamosvojitve domovine«.

Dr. Maca Jogan se je v svojem govoru dotaknila tudi plebiscita leta 1990 in desetdnevne vojne leta 1991, pa pričakovanj o boljšem gospodarskem in bogatejšem duhov-

»Sledenje dobičku za vsako ceno (uničenje in razprodaja vseh vrst naravnih virov, naraščanje družbene neenakosti v svetovnem merilu in znotraj posameznih družbenih skupnosti, držav) je ogrozilo socialno državo (kot orodje za zmanjševanje negativnih posledic tržnega gospodarstva); ta se je utrdila prav po koncu druge svetovne vojne in je predstavljala vir za zmanjševanje napetosti in neenakosti znotraj posamezne skupnosti ob poudarku na svobodi

Slavnostna govornica ob obletnici ustanovitve ZB je bila dr. Maca Jogan, članica Sveta ZB

posameznika in skupnosti. Vedno nove oblike zatiralskega (ekonomskega in vojaškega globalnega) obvladovanja večine prebivalstva izzivajo vse humanistično usmerjene ljudi, da se povezujejo in iščejo rešitve. Stephan Hessel vidi rešitev v jezi in upornosti, kajti v sodobnosti so 'v temeljih ogrožene' pravice, ki jih določa Deklaracija človekovih pravic, zato poziva 'Dvignite se!' (kot je naslov brošure iz leta 2011).« V imenu vseh odlikovancev se je zahvalil častni predsednik Zveze borcev **Janez Stanovnik**

Ves čas obstoja je ZB ostala v prvih vrstah obrambe humanih vrednot, ki so se z NOB potrdile in utrdile v skrajno krutih in surovih razmerah okupiranega slovenskega naroda od leta 1941 do 1945.

in dejal: »Zveza borcev je nadaljevanje Osvobodilne fronte in Oton Župančič je lepo rekel, da je Osvobodilna fronta zvestoba med nami. Zvestoba vsebuje vse druge vrednote, ki so se izkristalizirale v narodnoosvobodilnem boju in ki jih mi nosimo v svet. Največja vrednota je resnica. Resnica pa zahteva hrabrost, da se ta resnica tudi pove. Kajti danes ni več orožje puška, ampak beseda in naloga Zveze borcev je, da širi to besedo resnice o najbolj veličastnem obdobju naše zgodovine.« ●

Glosa

Ofenziva neofašizma in populizma

1 julija je Zveza združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Slovenije pripravila v Ljubljani veliko zborovanje, da počasti sedemdesetletnico svojega obstoja. Na fotografiji, ki jo je objavil Primorski dnevnik, sem videl, da je bila udeležba številna. To me potrjuje v prepričanju, da je velik del našega naroda še zavezan edini epski izkušnji naše zgodovine.

Ker tudi sam delim ta čustva, sem 4. julija šel na slavnostno sejo ZZB v Viteški dvorani Muzeja novejšje zgodovine v Ljubljani. Ob tej priliki ni manjkalo vznesenih besed, pa tudi kritičnih misli v polemiki s tistimi, ki skušajo razvrednotiti našo zmagovito borbo. Maca Jogan, slavnostna govornica, je imela lep in vsebinsko bogat prispevek. Janez Stanovnik je izrekel nekaj krajših misli, a vrednih njegove častitljive modrosti in starosti. S časnikarskega zornega kota je bila najpomembnejša napoved predstavnika ANPIJA, da načrtuje ta organizacija konec leta mednarodno srečanje v Rimu, kjer naj se zberejo in združijo protifašistične sile vse Evrope, da odgovore na ofenzivo neofašizma in populizma, ki se nevarno širita v naši skupni domovini.

Med dokumenti, ki sem jih lani zbral in fotokopiral v Bodleanski knjižnici v Oxfordu, mi je te dni prišla v roke študija generala Huberta Lanza, napisana nekaj let po vojni, v času njegovega ujetništva. Kdo je bil njen avtor? Rodil se je leta 1896 kot podanik cesarja Franza Jožefa in se je med prvo svetovno vojno bojeval v habsburški vojski. Postal pa je pomemben med drugo svetovno vojno, ko se je kot Hitlerjev general udeležil najprej uspešnega »Blitzkriega« proti Franciji, nato pa neuspešnih »Blitzkriegov« proti Sovjetski zvezi in na Balkanu. Po 8. septembru 1943 je sodeloval pri zatrtju italijanske vstaje na Kefaloniji, zaradi česar je bil pozneje tudi obsojen kot vojni zločinec na nürnberškem procesu. Odsedel pa je samo nekaj let ječe, verjetno tudi zaradi tega, ker mu je uspelo dokazati, da ni bil nacist in da je skušal celo aretirati Hitlerja med njegovim obiskom na vzhodni fronti. Za nas je Lanz pomemben, ker je od aprila 1943 dalje poveljeval elitni XXII. gorski diviziji v Bosni, kjer je imel priliko, da se dobro seznanil s partizanskim gibanjem.

V uvodu svoje študije ugotavlja, da je nemški vrhovni štab dolgo časa podcenjeval partizanski način vojskovanja kot drugorazredno

vstajo, ki jo je treba zatreti s policijskimi metodami. Partizanske »bande« je skušal ukrotiti z nezadostnimi silami in improviziranimi ukrepi, izhajajoč iz prepričanja, da je sovražnika mogoče potolči z bliskovito akcijo, ki naj ga popolnoma zlomi. Vrhovni poveljnik za jugovzhod, general Wilhelm List, je sicer že oktobra 1941 ugotavljal, da cilj upornikov ni obdržati ozemlje in ga za vsako ceno braniti, temveč da računajo na nenadne napade in na nenehno netenje splošnega nereda. »Nimamo opravka z nasprotnikom, ki bi bil vojaško organiziran in opremljen. Zato ima veliko svobodo gibanja in ni vezan na določena oporišča oskrbe, pa tudi sicer se ne bojuje v skladu z ustaljenimi pravili vojne.«

Te resnice nemški generali dolgo časa niso znali razumeti in upoštevati. Na začetku so uvajali strašne represalije – 100 ustreljenih za enega ubitega nemškega vojaka – ko pa so ugotovili, da te nimajo pravega učinka, so skušali partizansko gibanje zatreti s četami, ki niso bile dovolj močne in fleksibilne, da bi bile kos gibčnim partizanskim enotam. Po Stalingradu jim je preprosto tudi začelo zmanjkovati moč, s svojimi ustaškimi, četniškimi, domobranskimi ali kozaškimi zavezniki pa si niso mogli dosti pomagati. Znova in znova so partizane skušali obkrožiti, jih stisniti v »kotel« in nato zatreti, a vedno brez uspeha. »Že vem, kako se bo končalo«, je leta 1944 dejal Hitler, ko je izgubil potrpljenje zaradi zmagoslavnih in lažnih poročil, ki jih je dobival. »Potem bomo spet enkrat zajeli v kotel šest Titovih divizij, a čez nekaj dni jih bo tam samo tri, nato ena, in ko bomo končno stisnili obroč, bo v kotlu le nekaj sto Italijanov z ožuljenimi nogami in nekaj bolnih oslov.«

Zmaga partizanov pa ni bila odvisna samo od njihovega nekonvencionalnega načina boja, temveč predvsem od njihovih ciljev. Tito je imel prav, ko je junija 1942 dejal zbranim borcem črnogorske brigade in hercegovškega odreda: »Tovariši, ponosen sem, da sem na čelu vašega vrhovnega štaba, občudujem naše borce. Šel sem skozi prvo svetovno vojno, videl sem Rdečo armado, sibirske stepe in boje sovjetskih partizanov, toda rečem vam, da je redko mogoče najti junake, kakor jih imate vi v svojih vrstah. Bodite ponosni, ker smo dostojni zavezniki velike ZSSR, borci za svobodo slovanstva in človeštva!«

Dušan Pirjavec

Kongresni trg – 1. julij 2018

// FOTO: Iztok Pipan

Ob koncu prireditve je zadonela himna Ljubljane Hej brigade.

Predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije Tit Turnšek je ljubljanskemu županu Zoranu Jankoviču na slovesnosti na Kongresnem trgu predal jubilejno priznanje.

Množica je navdušeno pozdravila prvega predsednika Republike Slovenije, Milana Kučana.

Na Kongresnem trgu so se zbrali udeleženci iz vseh krajev Slovenije in Koroške ter Italije.

Mladi so s svojim nastopom navdušili večtisočglavo množico.

Muzej novejšje zgodovine – 4. julij 2018

// FOTO: Iztok Pipan

Častni predsednik ZB Janez Stanovnik in aktualni predsednik ZB Tit Turnšek

Spominsko listino je prejel tudi Jože Korošec, udeleženeec prvega kongresa Zveze borcev pred 70 leti.

Janez Stanovnik in generalni sekretar ZB Aljaž Verhovnik

Predsednik slovenske borčevske organizacije Tit Turnšek je na slovesnosti prejel rusko priznanje.

Pogled v dvorano med slavnostno sejo predsedstva Zveze borcev

Spominska slovesnost ob 70-letnici Zveze borcev

OF združila vse svobodoljubne

Osrednja slovesnost ob 70-letnici Zveze borcev za vrednote NOB Slovenije je bila 1. julija na Kongresnem trgu v Ljubljani. Zbralo se je več kot 5.000 ljudi iz vse Slovenije in iz zamejstva v Avstriji in Italiji. Poleg preživelih udeležencev NOB, članov veteranskih organizacij KODVOS in predstavnikov veleposlaništev Rusije in Avstrije so se prireditve udeležili tudi predsednik Republike Slovenije Borut Pahor, ministrica za obrambo Andreja Katič in ministrica za delo, družino in socialne zadeve dr. Anja Kopač Mrak ter nekateri evropski poslanci in prvi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan.

// BESEDILO: **Janez Alič** // FOTO: **Iztok Pipan, TV Medvode**

Zbrane je nagovoril ljubljanski župan **Zoran Janković**. Med drugim je dejal, da Ljubljana, mesto heroj, ponosno slavi 70-letnico Zveze borcev Slovenije in spoštuje vrednote, ki so jih priborili partizani. »V Ljubljani bomo še dolgo nosili rdečo zvezdo in peli Hej brigade, kajti za nas 9. maj 1945 pomeni osvoboditev, ko so prišli partizani v Ljubljano. Hvala praporščakom, ki nosijo zastave brigad naše svetle zgodovine. Nihče nima pravice spreminjati zgodovinske resnice slovenskega naroda. Ta je ena sama.

borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije (zdaj ZB za vrednote NOB), ustanovljena je bila 4. julija 1948. Pred tem je bila 1. oktobra 1947 na pobudo maršala Tita v Beogradu ustanovljena Zveza borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije. Povezala je borke in borce ter aktiviste OF v družbenopolitično organizacijo za obnovo porušene domovine in predvsem za obrambo in zaščito naše države.

Turnšek je obudil spomin na čas v letih od 1941 do 1945, ko se je Slovenija uprla fašizmu in nacizmu. »Upor je bil spontan,

Prihaja čas, ko bodo morali evropski narodi povedati, kakšno Evropsko unijo potrebujejo in tudi hočejo imeti. Takšne, kot je ta, prav gotovo ne. Evropa in v njej Slovenija se soočata s pojavi, ki vodijo v postopno ukinjanje demokracije in v naraščajočo revščino.

Bojevali ste se na strani zaveznikov, premagali ste fašizem in nacizem. V Ljubljani ne bo domobraskih spomenikov, dokler bo sedanje vodstvo vodilo občinsko politiko,« je med drugim dejal župan Janković, ki je dobil tudi spominsko listino Zveze borcev.

Slovenija se je uprla fašizmu in nacizmu

Slavnostni govornik na slovesnosti je bil predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije **dr. Tit Turnšek**. Spomnil je na ustanovitev Zveze

OF je združila vse svobodoljubne ljudi Slovenije. Bila je humana in je gledala v prihodnost. Partizansko zdravstvo, šolstvo, kultura, kaj vse je živelo skrito pred okupatorji in njihovimi domačimi sodelavci! Nič ni bilo nemogoče. V hudih razmerah so reševali ranjence in tudi zavzniške letalce, ki še danes izražajo svojo hvaležnost. OF je postavila v temeljnih točkah zelo jasen program prihodnje slovenske države,« je povedal. Slavnostni govornik ni mogel niti mimo leta 1948, ko je bila domovina znova resno ogrožena in so se jugoslovanski komunisti uprli diktatu informbiroja, ko so se uprli totalitarizmu.

Na Kongresnem trgu se je zbralo več tisoč ljudi od blizu in daleč

Ljudi Slovenije

Postopno ukinjanje demokracije

»Na začetku 50. let smo krenili na pot samoupravljanja in neposredne demokracije. Bilo je obdobje intenzivnega družbenega razvoja in Zveza borcev je dejavno sodelovala. Slovenija je postala srednje razvita industrijska država. In ne pozabimo, bila je socialna država,« je med drugim poudaril predsednik Turnšek, kot je opozoril tudi na ustanovitev teritorialne obrambe leta 1968 in na plebiscit leta 1991. »Slovenski narod se je na plebiscitu odločil, da uporabi v ustavi SFRJ zapisano pravico in izstopi iz federacije, ki se je potem kmalu v celoti razšla. Zveza borcev je aktivno podprla plebiscit.«

Svoj govor je Tit Turnšek končal z besedami: »Prihaja čas, ko bodo morali evropski narodi povedati, kakšno Evropsko unijo potrebujejo in tudi hočejo imeti. Takšne, kot je ta, prav gotovo ne. Evropa in v njej Slovenija se soočata s pojavi, ki vodijo v postopno ukinjanje demokracije in v

Dvoglavi spomenik v srcu uporne Ljubljane

»Izvorni greh« našega osvobodilnega upora pa je bil, da se je vanj ugnedil spopad med dvema svetovnima sistemoma moči. Kakor koli obračamo, se pri tem pokaže, da je eden od obeh sledil vseljudskemu zanosu in volji po svobodi, drugi pa tega ni hotel že zato ne, ker ni trpel prvega, tako in tako sta se imela za zgodovinska sovražnika; in se je raje odločil za kolaboracijo. Konec vojne je pokazal, da je vsaj v tem primeru imel prav prvi, česar mu drugi ni odpustil vse do današnjih dni. Rezultat: vsesplošna in nepopustljiva skreganost ter – med drugim – dvoglavi spomenik v srcu svobodoljubne in uporne, slovenske Ljubljane. (Iz zloženske, ki je izšla ob 70-letnici Zveze borcev)

Organizatorji so pripravili pester kulturno - zabavni program

naraščajočo revščino. Tehnološkim revolucijam so vedno neizogibno sledile družbene spremembe. Zato se bojimo za več demokracije, za več družbene pravičnosti, za delavsko participacijo pri soupravljanju in kontroli podjetij, za vse oblike združništva. Za več veljave vrednotam, ki so Slovenijo vodile po poti svobode v boljše življenje.«

Na prireditvi z bogatim kulturnim programom, v katerem so nastopili Orkester Slovenske vojske, Partizan-

ski pevski zbor, Moški pevski zbor KUD Rogoznica, Pevski zbor Osnovne šole Tončke Čeč Trbovlje, Teater III – DPD Svoboda Ptuj, Zvezdana Mlakar, Katja Konvalinka, Primož P. Ram Siter, Lačni Franz in Zoran Predin, je sodelovalo več kot 150 praporščakov. Program je povezovala Barbara Lapajne Predin, scenarij in režija pa sta bila delo Branke Bezeljak. Organizacijski odbor za proslavo je vodil Aljaž Verhovnik, generalni sekretar Zveze borcev Slovenije. ●

Stalin iskal izgovor za odprto agresijo

»Pomignem s palcem in Jugoslavije ni več«

Ne poznam vira te izjave, vendar so jo pripisovali Stalinu. Ta je bil voditelj takrat najmočnejše vojske v Evropi in na mejah z Madžarsko, Romunijo in Bolgarijo so se zbirale sovjetske enote. Njihov cilj je bil, da s hitro intervencijo zasedejo državo. Dogajalo se je samo nekaj let po končani najbolj krvavi vojni, kar jih je svet poznal do tedaj.

// BESEDILO: **Božidar Gorjan - Bogo**

// FOTO: **Arhiv Svobodne besede**

Ena od žrtev, ki je plačala enega največjih krvavih davkov, je bila takrat še naša država, socialistična federativna Jugoslavija. Armada Sovjetske zveze pa je bila upanje o svobodi za vse po nacifšizmu zasedene evropske države, tudi za Slovence. Ta armada je bila poleg

anglo-ameriških naše največje upanje za pravičen mir in svobodo. Vendar se je končalo drugače: taista armada je postala grožnja naši svobodi. Za mnogo ljudi tragično, za naš družbeni sistem – dobro.

Takoj po končani vojni so nastajale mlade družine. Z največjimi težavami

smo gradili porušene hiše, ceste, mostove, tovarne. Kmetom, ki so v NOB največ trpeli, smo jemali še tisto malo, kar jim je ostalo, zato da smo dajali meščanom, delavcem, mladinskim brigadam. Gradili smo si novo življenje. Zgodaj, že v času vojne, smo se zavedali, da si moramo zgraditi družbo, ki bo pravična, ne po tujih vzorih. Ljudje so trpeli, vendar z vizijo.

Sovjetska diplomacija ni podprla zahtev za pravične meje

S Sovjetsko zvezo smo uspešno razvijali gospodarske odnose. Od tam smo dobivali nafto, plin. Na njeno pomoč smo računali tudi za uveljavitev pravic Sloven-

Borci Cankarjeve brigade med nemško ofenzivo na Ilovi gori, 1. novembra 1943

Bogo Gorjan, avtor članka

cev, ki so med dvema vojnama ostali v sosednjih državah. Tudi ti so pričakovali združitev vseh Slovencev v eni državi, republiki Sloveniji. Vendar smo prva razočaranja doživljali prav pri zamejskih Slovencih. Sovjetska diplomacija na mednarodnih konferencah ni podprla zahtev za narodnostno pravične meje. Rapalska meja je bila prestavljena na zahod, na Sočo in čez, predvsem po zaslugi boja primorskih Slovencev in vseslovenskega odločnega protifašističnega boja, ki so ga priznavali celo zahodni zavezniki.

V času poglobljanja nasprotij med Sovjetsko zvezo in zahodnimi zavezniki je za boljše usklajevanje politike komunističnih in delavskih strank leta 1947 bil ustanovljen Informacijski biro. Stranke članice naj bi bile enakopravne in naj bi usklajevale stališča do medsebojnih in mednarodnih odnosov. Namesto tega je Sovjetska zveza uporabila informbiro za diktat strankam in za ustvarjanje vzhodnega bloka. Naših slovenskih zahtev po pravičnih mejah niso upoštevali. Tudi v notranji politiki so ustanavljali vodstvene organe za podjetja, banke in mešane družbe, v katerih so z večinskim glasom uvajali sovjetski sistem. Hoteli so tudi na vodstvena mesta postavljati njim zveste kadre. Med KPJ in KPSZ so potovala pisma, izražajoč nasprotna stališča. 28. junija 1947 je bila KPJ ostro javno obsojena revizionizma in odpadništva. Naš odgovor, v katerem smo še vedno upoštevali sovjetski mogočni prispevek k zavezniški zmagi, vendar smo hkrati ponovili svojo odločnost, da ostanemo neodvisna država, smo pri nas obravnavali javno. S tem je spor dobil nepričakovano veliko domačo in mednarodno odmevnost. Odločilno je vplival, da so se spreminjali odnosi v komunističnih strankah, v zahodni Evropi se je razvijal evrokomunizem. Jugoslavija je sicer pridobila ogromno mednarodnega ugleda, vendar je tudi osta-

la močno oslABLJENA in zaradi blokade vseh vzhodnoevropskih sosedov je bila tudi gospodarsko oslABLJENA.

Narodi Jugoslavije so ostali zvesti svojemu vodstvu

Razumsko so narodi Jugoslavije ostali zvesti svojemu vodstvu, čustveno pa so se pri številnih komunistih in posebno pri borcih NOB postavljala številna vprašanja in celo razpotja. Sledila so opredeljevanja za in proti.

Na tak učinek je Stalin tudi računal. Iskal je izgovor za odprto agresijo. Računal je na notranji odpor aktualnemu vodstvu. Vsi smo se zavedali nevarnosti, da ne bo ostalo pri besednih grožnjah in osamitvi države. Zato se je začelo množično opredeljevanje za samostojno državo. Zato da ne bi bilo javnega opredeljevanja posameznikov in skupin, so bili uporabljeni ostri represivni ukrepi. Veliko število sicer v NOB zvestih vojščakov se je le besedno opredelilo za Informbiro. Takrat se je izkazalo,

ru proti stalinizmu je vojna generacija prevzela najtežja bremena. Množična organizacija borcev, internirancev, izseljencev, aktivistov je tako že 70 let ostala na braniku najprej države Jugoslavije, nato samostojne države Slovenije.

Sedem desetletij Zveze borcev Slovenije

Organizacija Zveze borcev je bila namreč organizirana po republikah in pokrajinah, organizacijsko so njeni člani delovali tako kot v času vojne za svobodo. Imele so poudarjeno narodnostni značaj. Kot republiška organizacija smo pozneje delovali proti vsakemu jugoslovanskemu centralizmu. Ohranili smo avnojski značaja države, s tem pravico, da tako kot smo se po svobodni volji vključili v skupnost narodov Jugoslavije, smo se tudi odcepili od te skupnosti. Kot republiška organizacija smo se samostojno posvečali našim stikom s pro-

Leta 1947 je bila ustanovljena zveza borcev, aktivistov, žrtev vojne. Tudi v uporabi proti stalinizmu je vojna generacija prevzela najtežja bremena. Množična organizacija borcev, internirancev, izseljencev, aktivistov je tako že 70 let ostala na braniku najprej države Jugoslavije, nato samostojne države Slovenije.

da so tudi jugoslovanski organi tako, kot so v Sovjetski zvezi »prevzgjajali« in »onemogočali« nestrinjanje s Stalinovo politiko, pošiljali tisoče ljudi, tudi prvoborce, samo zaradi verbalnega delikta na »prevzgojo« na Goli otok in v druga taborišča. Dogajale so se vsake obsojbe vredne krivice. Na srečo so že v poznih petdesetih letih, takrat, ko je država izšla iz največjih težav, represivni organi končali take postopke.

Velika večina borcev in aktivistov osvobodilnega gibanja je v teh razmerah ostala zvesta osvobodilnemu boju, utemeljenemu na izročilih Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Tudi tokrat smo ostali zvesti narodnemu izročilu in bili pripravljeni celo na najtežji obračun s stalinizmom.

V takih usodnih in težkih razmerah se je jugoslovansko vodstvo zaneslo na mladino in na borce za svobodo. Leta 1947 je bila ustanovljena zveza borcev, aktivistov, žrtev vojne. Tudi v upo-

tifašističnimi mednarodnimi združenji in z našimi zamejskimi organizacijami.

Ob 70-letnici delovanja te organizacije ugotavljamo, da smo se kot organizacija odločno opredelili ne samo proti stalinizmu, to je obliki delavskega gibanja, ki je zapostavljalo ljudski oziroma republiški interes. Vsa leta skupnega življenja v Jugoslaviji smo se odločno opredeljevali proti velikosrbskemu centralizmu, v zadnjih njenih letih pa tudi proti centralistični vlogi jugoslovanske vojske. Bili smo sestavni del samoupravnega sistema, ki je kljub ne dovolj razviti gospodarski učinkovitosti omogočal uveljavljanje ljudske demokracije.

Stari borci smo ponosni, da naša hotenja po svobodi, pokončnosti in neodvisnosti še danes sprejemajo številni mlajši člani naše organizacije. Zveza združenj borcev za vrednote NOB je živa še danes in je potrebna kot dokončna domoljubna organizacija. ●

Vuzenica:

Člani občinskega odbora Združenja borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Vuzenica smo imeli 10. marca občni zbor. V dvorani gostišča Prodnar na Sv. Primožu na Pohorju se ga je od 115 članov udeležilo 52 članov in trije gostje.

Ker je bil naš zbor organiziran v marcu, ko je minilo 75 let od bitke na Neretvi, smo na to tematiko postavili tudi ustrezno sceno. V kulturnem programu je Urška Pečovnik zaigrala na citre in zapela pesem koroške pevke Ditke Ne bodi kot drugi ali Prinesi mi rože. V nadaljevanju je mladinka Melita Naglič izvedla recital pesmi Karla Destovnika - Kajuha, zbrane pa je nagovorila tovarišica Neža Ciglar. Med drugim je dejala, da se najbolj vroča želja po svobodi porodi, ko jo izgubiš. »To se nam je Slovincem zgodilo aprila leta 1941 po kapitulaciji Jugoslavije in po razkosanju tedanje Dravske banovine med tri okupatorje. Obšli so nas sram, občutek ponižanja strah pred krutim zavojevalcem in obup, saj ni bilo nikakršne možnosti, da bi nam kdo pomagal in bi si vrnilo svobodo,« je dejala in poudarila, da se premalo zavedamo, predvsem mlajši rodovi, da so v partizane odšli in kot aktivisti

Občni zbor občinskega odbora Združenja borcev za vrednote NOB Vuzenica

OF delovali mladi ljudje, večinoma stari le od 18 do 25 let. To je bil boj za njihova življenja, njihove domove, saj je bila ogrožena njihova prihodnost. Dodala je, da rdeča zvezda ni simbol komunizma, temveč simbol protifašizma, simbol upora.

»Zveza borcev in predvsem potomci in sorodniki teh žrtev imamo dolžnost, da se upremo izkrivljanju zgodovine, ki se že nekaj let širi v šolske učbenike, na televizije in v časopise, celo v parlament. Treba bo bolj organizirano, tudi z zgodovinarji in pravniki, stopiti v bran delu in vrednotam, za katere so dali življenje tisoči partizanov, aktivistov in taboriščnikov,« je še dodala.

Besedilo in foto: Zvone Stermšnik

Sežana:

Razumevanje in poznavanje naše polpretekle zgodovine sta zelo pomembna, še posebno za mlajšo generacijo, ki je od dogodkov druge svetovne vojne najbolj časovno odmaknjena. Vedno manj je med nami še živih ljudi, ki so izkusili grozote druge svetovne vojne. Teh dejstev se zavedamo tudi v OŠ Srečka Kosovega Sežana, kjer posvečamo temi druge svetovne vojne in NOB veliko pozornost tako pri rednem pouku (zgodovina, domovinska in državljanska kultura in etika) kot tudi ob drugih priložnostih. Zavedamo se, da trpljenje naših nonotov in njihov junaški boj proti okupatorjem ne smeta oditi v pozabo. Še več, kot narod moramo biti na to obdobje naše zgodovine ponosni, saj nas prav to uvršča med svobodomiselnih in demokratičnih narode Evrope.

Letos aprila smo od Združenja borcev za vrednote NOB Sežana prejeli pobudo, da bi sodelovali pri urejanju in čiščenju treh sežanskih spomenikov: spomenika, posvečenega padlim junakom NOB (nasproti sodišča), spominske plošče pod Planino (posvečene štirim talcem), ter grobnice padlih borcev v NOV na sežanskem pokopališču. V akciji so sodelovali učenci devetih razredov. Po pouku so se opremljeni z vedri, čistili, krtačami in grabljami odpravili k trem spomenikom padlih borcev. Z veliko vnemo so očistili marmornate spomenike, porezali odvečno rastje in pograbili okolico. Natančni

dekleti sta tudi pobarvali rdeči zvezdi. Tretja skupina pa se je še posebno izkazala, saj so temeljito porezali rastje okoli spomenika pod Planino. Učenci so si tovariško razdelili naloge in uspešno dosegli vse postavljene cilje. S svojim trudom so pripomogli k ohranitvi spomina na padle med drugo svetovno vojno ter s tem obudili svojo družbeno, domovinsko in narodno zavest.

Besedilo: Danilo Ravbar, dipl. prof. geo. in soc., foto: Vojko Tavčar

Veliko Polje:

S prihodom pohodnikov iz Dolenje vasi in praporščakov se je na Velikem Polju na Vrheh, kot imenujejo Kraševci planoto med Krasom in Vipavsko dolino, začela tradicionalna prireditev, ki je bila letos posvečena obeležitvi 40-letnice kipa iz belega istrskega marmorja narodni herojki **Mihaeli Škapin - Drini**. Kip je izklesal takrat 52-letni kipar Jože Pohlen.

O pokončni drži partizanke Drine, ki se je rodila prav na Velikem Polju in je komaj 21 let stara padla v boju nad Žirovskim Vrhom, je po nagovoru sežanskega župana Davorina Terčona spregovorila slavnostna govornica, filmska in gledališka igralka **Milena Zupančič**. »Bila je upornica proti fašizmu, pogumna do neskončnosti, borka ob boku s svojimi partizanskimi

Slavnostna govornica je bila igralka Milena Zupančič

sotovariši, tolažnica v najhujših trenutkih in bodrilka obupanih. Spomeniki nam razkrivajo dogodke, da lažje razumemo življenje in utrip današnjega časa,« je poudarila Zupančičeva, ki pripada tisti generaciji, ki se je rodila prvo leto po osvoboditvi.

Drina je bila namestnica političnega komisarja 2. bataljona 16. SNOB Janka Premrla Vojka in je bila leta 1953 razglašena za narodno herojko. Letos je občina Sežana poskrbela za obnovitev spomenika Mihaeli Škapin - Drini na partizanskih Vrheh. V kulturnem programu so sodelovali pevci Moškega pevskega zbora Tabor Lokev z zborovodjo Miranom Žitkom, člani Vrhovske vaške godbe s kapelnikom Juretom Prašjem in recitatoriki Minka Kos in Vlasta Lozej, ki sta tudi povezovali prireditev, ter Jakob Lozej. Domačini so se s šopkom rož zahvalili slavnostni govornici Zupančičevi in Pohlenovi hčeri Doris Pohlen. Program so končali s primorsko himno Vstajenje Primorske in z družabnim srečanjem.

Besedilo in slika: Olga Knez

Udin boršt:

Na praznični 27. april je v organizaciji ZB NOB Kranj, KOBZV NOB Duplje, KOBZV NOB Kokrica in ob pomoči KS Kokrica, PGD Kokrica, Turističnega društva Kokrica in Društva upokojencev Kokrica potekal že 25. pohod prijateljstva in spomina – Udin boršt 2018. Že osmo leto zapored so se ga udeležili tudi članice in člani OZVVS Kranj in PVD Sever Gorenjska.

Z organiziranjem tega pohoda ohranjamo vrednote NOB in domovinske zavesti ter populariziramo rekreativno pohodništvo po še vedno dokaj neokrnjenem naravnem krajinskem parku Udin boršt, ki ga je skupščina občine Kranj leta 1985 prav na pobudo ZB NOB Kranj zavarovala z odlokom kot zgodovinski in kulturni spomenik. Pohodniki so se glede na svoje psihofizične sposobnosti odločali za pohod na krajši (7 km) ali daljši trasi (13 km). Posamično ali v skupinah je nato približno 500 pohodnikov krenilo po obeh markiranih trasah, ki potekata po dobro uhojenih gozdnih poteh in cestah. Približno na polovici prehojene poti so pohodniki na krajši trasi odšli v smeri vasi Cegelnica in nato mimo mlinčkov v Zelencih proti izhodišču, pohodniki na daljši trasi pa so nadaljevali po gozdni cesti mimo umetnih

Pohod prijateljstva in spomina so pripravili že petindvajsetič

jezer Račnik do zatrepca doline Želin (Kapnik), kjer stoji partizansko spominsko obeležje. To spominja na čas NOB, ko je bilo na tem območju zbirališče, bivališče in izhodišče za partizanske akcije na območju Udin boršta.

Sklepni del prireditve je bil pred trgovskim centrom Mercator na Kokrici. V kulturnem programu, ki ga je povezovala mag. Ana Pavlovski, so sodelovali učenci Osnovne šole dr. Franceta Prešerna – podružnica Kokrica pod vodstvom mentorice prof. Brigite Fojkar in glasbena gostja Marjetka Popovski, ki je tudi zapela slovensko himno.

Udeleženci srečanja so počastili spomin na 77. obletnico ustanovitve OF in na 70. obletnico ustanovitve Zveze borcev Slovenije ter marsikaj izvedeli o Udin borštu kot zibelki gorenjskega partizanstva in o pohodu prijateljstva, s katerim na Kokrici že četrto stoletja združujejo misli na narodov upor in njegov boj proti okupatorjem, ki so hoteli Slovenijo in Slovence izbrisati s svetovnega zemljevida.

Pozdravni nagovor je imel predsednik ZB NOB Kranj Božo Janež, ki je poudaril željo in zavezo po ohranjanju vrednot NOB. Še posebno se je dotaknil pomena Udin boršta kot zibelke partizanstva na Gorenjskem in njegove današnje vloge krajinskega parka. Slavnostni govornik je bil slovenski ustavni pravnik, politik, pisatelj in član Sveta zveze pri ZBZB NOB Slovenije dr. Ivan Kristan. Vsekakor ognjevit in družbenemu trenutku primeren govor so poslušalci nekajkrat prekinili z navdušenim ploskanjem.

Besedilo: Damjan Renko, foto: Lado Nikšič

Radenci:

Pri podjetju Erinox ob Titovi cesti v Radencih so 26. aprila krajevna organizacija Zveze združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Radenci, podjetje Erinox in radenska organizacija Socialnih demokratov skupaj pripravili tradicionalno spominsko prireditev v čast ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda leta 1941.

Zbrane je nagovoril občinski svetnik Dejan Berič, na prizorišče so prišli praporščaki Krajevne organizacije ZBZB za vrednote NOB Radenci in Videm

Nagovor Darjana Mencigarja, predsednika KO ZBZB za vrednote NOB Radenci, v ozadju Pihalni orkester Gornja Radgona

ob Ščavnici, območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Gornja Radgona, Združenja slovenskih častnikov Gornja Radgona ter Združenja šoferjev in avtomehnikov Gornja Radgona, pozdravni nagovor je imel župan občine Radenci Janez Rihtarič. Slavnostni govornik je bil predsednik krajevne organizacije ZBZB za vrednote NOB Radenci Darjan Mencigar, ki je med drugim dejal: »V času druge svetovne vojne smo si spoštovanje in pomoč protihitlerjevske koalicije pridobili šele potem, ko smo v boju proti okupatorju najprej sami poprijeli za orožje. To je pomemben nauk za današnji čas.«

Vemo, da se slovenski narod v času druge svetovne vojne za svojo svobodo ni bojeval samo s puško, ampak tudi z besedo. S slovensko besedo, ki so jo okupatorji strogo prepovedali. V času NOB (1941–1945) se je rojevala tudi umetnost, ki jo danes poznamo pod izrazom partizanska umetnost. Nekaj drobcev partizanske umetnosti sta z glasbo in pesmijo predstavila Sara Koler Urbanič in Valter Klemenčič, z recitacijami pesmi partizanskih pesnikov Karla Destovnika - Kajuha in Vladimirja Pavšiča - Mateja Bora pa Filip Matko Ficko. Za slovesno praznično razpoloženje je poskrbel Pihalni orkester Gornja Radgona. Ob tem lahko še zapišemo, da so se zbrani spomnili tudi 39 občank in občanov občine Radenci, ki so med drugo svetovno vojno padli v boju za svobodo.

Besedilo in foto: Filip Matko Ficko

Novo mesto:

Združenje zveza borcev za vrednote Novo mesto se je 18. maja odzvalo na mednarodni muzejski dan. Skupaj s predsednico združenja Tilko Bogovič smo si ogledali stalno razstavo Novejše zgodovine NOB. Kustosinja Marjeta Bregar nas je popeljala po razstavi, kjer so svoje zgodbe poleg kustosinje predstavili tudi nekateri člani.

Razstava o narodnoosvobodilnem boju je bila v muzejskih prostorih postavljena leta 1981. Muzejska zbirka zajema čas od prvih organiziranih nastopov delavstva pred prvo svetovno vojno do osvoboditve Novega mesta 8. maja leta 1945. Na razstavi je poudarjena druga svetovna vojna na Dolenjskem. Postavitev je bila po več kot 20 letih potrebna sprememb, zato sta jo kustosa novejše zgodovine v letu 2015 dopolnila z novimi predmeti. V zbirki so razstavljene tudi šahovske figure iz kruha, ki jih je izdelal interniranec na Rabu. Ogledate si lahko še nemško zastavo s kljukastim križem, ki je bila izobešena na enem izmed novomeških oken, vendar je njena posebnost nepravilen križ. Ne ve se, ali je bil kljukast križ tako narisana zaradi nevednosti ali zaradi provokacije. Opozorila sem le na dva predmeta, ki sta bila meni osebno najbolj zanimiva, seveda pa razstava zajema še veliko več artefaktov, ki skrivajo vsak svojo zanimivo zgodbo.

Lepo izobraževalno druženje članov smo skupaj z Marjeto Bregar nadaljevali v prostorih Zveze borcev Novo mesto.

Besedilo: Petra Šinkovec

Bašelj:

Udeleženci spomladanskega pohoda do bolnice Košuta, bil je 14. aprila, so se zbrali na parkirišču nad Vaškajem v Bašlju in pot nadaljevali peš. Bolnica leži na nadmorski višini 1034 m in je prve ranjence sprejela 19. aprila 1944.

Udeleženci spomladanskega pohoda do bolnice Košuta.

Bolnica Košuta je bila obnovljena leta 1974, znova pa sta jo leta 2006 »oživila« današnji oskrbnik Milan Tičar in tovariš Marjan Gorza. Vse udeležence, bilo jih je kar 80, je nagovoril in pozdravil Franci Ekar, predsednik občinske organizacije borcev za vrednote NOB Preddvor, ki je poudaril, da so tovrstni dogodki pomembni za ohranitev zgodovine naše države. Navzoče je pozdravil tudi oskrbnik Milan Tičar, ki je vse skupaj povabil na letošnje pohode in dejavnosti. Sledil je še postanek na bližnjem grobišču, kjer so pohodniki zapeli dve partizanski pesmi in prižgali svečo, spomnili pa so se tudi žal že pokojnega tovariša Marjana Gorze.

Pohoda so se udeležili tudi učenci in učenke Osnovne šole Matije Valjavca Preddvor in njihovi starši ter vsi skupaj navdušeno spraševali in poslušali o bolnici Košuti in pomembnih dogodkih. Vsi zbrani so se strinjali, da so zgodovinski dogodki ter obujanje in ohranitev spomina nanje nujno potrebni za ohranitev narodne zavesti, se pravi za našo prihodnost in prihodnost naših mladih.

Besedilo in foto: Urška Tičar / Foto: Petra Lombar Premur

Petanjci:

»Po veliki beli cesti« je bil moto bogate kulturne prireditve v spomin na lani umrlega prvoborca in akademika dr. Antona Vratušo - Vrana, soustanovitelja Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija (UŠF). Kulturna prireditev ob letošnjem sedemnajstem dnevu spominov in tovarštva je bila 4. maja v Kulturni dvorani občine Tišina.

Množično v Kulturni dvorani Občine Tišina

V uvodu je zazvenela himna Vrta spominov in tovarštva, pesem »Bosa pojdiva dekle obsorej« partizanskega pesnika, narodnega heroja Karla Destovnika - Kajuha. Zapeli so jo pevci Moškega pevskega zboru Slava Klavora iz Maribora pod vodstvom Aleksandra Čonča. Slavnostni govornik je bil akademik dr. Boštjan Žekš, svetovalec predsednika Boruta Pahorja. V svojem nagovoru je dr. Žekš spomnil na »dolge bele ceste« številnih naših prednikov, posebno Ivana Cankarja in Antona Vratuše - Vrana, ter opomnil na tovrstne ceste mladih (tudi ceste Vlada Kreslina) in mladih slovenskih strokovnjakov danes, ki pa odhajajo v svet in se ne vračajo.

V bogatem kulturnem programu so nastopili Vlado Kreslin, pevci MPZ Slava Klavora iz Maribora, Trio Bras band Slovenija iz Maribora.

Besedilo in foto: Filip Matko Ficko

Turjak:

»Z vami bi se želel pogovarjati v živo, rad bi vam zaupal svojo bolečino, ki je skoraj enaka vaši. V srcu ste nosili še nerojeno domovino, z mislijo nanjo ste v okupirani Ljubljani organizirali in vodili odpor proti zavojevalcem. Ni vas bilo strah, nobena grožnja vas ni odvrnila od vašega poslanstva – vrniti Slovincem svobodo in dostojanstvo, brez klečeplazenja in udinjanja tujcu. Nepredstavljen je vaš pogum, da ste se uprli sili, ki je bila v tistem trenutku videti nepremagljiva in neustavljiva! Nepredstavljen je pogum mladih dijakov, še ne polnoletnih ljudi, ki so v rosnih letih znali ločiti zrnje od plev in so se odločili za težko pot v neznanu. Nepredstavljen je tudi, da ste morali umreti strašne in nasilne smrti na samem pragu svobode ... «

S temi uvodnimi besedami je prepolno dvorano na Turjaku – skupaj je bilo v njej več kot 200 udeležencev – nagovoril predsednik Društva Zarja spominov Velike Lašče, ki se trudi ohranjati pozitivno izročilo NOB. Kot vsako leto je bil poudarek na kulturi in z veseljem lahko tokrat zapišem, da se je obnovilo sodelovanje z Osnovno šolo Primoža Trubarja, podružnico Turjak, ki je zelo popestrila dogajanje na odru z nastopom dveh skupin mladih recitatorjev, skupaj jih je bilo 14! Spet so bili naši gostje »Pevci izpod Rožnika« s pevovodkinjo Barbaro Jovan in recitatorko Tjašo Jeraj. Kot vedno je kot povezovalac suvereno opravil svoje delo Matjaž Gruden. Na koncu je dodal tudi zelo sporočilno razmišljanje Ivana Cankarja, ki je še kako aktualno tudi danes, v stotem letu njegove smrti!

Zelo pa nas veseli tudi prisotnost gostov od drugod. Tukaj naj omenim Julko Žibert, predsednico mestnega odbora ZZB, Staneta Dougana, člana predsedstva ZZB NOB Slovenije, Rudija Vavpotiča, aktivnega udeleženca NOB iz Črnuč in člana mestnega odbora, predstavnike območnih organizacij ZZB s Škofljice, iz Ribnice, Cerknice - Nove vasi, Straže, Grosupljega in z Barja ter iz Ljubljane ob prisotnosti dvajsetih praporov.

Pred začetkom slovesnosti je delegacija ob sodelovanju častne straže Slovenske vojske položila venec k spomeniku v Smrečju.

Besedilo: Srečo Knafelc, foto: K.S.

Vuzenica - Bovec:

Minilo je leto dni in člani Združenja borcev za vrednote NOB, Občinskega odbora Vuzenica, smo s pomočjo družine Leštan iz Vuzenice organizirali vsakoletni izlet. Trideset članov se je 2. junija zbralo na avtobusnem postajališču v Vuzenici, od koder smo se skozi Avstrijo in Italijo odpeljali na Bovško. V Italiji smo se ustavili ob ledeniškem Rabeljskem jezeru, katerega površina je 50 hektarov, globina pa okoli 35 metrov.

Nato smo pot nadaljevali do Predela, kjer smo si ogledali ostanke kamnite trdnjave, ki so jo na začetku 19. stoletja postavili Avstrijci, in se peljali naprej skozi alpsko vasico Strmec, kjer so nemški vojaki med drugo svetovno vojno ustrelili 16 mož in fantov, vas pa požgali do tal. Ženske so v znamenje žalovanja nosile črne rute, tako da se je vasi prijelo poimenovanje vas črnih rut. Vožnjo smo nadaljevali ob reki Koritnici vse do trdnjave Kluže. Njena graditev sega v čas turških vpadov na naše ozemlje. Trdnjava je dobila da-

Udeleženci tradicionalnega letnega izleta

našjo podobo v 19. stoletju, v 20. stoletju pa je odigrala pomembno vlogo na soški fronti.

Domačin Vladimir, oblečen v uniformo iz prve svetovne vojne, nas je popeljal po trdnjavi in povedal je, da je bila okolica Rombona od poletja leta 1915 prizorišče hudih bitk. Italijani so se sredi leta 1916 vkopali na sosednji Čukli (1767 m), kilometer oddaljenem vrhu proti jugu. Bobnenje vojne je mir na Rombonu kalilo vse do znamenite 12. soške bitke, ko je avstrijsko-nemška vojska Italijane potisnila vse do reke Piave.

Po ogledu muzeja smo se odpeljali do spomenika na vojaškem pokopališču Log pod Mangartom, kjer je pokopanih približno tisoč vojakov, večinoma pripadnikov 4. bosansko-hercegovskega pehotnega polka (BHIR 4). Pokopališče zaznamujejo železni križi z imeni padlih vojakov in spomenik, ki predstavlja dva vojaka, zazrta proti vrhu Rombona.

Pot nas je vodila še do vasi Kal - Koritnica, kjer stoji spomenik padlim partizanom Gradnikove brigade, ki so padli na planini Golobar.

Besedilo in foto: OO ZB za vrednote NOB Vuzenica

Lokve:

Na Lokvah nad Novo Gorico je bila 17. junija slovesnost ob 75. obletnici ustanovitve IX. korpusa. Prireditev so organizirali območno združenje borcev Nova Gorica, mestna občina Nova Gorica in krajevna skupnost Lokve - Lazna.

IX. korpus je sestavljala primorska vojska, ki je zrasla iz boja primorskega naroda za priključitev k matični domovini Sloveniji in iz upora zoper izbris

Udeleženci slovesnosti na Lokvah v Trnovskem gozdu

slovenske identitete. Partizani IX. korpusa, v sestavi je bilo okoli 12.000 borcev, so delovali v bojih na ozemlju od Istre do Karavank in med bojem do osvoboditve jih je padlo približno 2000. Na Zadružnem domu Lokve št. 23 je postavljena spominska plošča, ki spominja na to, da je bil na Lokvah med 26. decembrom 1943 in 10. oktobrom. 1944 sedež IX. korpusa.

Borce NOB, veterane osamosvojitvene vojne 91, ugledne goste in druge je na slovesnosti pozdravil novogoriški župan Matej Arčon, slavnostni govornik pa je bil Lado Ambrožič, sin prvega komandanta IX. korpusa. Govornik je orisal takratne dogodke med NOB in današnje razmere v družbi. Sklepno

besedo je imela Katjuša Žigon, predsednica območnega združenja borcev NOB Nova Gorica.

V kulturnem programu, ki ga je vodila in povezovala Mateja Rosa, so delovali: Goriški pihalni orkester, Moški pevski zbor Provox, vokalna solistka Polona Kante Pavlin in častna straža pripadnikov garde Slovenske vojske.

Besedilo in foto: Vid Šibelja

Lipa:

Spominske slovesnosti v Lipi na Hrvaškem (nedaleč od mejnega prehoda Jelšane), pripravili so jo 30. aprila, se je udeležilo veliko ljudi. Dogodek, ki je zapisan v zgodovino istrskega naroda, s svojo srhljivo zgodbo ostaja v srcih vseh preživelih.

Na lepo pomladno nedeljo 30. aprila 1944. leta so nacifašisti, četniki in domobranci obkolili vas, kot sem prebrala v knjigi »Lipa pamti«, jih je bilo okrog 500, in začeli svoj hudičevski ples. Hodili so od hiše do hiše, ropali

Na spominski slovesnosti ob obletnici tragedije v Lipi so bili člani Zveze borcev in Tigra iz Sežane, Ilirske Bistrice, Doline pri Trstu, Kočevja in Postojne.

vse, kar so dosegli, in okrog 16. ure začeli masakrirati prebivalce. Požigali so hiše in gospodarska poslopja, pobijali stare in bolne, ker niso mogli iz hiš. Vse druge so nagnetli v hišico na koncu vasi, stavbo polili z bencinom in jo zažgali. Najmlajša žrtev je bila sedemmesečna punčka Bosiljka Iskra.

Zločinci so še nekaj dni hodili po vasi, pobirali trupla mrtvih in jih odnašali v isto pogorelo hišo, kjer so vaščani zgoreli v strašnih mukah. Preživeli si niso upali v vas, ko so zvedeli za tragedijo. Poskrili so se po drugih bližnjih vaseh pri sorodnikih in prijateljih. Bilo je požganih 87 hiš, 85 gospodarskih poslopij in šola.

O tem strašnem dogodku so najboljši dokazi fotografije, ki jih je posnel esesovec, film pa je odnesel razvit v Ilirsko Bistrico v atelje Maroš. Čeprav je čakal na izdelavo fotografij, ni videl, da so bile narejene dvojne slike. Za to pogumno dejanje je pred nekaj leti sorodnik takratnih lastnikov ateljeja dobil priznanje reške Zveze borcev.

V središču vasi je še nekaj ostankov porušenih hiš v spomin. Tam tudi stoji spomenik 19 padlim borcem, v šoli je urejen muzej in spomenik hišica, kjer je napisanih vseh 269 imen umrlih v ognjenih zubljih.

Zapisala: Bruna Olenik

Nekaterim prispevkom v Delu in v pismih bralcev ob rob

V dveh nadaljevanjih v Sobotni prilogi Dela je gospod Igor Bavčar predstavil svojo oceno pred- in po osamosvojitvenega obdobja Slovenije. V odgovorih na njegovo pisanje (Pisma bralcev) so številni avtorji pojasnjevali svoj pogled na vlogo Teritorialne obrambe (TO) in organov slovenske milice. Z večino kritičnih člankov se osebno strinjam. Kot član Predsedstva Republike Slovenije v obdobju pred osamosvojitvijo pa želim s tem pismom pojasniti svoje doživljanje enega od osrednjih dogodkov predosamosvojitvenega obdobja – grožnjo srbskega voditelja Slobodana Miloševića z organiziranjem »mitinga resnice« v Sloveniji in našo zavrnitev.

Nesporno je bilo to dogajanje eno od najpomembnejših v procesu osamosvajanja Slovenije. Znano in zgodovinsko pojasnjeno je, da je takratno srbsko predsedstvo organiziralo svoje »mitinge« v nekaterih jugoslovanskih republikah in pokrajinah z namenom, da zruši oziroma zamenja državna in politična vodstva. V več primerih mu je to tudi uspelo. Ta dogajanja so bila v resnici uveljavljanje velikosrbskega koncepta v jugoslovanski federaciji. Zametke teh dejanj pa je najti že veliko prej, v dokumentu, ki ga je izdala srbska Akademija znanosti in umetnosti.

Napovedani »miting resnice« je bil odkrita grožnja, da se državno in politično vodstvo zamenjata tudi v Sloveniji. Nesporno je bila pri preprečitvi mitinga odločilna vloga slovenske milice in njenega vodstva. Odločitev predsednika države dr. Danila Türka, da odlikuje takratnega sekretarja za notranje zadeve Tomaža Ertla, sem zato tudi sam doživel kot pravilno odločitev. Ker smo pri pripravah na preprečitev »mitinga resnice« sodelovali tudi nekateri člani takratnega Predsedstva Socialistične republike Slovenije, je prav, da javno pojasnim tudi našo vlogo.

O političnih razmerah v Jugoslaviji in posebno v Sloveniji smo večkrat razpravljali v takratnem Predsedstvu in v Komisiji za varstvo ustavne ureditve, ki je delovala pri Predsedstvu, sam sem bil njen predsednik. Predlog o preprečitvi »mitinga resnice« so pripravili organi milice. Predlog je na seji naše komisije predstavil in utemeljil sekretar za notranje zadeve Tomaž Ertl, sodeloval pa je tudi predstavnik Službe državne varnosti (SDV). Po temeljiti razpravi smo v Ko-

misiji za varstvo ustavne ureditve sprejeli sklep, da podpiramo koncept fizične zavrnitve »mitinga resnice«. Spominjam se, da sem na koncu razprave Tomažu Ertlu postavil vprašanje, ali tudi on osebno sprejema odgovornost za uspeh preprečitve napovedanega mitinga. Njegov odgovor je bil odločen – da!

Na omenjeni seji Komisije so sodelovali, kot je bilo običajno, predstavniki takratnega republiškega izvršnega sveta, skupščine in političnih organizacij ter Zveze borcev. Spominjam se, da je dogajanje v naši komisiji z zanimanjem spremljal tudi takratni predsednik Predsedstva SRS Janez Stanovnik. Takoj po seji je sklical neformalni kolegij članov predsedstva ter predstavnikov tedanjih državnih in političnih institucij. Vsi smo soglasno podprli predlog organov za notranje zadeve, da se kot suverena republika upremo napovedanemu mitingu v Ljubljani. Sprejet je bil tudi sklep, da pristojni državni organi operacionalizirajo to odločitev. Znano je, kakšne so bile odločitve v organih milice, izvršnem svetu in skupščini RS.

Opisano dogajanje je po moji oceni dopolnitev številnih prispevkov na to temo tako v medijih kot tudi v zgodovinskih zapisih. Posebej poudarjam, da se je slovensko državno in politično vodstvo s tem dejanjem uprlo srbskemu konceptu političnih sprememb v Jugoslaviji in da so imeli organi slovenske milice polno politično podporo za to, da se uprejo Miloševićevi nameri.

Leta 1968 smo doživeli napad Sovjetske zveze na demokratične procese na Češkoslovaškem. V Beogradu sta se tedaj sešla izvršni biro takratne Komunistične partije Jugoslavije in državno vodstvo. O vsebini razprave in o sklepih je ožje slovensko vodstvo obvestil Edvard Kardelj. Ocenjeno je bilo, da obstaja ponovna nevarnost napada članic Varšavskega pakta po vodstvom Sovjetske zveze na Jugoslavijo. Pomembno se mi zdi zapisati, kako je tedanje odločitve najvišjega jugoslovanskega vrha komentiral Kardelj. Z zadovoljstvom nas je obvestil o odločitvi v Beogradu, naj se v sistemu obrambe v republikah in pokrajinah ustanovi teritorialna obramba. Seznanil nas je z odločitvijo, da se bo v primeru napada na Jugoslavijo Jugoslovanska ljudska armada zaradi premoči napadalca umaknila v notranjost države. Vodstvo odpora pa bodo prevzela republiška in pokrajinska vodstva na podlagi svojih izkušenj iz NOB. Republika Slovenija je to odločitev vzela zelo resno, zato je bila naša Teritorialna obramba v naslednjih dveh desetletjih odlično organizirana.

Sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja smo sprejeli tudi zakon o obrambi in družbeni samozaščiti.

Za razvoj in pomen milice je imelo odločilno vlogo tudi Kardeljevo priporočilo. Poleg informacije o ustanovitvi teritorialne obrambe nam je na takratnem pogovoru leta 1968 dejal tudi: »Krepite milico!« Nad tem smo bili začudeni in na naše vprašanje, kaj pomeni ta odločitev, je Kardelj dejal: »Postajamo normalna država. Sprejeli smo ustavo in kot družba moramo izvrševati ustavne in zakonske odločitve. Sestavni del državne organizacije so organi za notranje zadeve in s tem tudi sodobna vloga milice.« To je bilo obdobje, ko so se partizanske strukture počasi umikale iz vodstva organov za notranje zadeve, nadomeščali pa so jih novi ljudje. Te smo v ta namen tudi primerno izobrazili. Iz šole za miličnike v Tacnu smo razvili štiriletno izobraževalno ustanovo, ustanovljeno pa je bilo tudi visokošolsko izobraževanje za te kadre. Sredi 70. let je Izvršni svet s Pravno fakulteto podpisal sporazum o celovitem sistemu izobraževanja kadrov iz organov za notranje zadeve. V tem času smo v zakonu o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti kljub nasprotovanju JLA uveljavili formulacijo o manevrski strukturi. V tem primeru je šlo za prenos in uveljavitev izkušenj iz NOB. V procesu osamosvajanja in po napadu JLA so novi organi družbene ureditve prevzeli formulaciji o manevrski strukturi.

Zagotovo pa sta bili obe odločitvi – ustanovitev TO in ustrezna državniška vloga milice – odločilnega pomena za razvoj slovenske državnosti v procesu osamosvajanja.

Andrej Marinc, Ljubljana

Predsednik

Gospod predsednik Pahor, spoštovani iz več osebnih razlogov ne morem napisati.

Ob praznovanju 70-letnice Zveze borcev ste si po končani proslavi privoščili izjavo o državljanski vojni med drugo svetovno vojno v tedanji Sloveniji. Pišem vam izključno zato, ker menim, da bi visokošolsko izobraženi človek že moral vedeti, kaj zajema pojem državljanska vojna, in od profesionalnega politika bi pričakoval, da pozna vsaj nacionalno zgodovino, če že ne svetovne.

Termin državljanska vojna vsebuje kot enega bistvenih elementov teritorij, torej opredeljeno ozemlje. Ni nujno, da je

že statusno opredeljeno kot država, državljanska vojna je lahko zaradi menjava političnega, gospodarskega sistema ali odcepitve ali oblikovanja nove države. Ali je upor proti Nemcem na Gorenjskem ali Štajerskem bil državljanska vojna z Nemci ali upor proti okupatorju, je upor proti Madžarom v Prekmurju državljanska vojna? Ozemlje, okupirano od Hrvatov, je tako majhno, da se ne splača z njim posebej ukvarjati. Vsi pa so imeli isti cilj: uničiti nas kot narod. Pa vseeno je prav, da zaobsežemo vse, kar je danes Slovenija kot država. In kaj nam še ostane? Seveda Ljubljanska pokrajina. Nekaj časa pod Italijo, nekaj časa pod tretjim rajhom. Nikoli samostojna, nikoli z atributi državnosti. Z več ali manj avtonomije, odvisno od tega, kaj si posameznik predstavlja pod avtonomijo.

Zdaj pa k zgodovinskim dejstvom! V Ljubljanski pokrajini je živel približno 800.000 prebivalcev. Del tega prebivalstva se je uprl tujcem, del je iskal podporo pri njih v pričakovanju poveljnih časov in boja za oblast, politični sistem in vse, kar spada zraven. Prosto po Pahorju, lokalna državljanska vojna v delu Slovenije, pod patronatom trenutnega okupatorja. Res, pahorjanski zgodovinski unikum. Aktualni zgodovinarji se morajo resno zamisliti nad svojim znanjem. V družbenih konfliktih vedno zmagujejo tisti, ki so bolj organizirani. Beri Harari, Homo deus, kratka zgodovina bodočnosti. Vsak ima iste možnosti. Zdaj pa še nekaj zgodovinskih dejstev. Avstrijski general Glaise von Horstenau je bil na voljo nemški vojski in je bil ves čas vojne visoki predstavnik Werhmacht pri Anteju Paveliču. Kot avstrijski general je bil velik poznavalec Balkana, generala Rupnika je poznal še kot avstrijskega oficirja, kolega. Ves čas vojne je pisal dnevnik in tretji del pokriva velik del druge svetovne vojne in tudi dogajanja pri nas, zato je zelo aktualen. Ko je bil obtožen vojnega zločina, je naredil samomor. V tem delu opisuje sestaneke pri Hitlerju, ko je že bilo jasno, da bo Italija kapitulirala, in so pripravljali ukrepe za ozemlje, ki ga je okupirala ta država. Von Horstenau je protestiral pri Hitlerju, da Rösener obljublja Slovincem v Ljubljanski pokrajini preveč avtonomije in da je politika, ki se vodi na Štajerskem, veliko primernejša (nemški termin – ukrajinska). Hitler ga je pomiril, naj si s tem ne beli glave, saj jih bodo po vojni tako razsели. Slovence seveda. Dodal je še, da to tako in tako obvladajo. Kolega Rupnika ni mogel razumeti, da prisega zvestobo Nemčiji, ko pa je že vsem jasno, da

Nemčija izgublja vojno. Toliko o povojni perspektivi Ljubljanske pokrajine v primeru nemške zmage.

Predsednik, vaša interpretacija državljanske vojne je z resnega zgodovinskega vidika na zelo trhljih nogah, zato bi vam toplo priporočil, da names-to smetišnice in motorne žage vzamete kdaj v roke kakšno knjigo – boste klatili manj neumnosti. Da ne boste obremenjevali svojih sodelavcev, vam pošljem bibliografske podatke o citiranih navedbah. Zgodovinska dejstva pač niso ne leva in ne desna in ne potrebujejo nobenega ministriranja kot sprava, ki je moralno-etični problem in ne vprašanje interpretacije. Takoj ko sta vsaj dva udeleženca, ni več absolutne resnice, so nas učili že antični filozofi, mar ne?

Aleš Ilc, Bizeljsko

Predsedniku Republike Slovenije Borutu Pahorju

Ker ste se v primeru »Hudnik« začeli opravičevati »ad personam«, ta Vaš odziv zahteva tole:

opravičite se vsem, ki so jim bližnje ubijali in zverinsko pobijali belogardisti.

Torej tudi meni, hčeri partizanke in partizana Milenka Kosa (študenta medicine), ki so ga zverinsko ubili belogardisti, ko se je kot sanitetni referent Dolenjskega odreda vračal v svojo enoto, potem ko je v vasi pomagal porodnici. Zgodilo se je 5. septembra 1944 v Sv. Križu (Gabrovki) nad Litijo.

Pa zdravi (p)ostanite ob svojem videnju sprave!

Vesna Kos Bleiweis

Glavnemu odboru ZZB za vrednote NOB v razmislek

V nedeljo, 1. julija 2018, je bila na Kongresnem trgu v Ljubljani proslava v počastitev 70-letnice ZZB za vrednote NOB, ki jo je organiziral glavni odbor te borčevske organizacije.

Na proslavi je bil prisoten tudi predsednik republike Borut Pahor, ki je zbrane tudi nagovoril. Čudi me, kako lahko organizator vabi na proslavo človeka, ki ima narodnoosvobodilni boj za državljansko vojno in se udeležuje proslav,

na katerih ustaše slavijo kot junake. Naj spomnim, Pahor je na osrednji slovesnosti ob dnevu zmage v Topolšici z govorniškega odra razlagal, da »je v tem času (ob koncu druge svetovne vojne, op. av.) hkrati potekala tudi državljanska vojna«. Še prej, konec minulega leta, se je taisti Pahor udeležil pogrebne slovesnosti ob pokopu anonimnih žrtev na Dobravi pri Mariboru, kjer so Hrvati s predsednico Kitarović na čelu slavili pobite ustaše kot junake.

Bojim se, da se vse bolj pozablja, da smo se Slovenci v NOB bojevali kot enakopravni partner z zavezniki, kar so nam tudi priznali, vojno pa smo končali na strani zmagovalcev (proti okupatorju, fašizmu in nacizmu).

Zato na proslavah ZZB za vrednote NOB ne Borut Pahor ne njemu podobni oziroma enako misleči nimajo kaj početi.

Tone Tratnik, Domžale

Žaljivo pisanje

V Sobotni prilogi Dela 28. aprila je na 30. in 31. strani v rubriki Poštni predal 29 objavljeno skrajno žaljivo in na lažeh temelječe pismo Franca Pintarja z Bleda z naslovom »Tisto, kar je hujske od upora, so razlogi za upor«. Gre za pisanje nizkotnega klerofašističnega hujskača iz Rečiške ulice na Bledu, ki se pred pomembnimi obletnicami iz narodnoosvobodilne vojne vseskozi oglašča v medijih ter skuša z lažmi kriminalizirati in demonizirati NOB in voditelje upora. Tako je pogosto pisaril tudi v Gorenjski glas in me pred dvema letoma spodbudil, da sem mu po isti poti odgovoril, vendar mi Volčjakova pisma ni objavila. Njen izgovor je bil, da sem nesramen in žaljiv do pisca. Kljub mojim vprašanjem in želji, da to podrobneje pojasni, tega ni storila, ker za to tudi ni imela nobenih argumentov.

Pintar je član cerkvenega župnijskega sveta na Bledu in tudi pisec monografije o blejski župniji, če se prav spomnim, z naslovom Blejska župnija skozi čas. Je tudi politično angažiran v lokalnem okolju, bil je član NSI, zdaj pa je po katerih podatkih predsedal k SDS.

Nujno bi bilo odreagirati na Pintarjevo hujskaško in lažnivo ter žaljivo pisarjenje, zato predlagam, da spodbudite glavni odbor naše organizacije, da napiše odmev v istem časopisu. Prilagam tudi svoje takratno pismo, ki pa, kot sem omenil, ni bilo nikoli objavljeno v GG.

Brane Virant

»Menina«

K pisanju tega sestavka me je spodbudila pesem »Menina« Valerije Skrinjar Trvrz, objavljena v 29. številki našega glasila Svobodna beseda.

Avtorica pesmi je bila naša cenjena gostja na okrogli mizi v počastitev mednarodnega dneva žena v poročni dvorani Rotovž. Pogovor z njo je vodila mag. Majda Potrata. Dogodek smo organizirali Društvo Dobrnič Maribor in Ženski forum SD. Kulturno ga je obogatil ŽPZ Nove KMB Maribor pod vodstvom Petre Kozar Bežan.

Valerija Skrinjar Trvrz ima za sabo izredno bogato in razgibano življenje, polno tudi grenkih življenjskih izkušenj in prelomnih odločitev, vendar ji pisateljska domišljija še na pragu devetdesetih ni usahnila. Rojena v Zagorju kot šesti otrok v rudarski družini je še ne petletna ostala brez matere. Tu je dokončala osnovno in meščansko šolo ter spoznavala stiske revnih knapovskih družin. V letih, ko bi morala še hoditi v šolo, je postala partizanska učiteljica,

za krajši čas bolničarka in nato šifranka. Po vojni je bila dopisnica iz cone B, potovala je po Sloveniji, nato je odšla v Beograd k Tanjugu, potem v Novi Sad in zatem v Sarajevo, ki ga je zapustila leta 1992 z zadnjim judovskim konvojem. Zdaj živi v Ljubljani.

Valerija Skrinjar Trvrz je bosansko-slovenska pisateljica slovenskega rodu. V slovenskih knjižnicah si ni mogoče izposoditi vseh njenih knjig, saj so nekatere za vedno izgubljene, nekatere pa je sama rešila pred uničenjem. Njen opus obsega deset radijskih iger za otroke, tri pesniške zbirke, dvanajst zbir kratke proze, dvanajst povesti in romanov, deset prevodov slovenskih avtorjev. Piše za mlade in odrasle bralce in je dobitnica številnih književnih nagrad.

Poleg črtic, pravljic in pripovedk za otroke, v katerih se pisateljčin izkušnji svet prepleta z domišljijem, avtobiografsko z vsakdanjim otroškim življenjem, predvsem pa s pretanjenim doživljanjem in opisovanjem narave, v prozi za odrasle pogosto tematizira boleče posledice vojn, pomanjkanja in

težkega rudarskega življenja, pa tudi stiske, osamljenost in odtujenost sodobnega človeka. Njen svet ni črno-bel, ne piše samo o zlu, ampak tudi o ljubezni, dobroti in razumevanju. Njenega pozivanja k miru, strpnosti in človečnosti ni mogoče preslišati.

Prireditve je bila dobro obiskana, še posebno ganljivo je bilo srečanje s srbcem Frančkom Bero, predsednikom ZB NOB Slovenska Bistrica, saj sta se srečala prvič po osvoboditvi, in prav tako z nekdanjo študentko iz Sarajeva, sedanjo članico nastopajočega pevskega zbora.

Udeležinke prireditve so bile zelo navdušene nad druženjem z našo gostjo, ki je kljub častitljivim letom tako doživeto povzela dogodke iz najtežjega obdobja naše zgodovine. Vesele so bile tudi podarjene vrtnice, saj je za marsikatero izmed njih bil to edini cvet ob tem prazniku.

Katica Pintarič, predsednica Društva Dobrnič Maribor

VABILO

75. obletnica ustanovitve Levstikove brigade

Po roški ofenzivi leta 1942 so se partizani zaradi bližanja zime in preskrbe pomikali bliže naseljenim predelom Slovenije. Na Rogu je tisti čas ostala Perotova četa, v kateri je bilo 20 borcev, predvsem domačinov iz Poljanske doline in Kočevarjev. Aprila 1943 je v Poljansko dolino prišla še Jurčetova četa. Združili sta se in skupaj šteli 43 mož.

13. junija je bil iz teh dveh čet in še čete Dolomitskega odreda ter čete iz Šerčerjeve brigade ustanovljen na Malem Riglju Levstikov bataljon. Njihova prva naloga je bil pohod na Hrvaško po topove. Po vseh zaprekah so jih partizani Levstikovega bataljona srečno pripeljali v Slovenijo. Potem so se nastanili v gozdu nad Starimi Žagami in opravljali raznovrstne naloge v bližnji okolici. Po kapitulaciji Italije se je Levstikov bataljon preselil kar v hotel v Dolenjskih Toplicah.

Čeprav Levstikova brigada še ni bila ustanovljena, je tovariš Kidrič 10. septembra 1943 (takrat je bilo osvobojeno Novo mesto) poklical komisarja Levstikovega bataljona Janeza Perovška k sebi in mu ukazal: »Vaša brigada

naj se takoj odpravi proti Žužemberku. Tam je okoli 500 belogardistov. Do jutri opoldne mi javite, da je Žužemberk osvobojen.« Komisar je razumel nalogo, ni pa vedel, kje je bataljon, kaj šele, kje je brigada (sam je bil namreč v Novem mestu). Begale so ga misli, kako se spopasti v utrjenem Žužemberku s 500 belogardisti, kako tako hitro zbrati brigado, kako do opoldne 11. septembra zavzeti Žužemberk. Isto nalogo kot komisar je dobil tudi komandant Levstikovega bataljona Gustav Vovk - Jurče od komandanta glavnega štaba Staneta Rozmana.

Čeprav je bilo vse več novih borcev, je bilo jasno, da je nemogoče v tako kratkem času zbrati brigado, jo urediti in kreniti v napad. Zaradi tega je štab bataljona naročil komandirjem čet, ki so se mahoma preimenovali v komandante bataljonov, naj zberejo čim več borcev, jih dobro oborožijo in krenejo čim prej nad Žužemberk. Brigada se je postrojila pred zdraviliščem in takoj krenila v boj. Ukaz o osvoboditvi Žužemberka je bil izpolnjen, ne da bi pretočili eno samo kapljo krvi.

V spomin na ustanovitev Levstikove brigade, ki ima domicil v Dolenjskih Toplicah, se bomo **1. septembra 2018** zbrali pred zdraviliščem **ob 8.30**. Tam bo kratka slovesnost. Pohodniki bodo nato krenili po pešpoti Levstikove brigade preko Dobrave, Bušince in Hriba na Mali Rigelj, od tam pa na Veliki Rigelj, kjer bo **ob 12. uri** sklepna slovesnost s pravim partizanskim golažem.

Slavnostni govornik bo predsedujoči Koordinacije veteranskih in domoljubnih organizacij Slovenije, generalmajor Ladislav Lipič.

Vabljeni, da se pohoda in slovesnosti udeležite v čim večjem številu.

Helena Miša Kulovec

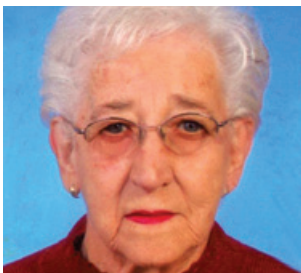

Danica Drašček

Na pokopališču v Kojsem (Goriška brda) smo se 5. marca poslovili od Danice Krašček iz Nove Gorice.

Rodila se je 2. maja 1925 v zavedni kmečki družini na Humu v Goriških brdih. Bil je to čas pod težkim jarmom italijanskega fašizma. Danica je zrasla v dekle, ki je najlepša leta svoje mladosti darovala za osvoboditev in poznejšo priključitev Primorske k matični domovini.

Na začetku leta 1942 se je vključila v delo OF in že aprila je bila skupaj z dvanajstimi sovaščani zaradi izdajstva aretirana in dva meseca je preživela v goriških zaporih. Ker ji niso mogli dokazati krivde, so jo kot mladoletnico izpustili. Toda ne za dolgo. Nadaljevala je zbiranje hrane za prve briške partizane, prinašala zdravila, šivala in pletla. Vnovič so jo zaprli marca 1943. V zaporu na Kostanjevici nad Novo Gorico je prestajala zaslisevanja, tepež, lakoto in bivanje v samici. Ob kapitulaciji Italije so se za približno 400 zapornic odprla zaporniška vrata. Takrat se je

Danica umaknila v ilegalo k obveščevalni službi OZNA v Benečijo. Ob koncu vojne je odšla z zaščitno četo v Čedad, od tam pa v Bovec, kjer je bila demobilizirana leta 1946. Za medvojno delovanje je prejela red zaslug za narod.

Ves povojni čas ostala zvesta izročilom narodnoosvobodilnega boja in kot tako so jo poznali tako v rodnih Brdih kot tudi v Novi Gorici, kjer je živela zadnjih 40 let. Pogosto je namreč prihajala v Brda, posebno na prireditve, vezane na spominske dogodke in osebe iz NOB.

Ves čas je bila aktivna članica v svoji krajevni in v območni organizaciji borcev za vrednote NOB v Novi Gorici, v Društvu vojnih invalidov severnoprimske regije, v Rdečem križu, v krajevni skupnosti. Dolga leta je bila predsednica mestne organizacije ZB Ivan Cankar, kjer je bila zelo dejavna. Organizirala je udeležbo na prireditvah, skrbela za dostojno slovo od umrlih članov s primernim nagovorom. Po osmih letih predsednikovanja je predala naloge mlajšemu nasledniku. Za svoje delovanje med vojno in po njej je dobila številna priznanja. Lani pa je bila dobitnica zlate plakete za življenjsko delo, ki jo podeljuje ZZB NOB Slovenije. Nosila je tudi naziv častne članice OZB Nova Gorica od leta 2015.

Milena Beguš

Opravičilo

V številki 32 Svobodne besede smo na strani 34 objavili v rubriki Imeli smo ljudi nekrolog za Marijo Sitar brez fotografije. Avtor zapisa je Ciril Čiro Dolar, ki se mu opravičujemo za napako.

Marija Sitar (1924–2018)

Prav tako na strani 34 smo v nekrologu Jožetu Zorčiču podpisali napačnega avtorja. Pravilno je: Martin Mlinar, predsednik ZB Hrastnik. Avtorju se za napako opravičujemo.

Kampor na otoku Rabu

75. obletnica osvoboditve koncentracijskega taborišča

Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja pri ZZB za vrednote NOB Slovenije in taboriščni odbor Rab - Gonars bosta skupaj z občino Rab pripravila spominsko slovesnost ob 75. obletnici osvoboditve fašističnega koncentracijskega taborišča na Rabu. Prireditve s kulturnim programom in nagovori bo **v nedeljo, 9. septembra, ob 11.30. uri v spominskem parku Kampor.**

Zveza borcev za vrednote NOB Kočevje pripravlja ob tej priložnosti dvodnevni obisk prireditve. S posebnim avtobusom

Pogled na osrednji spomenik v kompleksu nekdanjega taborišča Kampor

bomo potovali iz Kočevja skozi Gorski kotar in po stari jadranski magistrali do Stinice. Tam se bomo s trajektom prepeljali na otok Rab. Ob zadostnem številu prijav bo avtobusni prevoz organiziran tudi iz Ljubljane. Nastanitev bo v središču mesta

Otroci v fašističnem taborišču na Rabu

Rab, v hotelu Internacional, Obala Kralja Petra Krešimira 4, telefon 00385 51 602 000. Nedeljsko dopoldne bo prosto za dejavnosti po lastni izbiri, odhod proti Kočevju in nato proti Ljubljani pa bo ob 12. uri. Na poti nazaj je predviden enourni postanek v Selcah. V Kočevje se vrnemo predvidoma okrog 19. ure, v Ljubljano pa okrog 20. ure.

Cena na osebo je v dvoposteljni sobi 60 evrov, v triposteljni 54 in v štiriposteljni sobi 51 evrov, vključuje pa avtobusni prevoz Ljubljana–Rab–Ljubljana, nočitev, večerjo in zajtrk v hotelu Internacional. Doplačilo za kosilo v hotelu je 8 evrov.

Prijave zbiramo do prvih dni avgusta na telefonski številki 041 408 231 (Janez Maršič) in 041 686 322 (Janez Alič). Ob prijavi je treba vplačati 50 odstotkov cene aranžmaja.

Knjiga pisem

Janko Pleterški

»Zgodovina je veda o minulem življenju. In življenju, ne mrcvarjenju zgodovine, je treba pustiti čas, da nadaljuje tisto, kar je bilo dobrega, in da pušča za sabo, kar je bilo slabega. A ne v obliki dekretov o zgodovini, ne v obliki proklamacij, ki jih moramo sprejeti vsi in se to potem zlorablja.«

Razmišljanja priznanega zgodovinarja, akademika z bogatimi življenjskimi in poklicnimi izkušnjami profesorja, politika, diplomata o revizionizmu v zgodovinopisju, o državi in državnosti, suverenosti in samoodloč-

bi ljudstva, o revoluciji, pomenu mednarodnega zavzemanja, o odgovornosti, totalitarizmu in instrumentalizaciji pietete, o času odločitev ter o pozabi srčne kulture, ki je bila nekoč – in h kateri posredno, z načinom svojega pisanja, tudi poziva – pomembna vez v

razpravljanju zgodovinarjev in je omogočala, da kritična misel ni bila snovana in dojeta kot osebno obračunavanje in instrumentalizacija.

V pismih, ki jih je pisal sodobnikom in kolegom ali jih naslavljal na javnost kot pisma ne ravnodušnega bralca in zgodovinarja, sežema ugotovitve iz vsega svojega življenja, ki jih zaznamujeta ostrina uma in zavezanost resnici. Želi si, da bi bila ta pisma za jutrišnji dan. Bralcem dajejo ogromno podatkov, razlag in uvidov, ki jih ne dobijo v sodobnih zgodovinskih knjigah, učbenikih, množičnih medijih ipd., zato je knjiga še toliko bolj dragocena. Spremno besedo je prispeval Matjaž Kmecl, naslovnico pa Tinka Volarič.

Zbirka: Previharimo viharje

235 strani, mehka vezava, 288 g

Format: 14 x 21 cm

Uredili: Zdenko Čepič,

Nevenka Troha in Tanja Velagič

Izdala in založila: Založba Sophia

Naklada: 400 izvodov

Cena: 18 evrov

Fašizem za Butalce

Miloš Ivančič

Združenje protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov Koper je maja letos izdalo knjigo z naslovom Fašizem za Butalce avtorja Miloša Ivančiča. Kot pravi avtor, hoče bralca predvsem ozavestiti o tem, kaj je bil tisti zgodovinski fašizem, ki so ga danes politiki in njim podrejeni novinarji že večkrat popolnoma prebarvali. Želi bralcu razkriti genezo fašizma, razložiti, kako je preživel vojni poraz, pojasniti njegove nove pojavne oblike, tudi nove mutirane klice posameznih preživelih gradnikov, ki so danes videti popolnoma nenevarni, a se lahko znova zlijejo v starim grozotam podobne ali popolnoma nove oblike fašizma.

»Ta knjiga ni znanstveno delo, to je le plod mojega znanja, dela in osebnih

Fašizem ni bil samo odgovor na boljše vizem, ampak predvsem na vračanje kapitalizma k izvornim idejam liberalizma. Danes lahko trdimo, da je prav kapitalizem največje nasprotje humanizma.

izkušenj. Študiral sem novinarstvo in se poglobljajal v sociologijo, ekonomijo, zgodovino in pravo, delal pa sem kot novinar, urednik in odgovorni urednik, že kot študent pri raznih časopisih in Radiu študent, nato pa dolga leta na Radiu Koper. Ukvarjal sem se z razvojem radija kot medija in interneta,« pravi avtor o delu in sebi. Poleg številnih radijskih oddaj je napisal tudi več knjig, med katerimi posebej priporoča Peruti tržaškega aborigina (Združenje protifašistov Koper, 2011), Primorska dežela (Društvo TIGR, 2013), Črne češnje (Založba Libris, 2013) in Roža Osapska (Založba Sophia, 2015). Pestra pa je tudi njegova e-knjžnica na spletnih straneh pod ISSUU.COM <http://issuu.com/milos-ivancic>.

DOBITNIKI JUBILEJNIH PRIZNANJ OB 70-LETNICI ZB

na slavnostni seji predsedstva
4. julija 2018 v Muzeju novejši
zgodovine Slovenije

1. dolgoletni predsednik Zveze borcev, zdaj častni predsednik, dobitnik najvišjega priznanja, listine ZB
Janez Stanovnik

2. nekdanji predsednik ZZB, dobitnik listine
Božidar Gorjan - Bogo

3. član Sveta, dobitnik listine ZB
Bogdan Osollnik

4. udeleženec 1. kongresa ZZB
Drago Plešivčnik

5. udeleženec 1. kongresa ZZB
Jože Korošec

6. borec NOB in poveljnik partizanskih enot, dobitnik listine ZB
Franc Sever - Franta

7. član Sveta in pisec številnih knjig o NOB, dobitnik zlate plakete in listine ZB
dr. Marko Vrhunec

8. heroj Starega piskra, dobitnik zlate plakete in listine ZB
Ivo Grobelnik

9. partizanska zdravnica, zdravnica humanitarka, intelektualka, dobitnica zlate plakete in listine ZB
dr. Zora Konjajev

10. nekdanji dolgoletni predsednik Mestne zveze ZB NOB Ljubljana, zdaj častni predsednik, dobitnik zlate plakete in listine ZB
Janko Heberle

11. predsednik ZB NOB Slovenska Bistrica, dobitnik zlate plakete in listine ZB
Frančišek Bera

12. akademik, pisatelj, podpredsednik Zveze, dobitnik najvišjega priznanja, listine ZB
dr. Matjaž Kmecl

13. član Sveta ZB, dobitnik listine ZB
dr. Marjan Žnidarič

14. član sveta ZB in dobitnik zlate plakete ZB
Andrej Marinc

15. član sveta ZB in dobitnik zlate plakete ZB
Franc Godeša

16. član sveta ZB in dobitnik zlate plakete ZB
Štefan Cigoj

17. član Sveta ZB
Zvone Dragan

18. član Sveta ZB, dobitnik zlate plakete in listine ZB
Lado Kocijan

19. član Sveta ZB
Boris Kovšca

20. nekdanji predsednik organizacijskega odbora po poteh partizanske
Jelovice Drago Štefe

21. predsednik ZB NOB Črnuče, dobitnik zlate plakete ZB
Rudi Vavpotič

22. nekdanji član predsedstva Zveze, odgovoren za spomeniško varstvo in muzealstvo, dobitnik zlate plakete ZB
Janez Kos

23. dolgoletni predsednik Društva piscev zgodovine NOB in nekdanji član predsedstva, dobitnik zlate plakete ZB
Frane Pečelin

24. predsednica Mestne Zveze ZB NOB Ljubljana in predsednica združenj ljubljanskega območja, dobitnica zlate plakete ZB
Julijana Žibert

25. predsednik društva ukradenih otrok, dobitnik srebrne plakete ZB
Janez Žmavc

26. nekdanji dolgoletni predsednik TO Rab-Gonars, dobitnik zlate plakete ZB
Herman Janež st.

27. nekdanja dolgoletna predsednica TO Auschwitz, dobitnica zlate plakete ZB
Sonja Vrščaj

28. dolgoletni predsednik TO Mauthausen in Mednarodnega komiteja Mauthausen, dobitnik zlate plakete ZB
Dušan Stefančič

29. nekdanji dolgoletni predsednik Koordinacije žrtev vojnega nasilja, dobitnik zlate plakete ZB
Hardvik Pirnovar

30. nekdanji dolgoletni predsednik TO Neuengamme, dobitnik zlate plakete ZB
Miloš Poljanšek

31. KoDVOS Zveza veteranov vojne za Slovenijo

32. Zveza policijskih veteranskih društev SEVER

33. Zveza društev vojnih invalidov Slovenije

34. Zveza slovenskih častnikov

35. Zveza društev generala Maistra

36. Zveza civilnih invalidov vojne Slovenije

37. Zveza društev in klubov MORiS

38. Društvo TIGR Primorske

39. Organizacije iz tujine Zveza ko-roških partizanov

40. ANPI – VZPI (Vsedrjavno združenje partizanov Italije)

41. Zveza vojnih invalidov NOV Trst

Miha Butara

častnik, veteran vojne za Slovenijo, *na spominski slovesnosti v Češnjicah 10. junija 2018:*

»Dovolite mi, da vas še enkrat vse skupaj prav lepo pozdravim in se zahvalim predsedniku borčevske organizacije iz Kamnika Dušanu Božičniku za povabilo na današnjo spominsko slovesnost. Več razlogov je, zakaj me današnja slovesnost preveva s prav posebnimi občutki zadovoljstva. Prihajam v okolje, v katerem se spoštljivo vrednoti čas, ko se spominjamo pomembnih dogodkov iz zgodovine, ki so med drugo svetovno vojno vaše kraje v boju za svobodo močno zaznamovali s pokončno držo.

Ta vaša tradicionalna spominska slovesnost ima že vrsto let mednarodno razsežnost s sodelovanjem predstavnikov ambasade ZDA. To je pomembna občinska slovesnost in obenem tradicionalno, tovariško in prijateljsko srečanje naprednih ljudi, ki vas veže duh uporništvu, odločnosti in ljubezni do domovine.

Hkrati je to svojevrstna povezava med prebivalstvom, in to prav tu, kjer so se med drugo svetovno vojno na širšem območju Tuhinjske doline in njenega zaledja gorate in razpotegnjene Menine planine izvajale pomembne bojne akcije partizanskih borcev za obrambo slovenskega naroda in za svobodo.

Težki, a hudi boji z nacističnim okupatorjem in njegovimi pomagači, domobranci, so pustili za sabo krvavo sled množice padlih, ustreljenih in zverinsko pobitih borcev ter številnih domačinov. Prav tako zavezniških domoljubov, borcev za svobodo sveta, med katerimi so bili na strani slovenske partizanske vojske tudi predstavniki zavezniških sil.

Takrat v tistem težkem in odločilnem času za ves svet smo doživljali divjanje nacizma in fašizma v vsej okupirani Evropi. Takrat je slovenski narod zmogel toliko moči in odločnosti, da se je pod okriljem Osvobodilne fronte slovenskega naroda organizirano uprl okupatorjem, ki so razkosali našo domovino.

Naše nepopustljivo delovanje je dajalo pečat narodovemu obstoju in postopoma utrjevalo velike zgodovinske odločitve, ki so močno vplivale na delovanje njegove samostojnosti in neodvisnosti ter na utrjevanje našega nacionalnega ponosa.«

Franc Ekar

gospodarstvenik, alpinist, *na spominski slovesnosti ob 106. obletnici rojstva Lojzeta Dežmana - Branka v Lobnici 16. junija 2018:*

»Prisrčno in tovariško pozdravljeni, spoštovani pohodniki, tovarišice in tovariši iz vseh članic ZB NOB Kranj, domačini s Kokrice ter prijatelji in sorodniki partizana Alojza Dežmana - Branka, vodje partizanske tehnike Jošt, ki je bil 13. januarja 1945 na vhodnih vratih te tiskarne neoborožen in brez kakršne možnosti obrambe ubit z domobranksko kroglo.

Lahko smo veseli, pa tudi ponosni in zadovoljni, da se tudi v sedanjem negotovem času in neznane prihodnosti še vedno trdno in neomajno spominjamo žrtev in žrtvovanj plemenitih oseb, ki so se v času vojne vihre druge svetovne vojne uprle nekajkrat močnejšim in številnejšim okupatorskim silam in oblasti. Uprle so se z vso močjo in z narodnozavedno slovensko pripadnostjo ter se bojevale za ohranitev in osvoboditev slovenstva pa tudi za končanje zasužnjevanja in izkoriščanja delavstva od tujega, pa tudi »domačega« kolaborantskega kapitalizma.

Preddvor je že 8. aprila 1941 zasedla vojaška nemška oblast in kraj je postal sedež okupacijske občine ter vsega tega okoliša, kar je trajalo vse do 9. maja 1945, do konca druge svetovne vojne. Celotno območje doline Kokre je takrat spadalo pod to občino. Začeli so se popolno ponemčevanje in asimilacijski procesi z germanskimi okupacijskimi usmeritvami. Prvi ukrep je bil prepoved slovenske besede in pisanja, nato pa deportacije zavednih domačinov. Prvi so bili izgnani in deportirani slovensko zavedni učitelji in župnik. Tudi dolini Kokre ni bilo prizaneseno, kajti že prvi mesec okupacije je bila v Kokri uničena in požgana slovenska knjižnica.

Okupacijske oblasti so se za vsako dejanje upora, sabotaže ali oboroženega boja kruto in surovo ter barbarsko maščevale s požigi in streljanjem nedolžnih talcev. Kokra pa je kljub nevarnostim postala zatočišče partizanstva in narodnoosvobodilnega gibanja z nameščanjem bolnišnic, kurirskih točk in tras ter različnih delavnic in tiskarskih tehnik. Žal se je v juliju 1942 zgodil genocid nad vaščani, ko so nacisti požgali celotno vas z župniščem, kmetijami in hišami vred. Ljudi pa so pobili in zažgali.«

Aljaž Verhovnik

generalni sekretar ZZB za vrednote NOB Slovenije, *na slovesnosti pri Peršmanu v Avstriji 24. junija 2018:*

»Evropska unija je bila nekaj let po najhujši vojni v zgodovini človeštva ustanovljena prav z namenom trajnega miru in okrepljenega gospodarskega sodelovanja med državami članicami. Zato po toliko letih uspešne širitve Unije bode v oči dejstvo, da so se njene notranje meje spet začele zapirati, in to s poostrenimi mejnimi kontrolami ter celo z bodečo žico. Takšna dejanja ne morejo biti v ponos združeni Evropi, zlasti pa ne spodbujajo k mirnemu sobivanju med narodi Evrope. Vzrok za to so tudi vzponi raznih ekstremističnih desničarskih strank v različnih evropskih državah, ki malikujejo simbole nacizma in fašizma. Kot da smo že pozabili na krutost vojne in mnoge žrtve! Ali se res nismo naučili, da nasilje prinaša še hujše nasilje? Brez mirnega urejanja konfliktov in s podpihovanjem sovraštva med narodi drvimo v negotovo prihodnost. Tudi v obdobju pred drugo svetovno vojno je bilo stanje v Evropi takšno. Na oblast so celo legalno prišle ekstremistične politične stranke, ki pa so z vzvodi oblasti hitro zbežljale in zakuhale najhujšo morijo v zgodovini človeštva.

Kot predstavnik mlade generacije cenim prispevek borcev, ki so se nečloveškim idejam »nadnarodov« uprli. To so storili, četudi so vedeli, da je njihovo izhodišče v smislu vojaške opreme neprimerljivo slabše od okupatorjevega. V boj pa jih je vodilo neutrudno upanje na svobodo in mir. Številni od teh herojev niso dočakali svobode, njihovi grobovi pa so raztreseni po poljih in gozdovih, ne samo v Sloveniji, temveč tudi zunaj današnjih meja, tudi v Avstriji.

Slovence je leta 1920 ločil nesrečni plebiscit. Ironično pa je prav vojna ponovno povezala Slovence na tej in na oni strani meje, saj partizansko odporiško gibanje, ki ga je vodila Osvobodilna fronta, ni poznalo meje. To je delovalo na celotnem območju slovenske narodnostne meje. Slovenski partizani, katere danes v Avstriji zastopa Zveza koroških partizanov, so na današnjih avstrijskih tleh tudi predstavljali edini organizirani odpor zoper nacističnega okupatorja.«

dr. Maca Jogan

članica Sveta ZB, na slavnostni seji predsedstva ZB Slovenije v Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani 4. julija 2018:

»Spregovoriti ob 70. obletnici ustanovitve ZB, zdaj ZZB za vrednote NOB, je velika čast, a še večja odgovornost. Po veliki slovesnosti na Kongresnem trgu, po vrsti srečanj in proslav v različnih

krajih Slovenije, po odlični in jedrnatih zloženki ni preprosto povedati še kaj več ali kaj novega. Zgodovinske okoliščine, ki so spodbudile odločitve o nastanku te organizacije, in njena od zdaj prehojena pot so nam zelo dobro znane; vemo tudi, kako so se uresničevali cilji ZB v prvih štirih desetletjih in kako v zadnjih treh, ko sta se ob razburkanem in večinoma neprijaznem zunanjepolitičnem okolju pojavila tudi silovito notranjepolitično neurje in pravi protipartizanski cunami. Ves čas obstoja je ZB ostala v prvih vrstah obrambe humanih vrednot, ki so se z NOB potrdile in utrdile v skrajno krutih in surovih razmerah okupiranega slovenskega naroda od leta 1941 do 1945.

Njihov skupni imenovalec, ki je povezoval svobodoljubne in rodoljubne ljudi tako v času boja s puško in pesmijo kot pozneje v ustvarjanju konkretnih razmer za življenje, se je glasil »za svobodo in kruh«. To so s štirimi besedami izražene težnje po odporu zoper vsestransko iztrebljenje slovenstva (fizično in duhovno), za nacionalno osvoboditev ter samostojno (državno) odločanje, ki jih je dodatno okrepila Cankarjeva napoved Narod si bo sodbo pisal sam!. Uresničevanje te napovedi vključuje vrednote, ki so se »izkristalizirale v neizmernem trpljenju – borcev, izgnancev in izseljencev, taboriščnikov in zapornikov, pogorelcev, ukradenih otrok, ustreljenih in obešenih talcev, vseh mučencov slovenstva, kot je poudaril Janez Stanovnik 27. aprila 2012 na Kongresnem trgu v Ljubljani; tedaj je tudi opozoril, da so se v tem odporu rodili temelji suverene državnosti; v odporu sta se krepila nacionalni ponos in odporniška samozavest, ki nam je pol stoletja kasneje omogočila osamosvojitve domovine. /.../ Odpor je vodila Osvobodilna fronta slovenskega naroda, ... /ki/ si je v programu postavila ljudsko demokracijo kot obliko vladavine po narodni osvoboditvi.«

dr. Tit Turnšek

predsednik ZZB NOB Slovenije, ob 70. obletnici ustanovitve organizacije 1. julija 2018 na Kongresnem trgu v Ljubljani:

»Ko je bila stiska najhujša, je Slovenija stopila skupaj, izločila odpadnike in zmagala. Bojevala se je za življenje, svobodo in pravičnost. Spopadla se je z okupatorji, povezala se je z za-

vezniki, ustanovila Osvobodilno fronto, svojo državo v okupirani deželi. Vsa Slovenija je v osvobodilnem boju dihala z vrednotami, ki jih še kako potrebujemo tudi danes. In zato smo se zbrali, ko proslavljamo 70-letnico Zveze borcev

Skupaj se spominjajmo časa, ko se je Slovenija uprla fašizmu in nacizmu. Upor je bil spontan, OF je združila vse svobodoljubne ljudi Slovenije. Bila je humana in je gledala v prihodnost. Partizansko zdravstvo, šolstvo, kultura, kaj vse je živelo skrito pred okupatorji in njihovimi domačimi sodelavci! Nič ni bilo nemogoče. V hudih razmerah so reševali ranjence in tudi zavezniške letalce, ki še danes izražajo svojo hvaležnost. OF je postavila v temeljnih točkah zelo jasen program prihodnje slovenske države.

Sredi vojne vihre je leta 42 izšla pesniška zbirka Mateja Bora: Previharimo viharje. Pokrajinski odbor OF za Gorenjsko je izdal leta 44 ob stoti obletnici prve izdaje Zdravljico Franceta Prešerna. Ustanovljale so se kulturne skupine. Ustanovili smo gledališče. Nikjer v Evropi v nobenem odporniškem gibanju ni bilo nič podobnega. In naš boj za svobodo pred davnimi leti ne bo nikoli pozabljen. To smo dolžni vsem borcem, ki so dali življenje za našo prihodnost.

Leta 1948 je bila domovina znova resno ogrožena. Jugoslovanski komunisti so se uprli ukazu informbiroja, uprli so se totalitarizmu. Branili smo svojo pravico, da sami odločamo o svoji usodi. Znašli smo se osamljeni med dvema blokoma. Grozila je nevarnost nove vojne.«

**Vsi govori so v celoti
objavljeni na spletni strani
www.svobodanabeseda.si**

Milena Zupančič

gledališka in filmska igralka, na slovesnosti v spomin herojinji Drini na Velikem Polju 12. junija 2018:

»Že Taras Kermauner je nekoč zapisal: 'Najhujši zločin je izbris spomina.' Žal se v današnjem času vse prepogosto srečujemo s tako imenovano izgubo spomina pri posameznikih, in

kar je še mnogo huje, s poskusi, da bi v celotnem narodu izbrisali iz spomina tisti del naše zgodovine, ko so se naši predniki z junaštvom brez meja, za katero pravi Kocbek, da je poleg svetosti najintenzivnejša človekova stopnja, spustili v boj z okupatorjem in nas rešili pred izbrisom z zemljevida sveta. Narod brez zgodovine je pozabljen narod. Nihče nam nima pravice predpisati kolektivne pozabe. Nekoč je pisatelj Radek Knapp rekel: »Če nas Slovane kaj odlikuje, potem je to ljubezen do lastnega naroda. S tem ni mišljeno samo otroštvo, temveč vsa naša preteklost.«

Oholo in napačno je razmišljanje: svet se začneja z mano (z nami) in zdaj. Zločin je brisati iz šolskih učbenikov posamezna poglavja iz zgodovine, zločin je odstranjevati ali uničevati katerekoli spomenike. Spomeniki nam razkrivajo dogodke, da lažje razumemo življenje in utrip današnjega časa, pa ne le mi, ampak tudi neznanji popotniki z različnih koncev sveta, ki obiščejo naše kraje. Ti neznanji popotniki bodo spoznali, da so za ta naš lepi konček sveta izjemni posamezniki žrtvovali svojo mladost in življenje. Veliki razlagalci zgodovine se pogosto ne zmenijo zanje in za njihove zasluge.

Iz leta v leto je manj tistih, ki so sodelovali v zgodovinskih bojih proti fašizmu. Ti osiveli in od življenja izčrpani partizani so zdaj za nas edini še resnični in prijemljivi spomin na drugo svetovno vojno. Moramo jim povedati, da jih spoštujemo in da, ko bodo odšli od nas, ne bodo ostali izgubljeni v zgodovini.

Seveda je popolnoma razumljivo, da imajo danes mladi svoje idole, da se zgledujejo po junakih današnjega časa. Vseeno pa bi bilo prav, če bi poznali tudi ime Mihaela Škapin - Drina (1922–1943). Veličino narodne herojinje je seveda danes težko razložiti mlademu človeku, ki se je rodil v času globalizacije sveta, v katerem so vrednote predvsem širitev proizvodnje, trgov in povezav, ki so nujne za gospodarsko rast.«

91 let
**Emila
Hrvatina**

// PIŠE: **Karmen Grmovšek, hči**

Pred kratkim je svoj 91. rojstni dan praznoval naš oče Emila Hrvatin, borec Gubčeve brigade, član in predsednik zveze borcev v Šmarjah, član in predsednik društva upokojencev, dobitnik številnih priznanj in odlikovanj, med drugim tudi najvišjega priznanja slovenske borčevske organizacije. Rodil se je 16. junija 1927 v istrski vasi Šmarje pri Kopru kot drugorojeni sin Jožeta in Antonije Hrvatin. Že kot otrok je občutil težko življenje na naši trpeči istrski zemlji, ki je bila dolga leta pod italijanskim jarmom. Ko je bil star 15 let, se je pridružil gibanju OF. Leta 1943 je bil poslan v Črnomelj, od tam pa je bil kot najmlajši borec razporejen v Gubčevo brigado. Sodeloval je v številnih bitkah in občutil težke izgube soborcev. Bil je tudi eden izmed tistih borcev, ki so vkorakali v mesto Trst in ga osvobodili. V vojaški službi je bil do leta 1949, zatem pa se je zaposlil v okrajnem komiteju, kjer je nadaljeval šolanje in ga uspešno končal. Njegovo delo se je nato nadaljevalo na Zavodu za socialno zavarovanje, od tam pa je odšel v Mehanotehniko Izola, kjer je bil zaposlen 20 let. Po preselitvi iz Izole v Ljubljano je opravljal delo predstavnika podjetja Metalpromet Rijeka. Svoje delo je končal z upokojitvijo leta 1985. Po upokojitvi se je z družino preselil iz Ljubljane v rojstno vas Šmarje, kjer prebiva še danes.

Danes preživlja mirne trenutke svojega življenja v krogu svoje družine in prijateljev. V njem pa še vedno bije duh za pravično in pošteno Slovenijo, kot takrat, ko je prvič stopil v partizanske vrste!

Še na mnogo let, dragi oče!

90 let
**Marice
Pivčanove**

// PIŠE: **Olga Knez**

V kraški vasi Šmarje pri Sežani je 90. list v bogatem razgibanem življenju s številnimi pretresi, predvsem pa z veliko ljubezni do družine, obrnila Marija Filipčič, za prijatelje in znanca Marica Pivčanova.

Marica se je rodila 2. marca 1928. leta v Hruševici kot četrtri otrok v kmečki družini, ki je štela sedem otrok in imela enajst družinskih članov. Že kot otrok je delala »žrnade« na tujih kmetijah, zgodaj vstajala in pasla krave. Brat Slavko, ki je bil komandir 1. čete primorskega bataljona, je umrl 23 let star v bitki. Oče je bil intendant za vas v času NOB, mati pa je kuhala za partizane.

Marica se še dobro spominja dogodkov, ko so Nemci zasedli Štanjel, partizani pa so ga požgali. Med NOB je bila kurirka in pravi, da so ves čas vojske trpeli strah, pomanjkanje in žalost. Dobro se spominja tudi partizanskega napada v Dovcah na Nemce, ki je potekal na svečnico 2. februarja 1944, ko je umrlo 23 Nemcev in sedem partizanov, med njimi tudi njen brat Slavko Krt. Potem so se Nemci maščevali in zažgali Komen, Tomačevico in Mali Dol, ljudi pa odpeljali v Nemčijo. Po koncu vojne je bilo boljše življenje, a kljub temu je bila vedno predana delu. Poročila se je leta 1948 z 12 let starejšim Ladijem Filipčičem, s katerim sta vzgojila dva sinova, Slavka in Žarka. Leta 1970 sta odprla vaško gostilno, ki je zaradi dobre kraške kuhinje privabljala goste od blizu in daleč vse do leta 1984, ko se je Marica upokojila. Še posebno je ponosna na svojih pet vnukov in prav toliko pravnukov. Slavje ob okroglem jubileju so imeli v gostilni Pri mlinu v Dolenji vasi in na njem sladka torta in kapljica rujnega terana prav gotovo nista manjkali.

95 let
**Viktorja
Šafariča**

// PIŠE: **Marjan Šafarič**

Še ga lahko vidimo na njegovem traktorju ali z motorno žago v roki, do lani pa se je še vozil s svojim osebnim avtom. Vedno je dobre volje. Letos je 21. aprila praznoval že svoj 95. rojstni dan. Rodil se je davnega leta 1923 na Petanjicah kot sin lastnika manjšega mlina na reki Muri. Oče ga je zelo mladega poslal v avstrijsko Radgono v večji mlin, da se izuči in pridobi več izkušenj za delo mlinarja. Ker je bil priden, ga je sama lastnica mlina poslala v mlinarsko šolo v Lipnico. Po končanem šolanju je nadaljeval delo pri njih. Medtem pa je lastnica kupila tovorno vozilo za potrebe mlina in Viktor je naredil še izpit za tovornjak in si pridobil veliko izkušenj. Med tem pa se je že močno razplamtela II. svetovna vojna. Ostal je v Radgoni, ker ga je lastnica varovala pred mobilizacijo v nemško vojsko, doma pa bi bil mobiliziran v madžarsko vojsko. Proti koncu vojne, ko so vzdolž reke Mure potekali hudi boji med Nemci na desnem bregu in Rdečo armado na levem bregu, so nemške granate zadele njihov domači mlin, ki je do konca pogorel.

Pozimi leta 1945 je Viktor prišel domov in aprila, ko je bila ustanovljena Prekmurska četa, se je tej priključil in tako sodeloval v zaključnih bojih na Koroškem. Takoj so ga uporabili kot voznika tovornjaka za prevoz vsega, kar je Prekmurska četa v tem času potrebovala. Po vojni pa so ga zadržali še 3 leta v tedanjem KNOJ-u, Korpusu narodne osvoboditve Jugoslavije, ker je bil zaupanja vreden voznik. Korpus je takoj po vojni imel nalogo varovati novo nastale meje med Jugoslavijo, Avstrijo in Madžarsko. Ko si je Viktor ustvaril družino, je kmetoval na svoji kmetiji, bil spet voznik v zadrugi in še opravljal delo za Hidrometeorološki zavod Slovenije, in sicer je vsak dan jemal vzorce vode iz Mure, saj je bil tudi izkušen čolnar. Danes živi mirno življenje skupaj s svojim sinom. Rad pride tudi med člane naše KO ZB Tišina, katere član je že od njene ustanovitve.

Polom pri Kočevju

Združenje borcev za vrednote NOB Kočevje skupaj z odborom XVIII. divizije vabi na srečanje v spomin na ustanovitev in boje jurišnega bataljona XVIII. divizije v Suhi krajini in na obletnico roške ofenzive, ki bo v Polomu pri Kočevju **soboto, 4. avgusta 2018, ob 11. uri**.

Spominski dogodek bomo zaznamovali z bogatim kulturnim programom. Ob 9.30 bo polaganje vencev v spominskem parku na pokopališču v Starem Logu. Ob krajšem kulturnem programu bodo vence položile delegacije KO ZB Stara Cerkev, ZB Novo mesto in knjižnica Mirana Jarca Novo mesto. Ob 10.30 bo polaganje venca ob spomeniku padlih v Polomu. Po slovesnosti bo tovariško srečanje.

Organizacijski odbor

Vabilo na Graško goro

V **soboto, 25. avgusta 2018**, bo na Graški gori spominsko srečanje borcev, planincev, brigadirjev in veteranskih organizacij. Proslava se bo začela **ob 11. uri**. Organizirali bomo avtobusni prevoz. Avtobus bo odpeljal ob 8. uri izpred Hale Tivoli. Prijave zbiramo do 20. avgusta 2018. Cena prevoza je 10 evrov. Informacije in prijave: Danica Dolničar, tel. 051 420 919.

ZZB NOB Ljubljana

Vabilo na Vodiško planino

Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica vabi **v soboto, 4. avgusta 2018**, na spominsko slovesnost ob 77. obletnici ustanovitve Čankarjevega bataljona in ob prazniku občine Radovljica. Spominska slovesnost s kulturnim programom bo **ob 11. uri** pri Partizanskem domu na Vodiški planini (Jelovica). Slavnostni govornik bo Jože Mencin, predsednik Policijskega veteranskega društva Sever Gorenjska.

Za dolgoletno prizadevno delo v organizaciji Zveze borcev bo Oktetu LIP Bled - KUD Zasip podeljena plaketa Zveze borcev za vrednote NOB Slovenije. Ob 70. letnici Zveze borcev za vrednote NOB Slovenije pa bodo članom Območnega združenja borcev za vrednote NOB Radovljica podeljena posebna priznanja za ohranjanje spomina na vrednote NOB ter aktivno, prizadevno in dolgoletno delo v organizaciji.

Organiziran bo avtobusni prevoz iz Krnice ob 8. uri in ob 8.30 iz Radovljice.

Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica

Žlan v Bohinju

Krajevna organizacija ZZB za vrednote NOB Polje Bohinj v sodelovanju z Občino Bohinj vabi v soboto, **11. avgusta 2018 ob 13. uri** na prireditveni prostor pri stanovanjski hiši Žlan št. 2 v Bohinju na že deveto proslavo v počastitev prvega padlega talca v Bohinju, Franca Podlipnika, in vseh bo-

hinjskih žrtev druge svetovne vojne. Po krajšem kulturnem programu in slavnostnem nagovoru bo prijetno druženje ob hrani in pijači. Vabimo vse, ki ohranjate vrednote NOB, da se nam pridružite.

Organizatorji

Ob dnevu spoštovanja vrednot NOB na Ptujskem

Mestna občina Ptuj in Območno združenje borcev za vrednote NOB Ptuj vas v sodelovanju z Območnim združenjem veteranov vojne za Slovenijo Ptuj, policijskim veteranskim društvom Sever Maribor, Društvom generala Maistra Ptuj, Območnim združenjem slovenskih častnikov Ptuj, Klubom brigadirjev Ptuj in Društvom vojnih invalidov Ptuj vabi na spominsko slovesnost v počastitev 70. obletnice ustanovitve Zveze borcev ob dnevu spoštovanja vrednot NOB na Ptujskem **v soboto, 4. avgusta 2018, ob 11. uri** na ploščadi pred Gimnazijo Ptuj. Slavnostna govornica bo dr. Maca Jogan, zaslužna prof. Univerze v Ljubljani. Dobrodošli!

Branka Bezeljak, predsednica, OZ borcev za vrednote NOB Ptuj

Miran Senčar, župan Mestne občine Ptuj

Zahvala

Popravilo letnic ob dveh padlih na pokopališču Bled

Najlepše se zahvaljujem vsem vam, ki ste pripomogli in izvedli projekt spremembe in poprave napačno navedenih letnic rojstva in smrti z zamenjavo nagrobnega spomenika pri dveh sorodnikih, Jaki in Jožetu Bernardu, na partizanskem pokopališču na Bledu.

Nova podoba popravljenega spomenika

Štefan Korošec, iskrena hvala vam za vso mediacijo in izpeljavo projekta. Zahvaljujem se Infrastrukturi Bled in občini Bled.

Lep pozdrav,
Nejc Plečko

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE OD 1. 7. DO 31. 7. 2018

1. Predsedstvo

Člani predsedstva so se udeležili:

- 1.7. proslave ob 70. letnici obstoja ZZB za vrednote NOB Slovenije na Kongresnem trgu v Ljubljani,
- 4.7. slavnostne seje predsedstva ob 70. letnici obstoja ZZB za vrednote NOB Slovenije v Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani,
- 6.7. slavnostne akademije ob 70. letnici obstoja ZZB za vrednote NOB Slovenije v Brežicah,
- 7.7. spominske slovesnosti ob 73. obletnici legendarnega preboja iz sovražnikovega obroča in 75. obletnici ustanovitve IV. operativne cone za Štajersko na Menini planini,
- 7.7. tradicionalnega srečanja ob dnevu borca na Srminu;
- 7.7. spominske slovesnosti ob obletnici partizanskih bojev z italijanskim okupatorjem pri Taborski steni,
- 8.7. slovesnosti v spomin na veliko zborovanje v Kožbani,
- 12.7. prireditve ob dnevu Črne gore v Ljubljani,
- 13.7. prireditve v okviru pohoda veteranskih organizacij na Triglav na Kredarici,
- 14.7. 33. zaključne prireditve pohoda veteranskih organizacij na Triglav na Rudnem polju na Pokljuki,
- 14.7. tradicionalnega srečanja borcev v počastitev 77. obletnice ustanovitve Prve trboveljske partizanske čete na Vrheh,
- 21.7. spominske slovesnosti v spomin na padle narodne heroje Jevtiča, Kavčiča in Šaranoviča v Podšumberku.

2. Kolegij predsednika

Vsak torek, razen prvega v mesecu

3. Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja

4. 7. Priprave na proslavo ob 75. obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Kampor na otoku Rab.

Prepoznavanje internirancev, iskanje svojcev

Koncentracijsko taborišče Casoli

Casoli je bilo eno izmed številnih koncentracijskih taborišč, ki jih je italijanski režim ustanovil po vstopu Italije v vojno. V abruškem mestecu Casoli (pokrajina Chieti v Abruzzih) so na spominskih ploščah vklesana imena 218 internirancev tamkajšnjega koncentracijskega taborišča, ki je delovalo od julija leta 1940 do septembra 1943. Poleg Slovencev in Hrvatov ter Italijanov so bili tam predvsem Judje (108).

// BESEDILO: **Alenka Božič**

Na spletni strani campocasoli.org so javno dostopne elektronske preslikave osebnih dokumentov, razvrščenih v svežnje in mape. Med interniranci so bili tudi:

Ljubo (Ljubivoj) Ravnikar, rojen 19. septembra 1905 v Ljubljani, umrl 31. julija 1973 v Kranju. Bil je slikar, scenograf, opremljevalec revij, knjig, avtor logotipa TIGR, eden pomočnikov vojaškega vodje organizacije Danila Zelena, idejni somišljenik, umetniški sodelavec Ferda Delaka. V internaciji je ustvaril bogat opus risb in akvarelov. Z izborom je opremljeno tudi kronikalno delo F. Mikuletiča *Internatititis* (Goriška Mohorjeva družba, Gorica 1974). Bil je v več zaporih, italijanskih in nemških taboriščih, domov se je vrnil s prekomorci.

Vladimir Knaflič, rodil se je 13. januarja 1888 v Šmarjah pri Jelšah, odvetnik v Ljubljani, politično dejaven in ugleden mož, strokovni pisec, tesen sodelavec Henrika Tume. Interniran je bil v Corropoliju, Casoliju, januarja leta 1943 je bil priveden na otok Ponza. Družina je po več kot desetletju dobila od slovenskih oblasti najverjetneje izmišljena uradna datum in kraj smrti. V literaturi in na spletu se datumi in kraji njegove smrti precej razlikujejo. Iz taborišča se je morda vračal prek Visa.

Fortunat Mikuletič, rojen 26. julija 1886 v Trstu, umrl je 17. septembra 1965 v Ljubljani. Aretiran je bil v Ljubljani, odvetnik, politično dejaven, prevajalec, pesnik, pisatelj. V Gorici je leta 1974 izšla njegova blago ironična, duhovita kronika internacije v Corropoliju in Casoliju z naslovom *Internatititis*, ki hote ni strogo dokumentarna. Kje je gradivo za knjigo in morebitno drugo gradivo,

prineseno iz taborišča (sestavljal je med drugim razne prošnje sojetnikom), še ni jasno. Hranila ga je pokojna hčerka Sonja Mikuletič Sancin. Kot odvetnik je služboval na Bistriškem, v Trstu, Celju, Ljubljani, Bil je narodnjak, nekaj časa tudi urednik tržaške *Edinosti*. Pokopan je v Kopru.

Franc Kržič, rojen v Borovnici. Franc Kržič je bil pred vojno v mornarici podčastnik, bil je komunist, pozneje spomeničar. Franc Kržič je popravljal golide za ves Casoli, rezljal škatle za cigarete, popravljal peči, umivalnike, očala, stolice, okna, vrata.

V *Internatitisu* Mikuletič omenja **Antona Žetka** iz Senožeč (po spletnem dosjeju je bil doma v Ložah na Vipavskem, rojen 12. januarja 1895, mati Frančiška Pangerc, oče Anton Žetko, sorodstva menda ni več. Žetko je bi mesar v Trstu, aretiran je bil v Ljubljani, v taborišču je sojetnikom med drugim krpal

oblačila. Imen nekaterih internirancev verjetno slovenskega rodu Mikuletič ne razkriva. Med 21 Slovencev so bili tudi uradnik **Rožeslav, prof. Klonislav/Konjeslav** ter železničar, ki ga poimenuje kar **Ljubljanski Tonček**. Temeljitje sta predstavljena (*Primorski slovenski biografski leksikon, spletni zapisi*) interniranca **Kazimir Renčelj**, kapitan korvete, in **Peter Držaj**, dr. med., po katerem je poimenovana ljubljanska bolnišnica. Renčelj je bil aretiran 1942 in interniran v Casoli. Iz taborišča je pobegnil in se povezal z vojno misijo NOV Jugoslavije. Poslan je bil v Gravino, nato pa razporejen v I. prekomorsko brigado. **Janez/Ivan Lesjak**, rojen 21. avgusta 1909 na Koritnici, občina Grahovo, je bil vaški umetnik, izdeloval je ročne mline, nože za lupljenje krompirja, mišnice, zaponke, razne škatle.

Še nekaj internirancev s pomanjkljivimi podatki je izpisanih iz *Primorskega dnevnika*, ki je od začetka tega leta edini in precej živahno spremljal dogajanje v Casoliju, odzive nanj, vabil svojce interniranih (zdaj predvsem nekaj generacij mlajše) v Casoli po neodposlana pisma ter k zbiranju pričevanj. Najbogatejši vir podatkov pa so seveda posnetki osebnih dokumentov interniranih na spletu, za katere je poskrbel prof. G. Lorentini. Nekaj je izpisanih, večja zadrega kot italijanščina je branje manj čitljivih rokopisov.

Objavljamo še nekatera imena slovenskih taboriščnikov, ki nam jih je uspelo zbrati: **Milan Gombač**, oče Franc, rojen 7. junija 1923 v Mariboru. S Kontovela pri Trstu je bil **Alojz/Gigi, Luigi Starc**, rojen 21. junija 1920. Iz Trsta je bil tudi **Mario Hrovatin**, rojen 15. maja 1897, **Albert Terpin** se je rodil v Števerjanu 28. oktobra 1903, **Nace/Ignac Turk**, vojni invalid. **Tone Rupnik, Žane Košenina, Franc/Franjo Primožič, Jozo Puhalj, Franc Rudolf, Hotedršica, in Franjo Tomažič**, Sušak, narednik. ●

Prošnja

Prosimo vse, ki karkoli vedo o taborišču ali imajo dokumente in predmete iz njega, da to sporočijo Svobodni besedi. Poskušali bomo zbrati kar največ dokumentov in pričevanj ter jih objaviti v eni izmed naših prihodnjih številčk naše in vaše revije (svobodna.beseda@gmail.com, tel. številka 041 686 322 – uredništvo).

Zapotok 2018

Za pravice, ki jih uživamo danes, se je bilo treba bojevati

V Zapotoku pod Kureščkom je bila 9. junija tradicionalna prireditve Zapotok 2018 v spomin na upor, narodnoosvobodilni boj in vse brigade, ustanovljene v vaseh pod Mokrcem in v okoliških gozdovih. Borci in borke partizanskega narodnoosvobodilnega boja so se na tem območju za obrambo domovine povezali v Mokrško četo, Krimski bataljon, Tomšičev bataljon, Šercerjevo brigado in 10. ljubljansko udarno brigado, ki je bila ustanovljena septembra 1943, kmalu po okupaciji Italije.

// BESEDILO: MORS // FOTO: Aleksandra Pelko Jamnik, MORS

S lavnostna govornica na slovesnosti je bila ministrica za obrambo Andreja Katič, zbrane pa so pozdravili tudi župan Mestne občine Ljubljana Zoran Jankovič, župan Občine Ig Janez Cimperman ter v imenu organizatorjev predsednik Društva Zapotok Zlato Usenik. Slovesnosti se je udeležil tudi dr. Marko Vrhunec, politični komisar Ljubljanske brigade. Z zbranimi je delil nekaj svojih spominov na njeno ustanovitev in boje.

Slovensko narodnoosvobodilno gibanje je v Ljubljani ob kapitulaciji Italije izkoristilo prelomni trenutek za pobeg iz okupiranega mesta. Trije dnevi odprtih prehodov v žici so omogočili prehajanje aktivistov iz Ljubljane na Ižansko. Nemška vojska je sicer nato zasedla prehode, a bodočim partizanom je vseeno uspelo preiti žico. V teh krajih se je tako oblikovala partizanska brigada, ki se je prekalila v nemški ofenzivi jeseni leta 1943, delovala v Gorskem Kotarju, branila Belo in Suho krajino ter končno 9. maja leta 1945 med prvimi vkorakala v osvobojeno Ljubljano.

Ministrica za obrambo je ob dogodkih pred 75 leti izrazila prepričanje, da se lahko tudi vsi, ki vojnih grozot nismo doživeli na lastni koži, iz izkušnje Ljubljanske brigade marsičesa naučimo. Predvsem tega, da je treba izkoristiti trenutek, ki se ponuja, ter da sta za uresničenje želja potrebna akcija in pogum.

Glede na nedavne volitve je tako spomnila tudi na možnost, da izrazimo svojo voljo o tem, komu želimo dati priložnost, da vodi našo državo, a tega trenutka in pravice marsikdo ni izkoristil. Prav tako je spomnila na vsa prizadevanja žensk za

volilno pravic, ki so jo slovenske ženske pridobile tudi po zaslugi narodnoosvobodilnega gibanja. Opozorila je na trd boj za človekove pravice in enake možnosti vseh družbenih skupin. Vse pridobljene pravice po prepričanju ministrice niso samo-umevne in priborjene za večno, zato ne smemo biti do tega brezbržni.

In prav ohranitev in nadgradnja pravic, medsebojna strpnost in ničelna toleranca do sovražnega govora so zahtevni izzivi današnjega časa, s katerimi se lahko soočimo le kot skupnost. Ob tej priložnosti je ministrica opozorila tudi na pogum domačinov pod Mokrcem, Krimom in Kureščkom, ki so se predani naprednemu gibanju aktivno vključevali v partizanski boj in utrpeli tudi veliko gorja.

»Upor proti nacizmu in fašizmu ni bila lahka, a je bila edina prava odločitev. In ne moremo si zatiskati oči pred tem, da je bilo sodelovanje z okupatorjem skrajno nizkotno in vsega obsoja-

nja vredno dejanje. Dejstvo je, da brez osvoboditve ne bi bilo osamosvojitve.« je med drugim še dejala ministrica Katičeva. Glede prihodnosti in sanj mlade generacije je ministrica opozorila predvsem na inovativno, socialno pravično ter državo, varno v vseh pomenih in v vseh obdobjih življenja. Poudarila je pomen skupnih vrednot, kot so solidarnost, pravičnost in poštenje. Ob koncu je naštel več pomembnih obletnic. Pred 70 leti, 4. julija 1948, je bila ustanovljena Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojske Slovenije – danes Zveza združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Slovenije. Ustanovljena je bila z namenom, da bi povezovala in spodbujala sodelovanje pri obnovi in razvoju domovine, kar je po prepričanju ministrice naredila z odliko. Velika prelomnica je bila tudi ustanovitev Teritorialne obrambe Slovenije pred petdesetimi leti.

»Trdno verjamem, da je pomembno, da spomine na ključna dogajanja v naši preteklosti negujemo in krepimo, še posebno ali pa zlasti zaradi naših mladih. Da se bodo zavedali, kje so naše korenine. Da ni nič samoumevno. Naša svoboda, naša suverenost, pravice posameznika in posameznice – vse to je priborjeno.

Tudi zato je treba ohranjati spomin na junaška dejanja naših prednikov in se iz njih učiti! Treba pa se je zavedati, zakaj so nastale vojne in kakšne grozote prinašajo ... Naj se nikoli več ne ponovijo!« je nagovor zbranim sklenila ministrica za obrambo Andreja Katič. ●

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrletno 9 €,

letno
36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

						SOL BROMOVE KISLINE	PRODAJNO BLAGO	PREBIVALCI OTLICE	NADALJEVANJE GESLA	MELEAGROV OČE V GRŠKI MITOLOGIJI, OINEUS	PRIPADNIK ILIRIZMA	PRIVRŽENEC SECESIONIZMA	DOBA, RAZDOBJE				
						JOSIP ... TITO				PRITOK SENE V FRANCIJI (IZ: ISEO) OČKA							
						NEMŠKA PASMA PSOV, ROTTWEILER											
						ZAČETEK GESLA											
						NEMŠKI POLITIK (LOTHAR DE) IZOLATOR							SLOVNICO ŠTEVILO, SINGULAR				
						ZNAČILNOST OPUSTELEGA	OBRT ZA IZDELAVO METEL	KOLOBAR PRSNE BRADAVICE	MILAN NATEK	AMERISKA ZNAMKA SPORTNE OBUVE (IZ: ENKI)	OSCAR ARIAS						
						LASTNOST OMAMNE SNOVI					ČURLIČ ERVIN		BIBL. DAVIDOV OČE (IZ: ESEJ) ANTON DERMOTA				
						S PERJEM NAPOLNJENA ODEJA							ŠP. EPSKI JUNAK OTOČEK V PRESPAN. JEZERU	OSKAR NEDBAL			
						NEMŠKA PLAVALKA GEWENIGER (NI: ETE)				RUSKA REKA V KARELIJI BOLEZEN KOZE			PERZIJSKI KRALJ ŽEN. OBLIKA IMENA JERNEJ	DELCI Z ELEKTR. NABOJEM PREBIVAL. ANGLIJE	KONJSKI ZOB		
						KONEC GESLA								ZAČETEK KALVINIZMA PEVEC GJURIN			
						DENARNA ENOTA ZAHODNE SAMOE (IZ: LATA)								GRŠKA BOGINJA USODE OKRAS, DEKOR			
						DRŽAVNA BLAGAJNA				OČE, ATA; TUDI OSTAREL MOŠKI	ORANJE NASLOV FRANC. KRALJEV (IZ: ERIS)			POLETNI MESEC MITOLOŠKI PRVI LETALEC			
						LOJZE SPACAL	GR. OTOK (IZ: ISO) NEKDANJI JAPONSKI DROBIŽ				NAJDALJŠA REKA NA SVETU CIGARETNI OGOREK			LOJZE KOLMAN VIJAK PRTISKALNICI	PRIPADNIK INKOV	JAMAJŠKA ZVRST GLASBE	HRVAŠKI KRAJ PRI OPATJI
						OTROČEK, OTROČIČ								PRIPADNIK VERIZMA			
						SVILARSTVO								PREBIVALKA IGA			
						TISOČ KILOGRAMOV								DELAVEC V TISKARNI			

Rešitve križanke pošljite do 17. avgusta 2018

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

**SVOBODNA
BESEDA**

Izžrebanim reševalci križanke iz
32. številke revije Svobodna beseda

1. Metka Savšek, Trška Gora 23, 8270 Krško
2. Branimir Pavčnik, Trnov Hrib št.1, 3270 Laško
3. Marija Borišek, Jablana 5, 1410 Zagorje

Rešitve križanke:

SVETLANA, IRSKA KAVA, MAKAROVIC, OS, NIN, AK, ANTAJ, TITO, ASTROLOG, SEČANI, PARADA, ROA, ICIKA, RDEČA ZVEZDA, ICAS, IONI, ARGO, MAJI, LN, NORTON, OPAAS, OPAŽ, NR, RN, TOK, OST, ENAČAJ, EBOLA, KNIN, ARIJA, NARDA, LIČILO, ČESTITKAR, AKITA, RAJK, ATE.

Geslo: SVETLANA MAKAROVIC, RDEČA ZVEZDA.

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do 17. avgusta 2018.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 33. številke SB: _____